

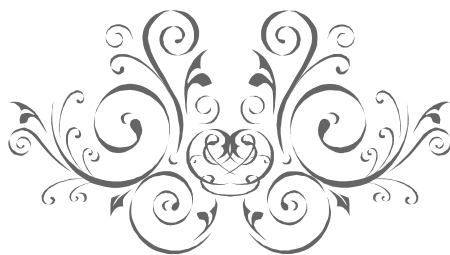
גמרא סדורה

מסכת

בבא מציעא

פרק אלו מציאות

סוגיות אונאה

**מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות**

עם רש"י

בהצלחה - יגיעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בנייד לימודי ה".

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרת רווח.

י"ג אב תשע"ה

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו

הקדמה

התלמוד משול לים - "ים התלמוד".

בהבנה ראשונית, דימוי זה בא ללמדנו על היקפו ועומקו. עולם ההלכה והמחשבה בניינים על התלמוד. בהבנה נוספת אפשר לומר שהדימוי לים הוא גם בשל מראהו החיצוני¹. דף הגמרא מורכב מטקסט רציף, שאינו מפוסק ואינו מחולק לפסקאות. במבט שטחי הוא נראה כפי שהים נראה מרחוק - מרחב אחיד ומונוטוני, אך המתקרב אל הים, רואה שהים רועש וגועש. כך למעשה גם תלמודנו. קושיות ותרוצים, דחיות והוכחות, שאלות ותשובות, אמוראים הנלחמים במלחמתה של תורה, תקופות שונות ובתי מדרש שונים - שונים במיקומם הגאוגרפי ושונים בראייתם ובמחשבתם - אך כולם נמצאים - יחד, באותו מרחב תלמודי, באותו ים התלמוד. באותה "תורה שבעל פה".

"גמרא סדורה" מנסה להראות ללומד את הגלים, ולגרותו להיכנס לתוך "ים התלמוד", וליצור גלים חדשים - לתורות והחידושים המתחדשים, ללמדנות ולהפנמה של הנשמה הגדולה של נשמת האומה הגלומה בתוך ים התלמוד, שאלפי שנים עם ישראל לומד אותה ומוסר את נפשו עליה, עד שאף הגוי מבין וקורא ליהודי - "היהודי התלמודי".

ב"גמרא סדורה" חילקנו את הגמרא לסוגיות, כל סוגיה חילקנו לפסקאות, הוספנו ניקוד ופיסוק, דברים המאפשרים ללומד לעקוב אחרי מהלך הדין, ולראות בראיה טובה יותר וכוללת יותר את התמונה השלימה של בית המדרש ומבנה של הסוגיה, ולא לטבוע בים הפרטים.

הגמרא היא המרכיב היסודי של התורה שבעל פה, כשמה כן היא, עיקר הלימוד הוא בעל פה, בחברותא, בבית המדרש. הגמרא הכתובה היא רק הכלי הגופני המחזיק את הנשמה, היצירה המחברת את תורת ה' עם חכמי תורה שבעל פה ממשה רבינו עד ימינו אנו.

¹ רעיון זה הובא על ידי הרב מיכאל ויגודה בהקדמתו לגמרא ערוכה על פרק המפקיד, תשנ"ט.

גמרא סדורה

"ריש לקיש אמר: אם ראית תלמיד שלמודו קשה עליו כברול – בשביל משנתו שאינה סדורה עליו, שנאמר: 'והוא לא פנים קלקל' (קהלת י,י). מאי תקנתיה? – ירבה בישיבה, שנאמר: 'וחילים יגבר, ויתרון הכשיר חכמה' – כל שכן אם משנתו סדורה לו מעיקרא. כי הא דריש לקיש הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, ועייל לקמיה דרבי יוחנן, רב אדא בר אבהו מסדר מתניתיה עשרין וארבע זמנין כנגד תורה נביאים וכתובים. ועייל לקמיה דרבא". (תענית ז"ב)

כותב רבי עקיבא איגר:

"... והנני רואה שבני הגאון נרו יאיר כבר קרוב להתחיל בדפוס, אבקשך בני ידידי לפקוח עין על זה שיהיה נדפס על נייר יפה דיו שחורה ואותיות נאותות, כי לדעתי הנפש מתפעלת והדעת מתרווחת והכוונה מתעוררת, מתוך הלימוד בספר נאה ומהודר (וההיפוך בהפכו), אם הכתב מטושטש והוא כמעט כדרך מה שאמרו ז"ל, כל הקורא בלא נעימה וכו' ... ונתתי להם וכו' ומשפטים לא יחיו בהם). כי אלו מעירים ומשמחים הנפש והכוונה נכונה עם השמחה אל הדיבור הן כמו נשמה וחיות אל הגוף." (רבי עקיבא איגר זצוק"ל בהקדמה לשר"ת רעק"א)

מרח הרב קוק זצ"ל כותב אגרת בדיוק בנושא זה – על הוצאת מהדורה חדשה לתלמוד הבבלי²:

בי"ה כ"ז אייר תר"ץ

לכ' החברה אמנות, ליד הדרת כבוד הגברת מרת שושנה פרסיץ.

הנני בזה מתכבד להציע לפני כבודם ענין נכבד שהוא מתאים לדעתי לשאיפותיהם הנעלות, בדבר תחיית ספרותינו, לכל מקצועותיה. זה שנים רבות אשר חיפוש דרך להקלת לימוד התלמוד מעסיקה את החלק החשוב של הדואגים בעד העתיד של חינוכנו בארץ ישראל, ובחול"ל.

הגורם היותר גדול להכבדת ההבנה של התלמוד הוא היותו מסור לנו כמו שהוא, בלא סימני הפסק ויתר הסימנים המטעימים ומקילים את ההבנה. הרבה חלמנו שיבא זמן וימנה החסרון הזה, ואור חדש יאיר על שמי התלמוד ויתרבו לומדיו ומכיריו בקרבנו, לאושר עמנו ורוחו העצמי הקשור בתגבורת המעיין החי, אשר ממנו הננו שואבים חיים ואורה נפשית.

והנה נהרתי מאד לראות איש אחד מיחידי הסגולה שבתופשי התורה הרבנים הצעירים, אדם גדול בתורה וביושר המדות והרגשות העדינות נצר מגזע היחש והמעלה של גאוני וקדישי ישראל הרב הגדול מו"ה שבת בורנשטיין נ"י שהוא במרץ גדול וחפץ נפשי עמוק נכנס בעבודת הקודש הזאת וסידר כבר מסות אשר היו לפני ומצאתים ישרים ומדויקים מאד, ועתה כלום הדבר חסר רק שתמצא אגודה בעלת יכולת ובעלת רצון להגשים את המחשבה הגדולה הזאת להוציאה אל הפועל, וחושבני שאגודתכם הנכבדה היא הראויה לכך. על כן הנני מציע לפני כבודם יחד את הרעיון ואת האישיות העובדת בו, ואני מקוה שחפץ ד' זה יבדכם יצליח להתקשר בקשר עם עבודה והכשרה עם העובד הנאמן והעדין הזה ויצא על ידכם מפעל מזהיר אשר יתרום את חותמו על תקופת החיים של דורנו במובן הרוחני בהבלטה רשומה לטובה ולברכת דורות.

ברגשי כבוד כבירים ובברכה נאמנה מאד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

(אוצרות הרא"ה ח"ב מכתבים עמוד 1069)

מתוך עקרונות אלו, ועל פי דברי רבותינו, מוגשת כאן מהדורת "גמרא סדורה".

² מרח הרב קוק זצ"ל בהסכמה לגמרא מסכת מכות של הרב שבת בורנשטיין כתב:

"חביבה עלי מאוד הפעולה הרצויה, אשר התחיל האיש כלבבי, הרב הגדול מו"ה שבת בורנשטיין שליט"א, כאשר כבר הראה חזותו לרבים בהחלק של מסכת ברכות, שהדפיס עם הסימנים בצירוף הערותיו היקרות. ומאד שמח לבי בהודע לי כי כעת נתכוננה חברה לשם אותה המטרה הקדושה של הוצאת ספרי תורה שבע"פ מנוקדים ומסומנים, ע"פ השיטה של יו"ר החברה הרב הג' המחבר מוהר"ש הנ"ל בשם "טעם ודעת". הנני בה מאשר את הרעיון הגדול הזה, ומבקש מכל מכירי ויודעי שמי לעזור להגשמתו בחיים ובפועל, וישוטטו רבים במרחבי תורתנו הקדושה, חי עולם אשר נטע ד' בתוכנו, זו תורה-שבע"פ, שעליה כרת הקב"ה ברית עם ישראל וכל המשתתפים במצוה רבה זו יתברכו ממקור הברכות! כנה"י ונפש מברכם מקודש".

מהדורה זו מתייחדת בכמה דברים:

1. המהדורה מנוקדת ומפוסקת.
2. הגמרא מחולקת לסוגיות, כל סוגיה מחולקת לפסקאות, וכל פסקה מחולקת ל"שורות בעלות משמעות".
3. שמות התנאים והאמוראים בהיותם דוברים מודגשים.
4. ציטוטים מהתנ"ך מודגשים במרכאות, ובגופן "אשכנזי".
5. ציטוטים של משניות וברייתות במרכאות, ובגופן "פילוסוף".
6. הגמרא עצמה כתובה בגופן ליבורנה.
7. כל סוגיה מתחילה בעמוד חדש.

עצם הקריאה כך בגמרא, מהווה בסיס משמעותי ללימוד בקיאותי או עיוני. הסוגיה מתוחמת, הפסוקים, משניות וברייתות שנידונים בה מופיעים בגופן מיוחד, ומפנים את תשומת הלב למוקדי הסוגיא, שמות התנאים והאמוראים הדוברים מודגשים, כך שניתנת תשומת לב גם לבעל המימרא ולא רק למימרא עצמה. החלוקה לשורות מבהירה ומאירת עיניים. ניתן לעשות שימוש נוסף בסוגיות, כגון להפוך את דף הסוגיה לדף עבודה, ועוד שימושים רבים.

לא באנו להכריע בדיוק הנוסח, הפיסוק, והניקוד על פי כללים חיצוניים, ואין זה מהדורה מחקרית – שיקולינו הוא הלומד, וקלות ההבנה הנכונה, ובתנאי שכבר הובא על ידי אחד מרבותינו.

נוסח הגמרא הנבחר: על אף ששקלנו, דנו וחשבנו, לא עשינו די כדי להוציא דבר מתוקן, וכמעט בכל שורה ישנן גרסאות שונות. יש כתבי יד ודפוסים רבים, וכמובן גם גירסת "הראשונים" – השארנו מלאכה זו ל"דקדוקי סופרים" ולמעיינים ולחוקרים בכתבי היד. מהדורת שוטנשטיין כבר העיר רבות על הנוסח, ושאר ספרי רבותינו, והחוקרים. צעדנו בעיקר בעקבות גרסת הדפוס המקובל עם שינויים קלים כשחשבנו שזה יהיה לתועלת הלומד.

"וכל בניך לימודי ה'" – לכל אחד מבניו של הקב"ה יש חלק ומקום בלימודי ה', גם בלימוד הגמרא. אשרי עם ישראל, שבישועת ה' על עמו חזר לארץ ישראל, בהתקיימות דברי הנביאים. זכה דורנו שהתרבו ספסלי בית המדרש ודור שלם זוכה מה שלא זכו קודמיו, לשבת באוהלה של תורה, וללמוד שעות רבות ביום את דבר ה'.

בפתח המהדורה נתפלל את תפילת רבי נחוניא בן הקנה בכניסתו לבית המדרש: "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם".

כבר בזמן המצאת הדפוס ושינוי כתיבת התלמוד הבבלי מכתב יד לדפוס היו שצווחו על השינוי והחידוש. מהדורת הבבלי הראשונה בדפוס, על אף שהועמדה על ידי דניאל בומברג הנוצרי, ולאחריו על ידי יושטיניאן, התקבלה בבתי המדרשות, וגם מהדורת וילנא של האלמנה והאחים ראם הלכה בעקבותיה. כיום, כשאנו נמצאים בדור של חידושים טכנולוגיים, זכינו ביכולת להשתמש בכלים אלו למען לימוד דבר ה'. לאחר שהראיתי את עבודתי בעימוד דף הגמרא והסוגיה בפני רבנים וקבלתי את הסכמתם להמשיך בעבודתי ואף עודדוני מאוד, וכמו כן פרסמתי באתרי האינטרנט את הדפים וקבלתי תגובות, הערות, הארות ומכתבי תודה, ברצוני להציע את הגמרא סדורה' כעזר ללומד, לציבור הרבנים והתלמידים.

אודה מאוד לכל אלו שיראו את הגמרא סדורה' וישתאו, שידונוני בעין טובה ולכך זכות, ושישלחו לי את הערותיהם, ובעז"ה אתייחס לכל הארה והערה. ידעו כולם שדנתי עם גדולי הרבנים והמחנכים בענין זה, בשלושת המישורים: **האמיתי, החינוכי והדידקטי**, והשקעתי בזה זמן רב ומחשבה מעמיקה.

ויהי רצון ש"לא אכשל בדבר הלכה".

תפילתנו היא שאכן מהדורה זו של הגמרא תסייע לכולנו בעבודת הקודש – "ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה".

אנו מאמינים שללומד תהיה יותר מוטיבציה **לעמול** בהבנת הסוגיה, איכות הלימוד תעלה, וישאיר חותם ורושם חזק בנפש.

עבודת הלימוד וההבנה היא עמל תורה שאין לו סוף; אם טעינו בהבנת הגמרא, בחלוקה לסוגיות ולפסקאות, בניקוד, בפיסוק – אנא כתבו לנו ותעמידנו על טעויותנו.

ניתן לתת תרומות [פטורות ממס לפי סעיף 46] עבור המשך הפרויקט העצום והמשך הדפסת מסכתות נוספות. ב"ה כחצי ש"ס כבר מופץ כספרים דיגיטאליים.

המסכתות שהודפסו בסייעתא דשמיא:

ברכות, סוכה, תענית, מגילה, סנהדרין א', בבא קמא א', בבא מציעא א'.

הפרקים שהודפסו בסייעתא דשמיא:

תפילת השחר, אין עומדין, ערבי פסחים, המניח, הכונס, החובל, אלו מציאות, המפקיד, "מצוות האב על הבן".

אסיים בתפילה והודאה לאל חי. הודאה אין קץ על כל החסד שעושה עמי. בתפילה שאזכה ללמוד ולהאזיב תורה ולהאירה בעם ישראל ולקדש שם שמים בריבם, לי ולזרעי ולתלמידי עד עולם.

וכן הערכתי ותודתי בזאת, לכל תלמידי החכמים השותפים במהדורה זו, וריבם המה, ובמיוחד למו"ר הרה"ג הרב שמואל אריאל שליט"א על הארותיו והערותיו המחכימות, על הזמינות וההקשבה.

לגבי לאה גליס על הניקוד. ועל העזרה שקבלנו מחלוץ דורנו בהגברת ספסלים לבית המדרש – הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ) שליט"א שהקב"ה ישלח לו בריאות איתנה וכוחות להמשיך במפעליו הרבים.

לתוכנת "תורת אמת" והרב פנחס ראובן – על נוסח רש"י.

הדפסת מהדורת וילנא התאפשרה ברשות ובאדיבות הוצאת "טל-מן" בע"מ.

לגבי מיכל נצח מורג - "עיצוב מנצח" - סטודיו לעיצוב גרפי 054-6205711 על עיצוב העטיפה ועיצוב טובות.

לשמעון ואנדראי מבית הדפוס "מאור-ולך" על עבודתם המקצועית, אדיבותם ונעימות העבודה איתם.

לעמותת "וכל בניך לימודי ה'" – על הוצאת פרויקט זה לאור.

דניאל ברק ווינט

עתניאל – הר חברון

כל הזכויות שמורות

לדניאל ברק ווינט

ולעמותת "וכל בניך לימודי ה'"

"בכל דור מתגלה דרך חדש על פי התורה,

וזה שאמר מורשה קהלת יעקב, שהוא ירושה המתגלה בכל דור ודור ובכל שנה ושנה,

וחז"ל דרשו אל תקרי מורשה אלא מאורסה,

פירוש שיש דרכים חדשים בתורה, שעדיין לא יצאו מכח אל הפועל,

עד שיבוא הזמן והדור אשר ביגיעתם בתורה יתגלו הדרכים הנ"ל,

וזהו בחינת ארוסה ולא נשואה".

לע"נ

מו"ר הרב עמירם בן פסח עולמי זצוק"ל הי"ד

נרצח בידי בני עוולה בזמן עשיית חסד

כד בכסלו התשנ"ה

"הגמרא"

הַשִּׁיר שֶׁנִּשְׁאַתִּי מִתּוֹךְ הַגְּמָרָא

לֹא שִׁירִי הִיָּה זֶה

זֶה שִׁיר עֲתִיק בְּעִבּוּתוֹת זְמַן

שֶׁלֹּא יָכוֹל לָדוּם

הוּא שִׁירָם שֶׁל כָּל הַנְּדָהָמִים

אֶל מוֹל יְקוֹם נוֹשָׁאִים עֵינָיוֹם

וְשָׂרִים בְּרָכִי גִפְשִׁי

בְּרָכִי מִדֶּף גְּמָרָא מְכֻכְּגִי שְׁמַיִם

[משירי הרב עמי עולמי]

"תלמידי בית המדרש התאהבו בתורתו

התאהבו בתורתו כי הרב עמי אהב את התורה.

התורה הייתה אהובה והוא היה מאוהב בה"

[מתוך דברי מו"ר הרב רא"ס הכהן שליט"א בהספדו על הרב עמירם עולמי בשעת הלוויה]

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

הרב חיים דרוקמן
יושב ראש

בנו"ה, י"ז סיון תש"ע

לכבוד

הרב דניאל ווינט

הרבה שלום וברכת ד'

שמחתי לראות את מסכת סוכה ממפעלך הגדול "גמרא סדורה" כשהיא מונקדת, מפוסקת ומחולקת לסוגיות ולפסקאות.

כבר כתב על כך מרן הרב קוק זצ"ל:

הגורם היותר גדול להכבדת החבנח של התלמוד הוא חיותו מסור לנו כמו שהוא בלא סימני הפסק ויתר הסימנים המטעים ומקילים את החבנח. הרבה חלמנו שיבא זמן וימנח חסרונן הזה, ואור חדש יאיר על שמי התלמוד ויתרבו לומדיו ומכיריו בקרבנו, לאושר עמנו ורוחו העצמי הקשור בתגבורת המעיין חחי אשר ממנו חננו שואבים חיים ואורה נפשי

והנה באת אתה ומגשים את חזונו של מרן הרב קוק זצ"ל במהדורה זאת של "גמרא סדורה".

אין ספק שמהדורה זאת בכוחה לא רק לקרב את בנינו ללימוד תורה, אלא להביא אותם ללימוד תורה באהבה ובשמחה.

*

פעמיים ביום אנחנו מזכירים שהקב"ה אוהב אותנו, בבוקר ובערב, בברכה שלפני קריאת שמע.

בבוקר אנחנו אומרים: "הבוחר בעמו ישראל באהבה", ובערב אנחנו אומרים: "אוהב עמו ישראל".

במה באה לידי ביטוי האהבה הגדולה של הקב"ה אלינו?

מסבירים אנחנו: "תורה ומצוות, חוקים ומשפטים אותנו לימדת". בזה מתבטאת אהבת הנצח של הקב"ה אלינו.

מושב בית מאיר, ד"ר הרי ירושלים 90865. טל: 02-5331661, פקס: 02-5331682, Email: yba@yba.org.il, www.yba.org.il

ישיבות

כפר הרא"ה כפר הרא"ה

נתיב מאיר ירושלים

נחל יצחק נחלים

תקנות יעקב שדה יעקב

רעננה רעננה

אור עציון מרכז שפירא

פרחי אהרון חיפה

נתניה נתניה

בית יהודה כפר מימון

בית שמואל חדרה

אוהל שלמה באר שבע

נווה הרצוג אשדוד

אדרית בת"ם

בני ברק בני ברק

בר יוחאי מירון

תו"ם חרב לאת

גבעת שמואל גבעת שמואל

נתיבות חיים פסגת זאב

מודיעין מודיעין

סוסיא סוסיא

אפיקי ארץ אופקים

נר תמיד חשמונאים

נתיבות נתיבות

ימין הרצוג אילת

בית שאן בית שאן

מטה בנימין בית אל

בית אברהם אשדוד

חולון חולון

יבנה חיפה

ישיבות הסדר

הכותל ירושלים

הגולן חסיפין

מעלות יעקב מעלות

נווה דקלים אשדוד

אור עציון מרכז שפירא

שדמות נריה שדמות מחולה

עכו עכו

מכניה קדם צבאית קרית מלאכי

חולון חולון

אולפנות

כפר פינס כפר פינס

אמנה כפר סבא

צפירה צפירה

סגולה קרית מוצקין

מירון מירון

נאות אברהם ערד

אבן שמואל אבן שמואל

רעות פתח תקוה

תל אביב תל אביב

מבשרת ברוך חדרה

תהילת ישראל אילת

איילת השחר אופקים

פסגת זאב ירושלים

מודיעין מודיעין

נריה נריה

נתיבות נתיבות

אוהל שלמה באר שבע

ישרון פתח תקוה

נווה רחמה ירושלים

חינוך גבוה לבנות

מכללת אורות ישראל אלקנה

אורות עציון גבעת וושינגטון

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

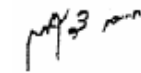
מותוך כך המסקנה שלנו: "על כן בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיד, ונשמח בדברי תלמוד תורתך ובמצוותיך לעולם ועד".

לימוד תורה צריך להיות באהבה ובשמחה, והדבר ניתן מותוך הכרה "כי הם חיינו ואורך ימינו" במובן האמיתי, ועל כן "ובהם נהגה יום ולילה".

*

אני ממליץ בזה מאוד לישיבות שהתלמידים ישתמשו במהדורה זאת של מסכת סוכה, דבר שיקל עליהם להתמודד עם דף הגמרא, ויקרב אותם לאהבת תורה ומותוך כך להגדלת התורה והאדרתה.

בברכת התורה והארץ,

חיים דרוקמן

ישיבות
כפר הרא"ה כפר הרא"ה
נתיב מאיר ירושלים
נחל יצחק נחלים
תקוות יעקב שדה יעקב
רעננה רעננה
אור עציון מרכז שפירא
פרחי אהרון חיפה
נתיבי נתיבי
בית יהודה כפר מימון
בית שמואל חדרה
אוהל שלמה באר שבע
נווה הרצוג אשדוד
אדר"ת בת"ם
בני ברק בני ברק
בר יוחאי מירון
תו"ם חרב לאת
גבעת שמואל גבעת שמואל
נתיבות חיים פסגת זאב
מודיעין מודיעין
סוסיא סוסיא
אפיקי ארץ אופקים
נר תמיד חשמונאים
נתיבות נתיבות
יסין הרצוג אילת
בית שאן בית שאן
מטה בנימין בית אל
בית אברהם אשדוד
חולון חולון
יבנה חיפה

ישיבות הסדר
הכותל ירושלים
הגולן חיספין
מעלות יעקב מעלות
נווה דקלים אשדוד
אור עציון מרכז שפירא
שדמות נריה שדמות מחולה
עכו עכו
מכינה קדם צבאית קרית מלאכי
חולון חולון

אולפנות
כפר פינס כפר פינס
אמנה כפר סבא
צפירה צפירה
סגולה קרית מוצקין
מירון מירון
נאות אברהם ערד
אבן שמואל אבן שמואל
רעות פתח תקוה
תל אביב תל אביב
מבשרת ברוך חדרה
תהילת ישראל אילת
איילת השחר אופקים
פסגת זאב ירושלים
מודיעין מודיעין
נריה נריה
נתיבות נתיבות
אוהל שלמה באר שבע
ישרון פתח תקוה
נווה רחמה ירושלים

חינוך גבוה לבנות
מכללת אורות ישראל אלקנה
אורות עציון גבעת וושינגטון

מכתב מהרב דוד פוקס שליט"א

ראש בית המדרש "לפניהם"

לשעבר: ר"מ בכולל "מרץ" מבשרת ירושלים, ור"מ בישיבה התיכונית "נתיב מאיר" ירושלים.

בס"ד ח"י סיון תש"ע

נושא: גמרא סדורה - הרב דניאל ווינט

זכות גדולה להמליץ לפניכם אודות מפעל 'גמרא סדורה', שיתרום לקירוב הנוער שלנו ללימוד גמרא ולהתענג בו. הקשיים ידועים, הניסיונות לפותרם רבים; אך המציאות לא השתפרה בהרבה. יש להודות לה' ולמתגייסים לעבודה הקדושה, בס"ד נתקדם לקראת דרכים שונות ולשינויים מהותיים. אין לצפות לפתרון אחד או לשיטה אחת שתתקבל על כולם ותביא ישועה, הרבה דרכים למקום. עלינו להשקיע במסלולים מקבילים, מה שטוב לזה לא יועיל תמיד לאחר; הצד השווה יביא לשינוי בע"ה.

'גמרא סדורה' שפיתח הרב דניאל ווינט התחילה לעזור ותעזור עוד הרבה בעתיד. הישיבות המעטות שהתנסו בה כבר מודיעים על תרומתה, וכל מעיין בתוצר מתרשם לטובה. ההתייחסות כאן היא למקור, לספר המונח לפני התלמיד. הפעילות ברמות חכמה, בינה ודעת תתאפשר ביתר קלות אם נסלק קודם חלק מהמוקשים בדרך. ומהבעיות הקשות בתחילת הדרך היא הקריאה מטקסט לא מובן לתלמיד המצוי. עוד לפני שמטפלים בלשון הארמית שהיא זרה, אין התלמיד מוצא את ידיו ורגליו בלי פיסוק. איפה מתחיל משפט ואיפה נגמר? הוא מורכב מתת נושאים ואזכורים כבדרך אגב? אלה, ועוד הרבה, מייאשים את הלומד לפני שמתחיל.

דף מצוי בתלמוד בבלי אינו קשה כל כך. כמעט כל דברי התנאים והאמוראים הם בעברית, פסוקי המקרא כל שכן. כמה מילות קישור דגמרא לא יהוו בעיה, אילו כל השאר היה קריא. וראה זה פלא. ההדפסה של 'גמרא סדורה' בצבע אחר לפסוק ומקור תנאיי, עם פונטים שונים ופיסוק בסיסי משנה את הכל. הצעיר מרגיש שהוא יכול. כעת הוא משוחרר להתמודד עם סברא טובה, ערך רעיוני רלבנטי לחייו, הוא מסוגל גם להקשות קושיא טובה. הוא מוצא חברותא עם רבינא ורב אשי ומרגיש מקושר עם לומדי תורה של הדורות לפניו. כל תוספת והדרכה של הר"מ מתקבל אז ברצון כאתגר, ולא כמשא חלילה.

ראוי ביותר, לדעתי, לעזור להפיץ 'גמרא סדורה' בכל הישיבות, בכל הרמות. תוך זמן קצר יחסי, נראה בע"ה קידום ועלייה בשטח. נתפנה אז להשקיע כוחות וזמן לשאלות הערכיות החשובות להגדיל תורה ולהאדירה.

לכבוד התורה ולקרבה ללב,

דוד פוקס

מונחון תלמודי

מגמה	תפקיד	המונח	
מ: סברה.	קושיא	אֲדָרְבָּה	1.
אפשרות אחרת, הבאת הצד השני. [כחלק משאלה שיש לה שני צדדים לפתרון]	הצעת	או דְּלָמָא	2.
למשנה או מקור אחר לתרץ קושי. [העמדת הדין במקרה מסוים או בדעה של תנא מסוים]	הצעה לפרשנות	אוּקְיָמָתָא	3.
יופיע גם כפשוטו: משום.	קושיא	אַטָּו (כלום?)	4.
המורכבת משני חלקים. מתחילה באומרה אמירה שהדין נוח לצד אחד של הספק, והקושי לצד השני של הספק מתחיל ב"אלא אי אמרת..."	קושיא	אִי אָמַרְתָּ בְּשָׁלְמָא	5.
בעקבות פרוש או תשובה שנאמרה קודם.	קושיא	אִי הָכִי	6.
פרוש נוסף או תרוץ אחר. או קושיא נוספת	הצעת	אִי נָמִי	7.
שנועדה לערער את ההנחה.	קושיא	אִי סְלִיקָא דְעֵתָא	8.
- שנשאלה על ידי חכמי בית המדרש. - שנשאלה על ידי חכם	שאלה	אִיבְעִיָא לָהּ (להם) אִיבְעִיָא לִיהּ (לו)	9.
נוספת.	תשובה	אִיבְעִית אִימָא	10.
על השאלה "מאי בינייהו". מציאת ההבדל המעשי בין שני טעמים על אותו דין. או על שני ניסוחים \ גירסאות שונות, או בין שתי אמירות של תנאים \ אמוראים.	תשובה	אִיכָא בִּינֵיהוּ	11.
נוסח אחר של המימרה או של הסוגיה.	הצעת	אִיכָא דְאָמַרִי	12.
גירסה נוספת למהלך הקודם - כעת מציגים אותו בתור סתירה.	הצעת	אִיכָא דְרָמִי לִיהּ מִירְמָא	13.
גירסה אחרת למימרא - מתחילה מסתירה בין הפסוקים.	הצעת	אִיכָא דְרָמִי קָרְאִי אַחֲדִי	14.
אפשרות של תשובה שהגמרא תדחה מיד לאחר מכן.	הצעת	אִילִימָא	15.
הגהה [תיקון גירסה], פרשנות, תירוץ. ולעיתים אף כפתיחה לשאלה.	הצעה	אִימָא	16.
על ידי הצלבה של סוף אותו מקור תנאי עם תחילתו.	קושיא	אִימָא סִיפָא	17.
מ: מימרה או מעשה על מה שנאמר קודם. [בד"כ].	קושיא	אִינִי?	18.
על סתירה בין שני חכמים החולקים זה על זה בשני מקורות. והתירוץ הוא שהופכים את שמות החכמים באחד מהמקורות כדי שכל המקורות יהיו תואמים.	תירוץ	אִיפֻּךְ	19.
על ידי הבאת מקור תנאי. ומוזכר שם המקשן.	קושיא	אִיְתִיבִיָּה	20.
גירסה אחרת של שם אומר המימרה.	הצעת	אִיְתִימָא	21.
בין שני אמוראים. [בדרי"כ יוצג בתחילה הנושא, ואז יובאו שתי דעות או יותר].	"יחידה" אמוראית	אִיְתִמָר	22.
של אמורא על משנה או ברייתא שהובאה.	פרשנות	אִיְתִמָר עָלֶה	23.
חדש הדוחה את הסבר הקודם.	הסבר	אַלָּא	24.
בדרי"כ לאחר מיכן תבוא קושיא בעקבות ההסקה.	הסקה	אַלְמָא	25.
	קושיא	אַלְמָה (למה?)	26.
- שמבוססת על אפשרות קודמת. - אם תדייק בדבר [ותגיע לעקרון הדבר] תמצא ש ... - על השאלה שנשאלה	1. שאלה 2. הסקה 3. פרשנות	אַם תִּמְצִי'א לִוְסָר	27.
- למציאת טעם למה שנאמר. - המקשה למה או ערעור על ההנחה הידועה.	1. שאלה 2. קושיא	אַמָּאי	28.
1. שם תואר של חכם בתקופת הגמרא. (פרשני המשנה). 2. המתורגמן, שהיה משמיע בקול רם את הדרשה, ומתרגמה מעברית לארמית.		אַמוּרָא	29.
למימרא אמוראית [נ'אַמְר אביי" "אביי אמר" וכו'].	פתיחה	אַמָּר	30.
שהגמרא מתרצת, כיצד היה החכם עונה, לו היה נשאל על כך.	תרוץ	אַמָּר לָן	31.
ציטוט מ: מקור שהובא לעיל. לצורך דיון בהרחבה. ויש יוצאים מן הכלל.	פתיחה	אַמָּר מָר	32.

ממנה	תפקיד	המונח	
ציטוט מ: התורה.	פתיחה	אָמַר קָרָא	33.
בין אמוראים. [שקלא וטריה חל]	דו שיח חי	אָמַר אָמְרוּ לִיהוֹלָהוּ (=לולא להם)	34.
שהובא ללא שם אומר. [וגם כפשוטו - אמרו].	הסבר	אָמְרִי	35.
שמובא בגמרא בשם חכמי ארץ ישראל.	הסבר	אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא	36.
כשעשה. התייחסות לדבר שנעשה כבר. הפוך מ"לכתחלה "		בְּדִיעָבָד	37.
שמבררת מהו יסוד המחלוקת (הטעם) בין החולקים.	שאלה ברור	בְּמַאי קָא מִיפְלָגִי?	38.
בדר"כ מצמצמת. [רבי יוחנן - בא לחלוק. ריב"ל - בא לפרש] מונח שמופיע במשנה ובברייתא.	פרשנות	בְּפֶה דְּבָרִים אָמְרִים	39.
שנשאלה ע"י אמורא בפני אמורא גדול ממנו.	שאלה	בְּעָא \ בְּעֵי מִינָהּ	40.
המורכבת משני חלקים, הצד הראשון הוא הנוח הפותח ב"בשלמא" באומרה אמירה שהדין נוח לשיטת חכם אחד או לפי אפשרות מסוימת, החלק השני - הצד הקשה פותח ב"אלא".	קושיא	בְּשָׁלְמָא	41.
נקודת הנחה היא שאין מקשים מדברי אמורא על דברי אמורא אחר, אין זה קושיא או סתירה ביניהם, אלא מחלוקת ביניהם.	קושיא	הַבְּרָא אָבְרָא קָא רְמִיתָּ?	42.
ציטוט מ: מקור שהובא לעיל. לצורך דיון בהרחבה.	פתיחה	הוּפָא	43.
מסורת בידנו שככה זה. [לעיתים הלכה למשה מסיני].		הָמִירִי \ הָמְרָא הָמִירִי לָהּ	44.
מ:מימרא אמוראית עם שם אומרה.	סיוע	דָּאָמַר	45.
הבאת פרוש נוסף לאותו פסוק. ובא גם כפשוטו.		דְּבַר אַחֵר	46.
מ: פסוק. יופיע גם כפתיחה לתשובה.	סיוע	דְּכַתִּיב	47.
מ: מקור תנאי	סיוע	דְּקָתְנִי	48.
מ: ברייתא. יופיע גם כפתיחה לתשובה	סיוע	דְּתַנִּי רַבָּנָא	49.
מ: ברייתא.	סיוע	דְּתַנִּי	50.
מ: ברייתא. יופיע גם כפתיחה לתשובה.	סיוע	דְּתַנִּיא	51.
מ: משנה.	סיוע	דְּתַנָּן	52.
על יד אוקימתא שיש 'חילוק' בין המקורות. בדר"כ ע"י העמדת המקרה או הדין במצבים שונים, או על פי שתי דעות שונות.	תירוץ	הָא ... וְהָא ...	53.
בין שני חלקי המשנה \ בריתא.	סתירה	הָא הוּפָא קְשִׁיא	54.
לברור המקרה. המונח בדרך כלל מופיע בדברי תנאים	שאלת ברור	הָא בְּיַצֵּד	55.
שמיישב סתירה או קושיא.	תירוץ	הָא לֹא קְשִׁיא	56.
מי התנא שלימד הלכה זו.	שאלה	הָא מִנִּי	57.
מדוע הובאו שני מקרים, והרי אפשר היה ללמוד את ההלכה מהמקרה הראשון, השני מיותר!	קושיא	הָא תוּ לָפָה לִי	58.
לחשיבה ראשונית ולאחר מכן תדחה.	הצעה	הָוֵה אָמִינָא	59.
על ידי הבאת פתגם עממי.	סיוע	הָיִינוּ דָאָמְרִי אִינְשִׁי	60.
באיזה מקרה מדובר?	שאלת ברור	הִיכִי דָמִי	61.
כיצד מדובר, מהי המציאות המדוברת?	שאלת ברור	הִיכִי מְשַׁכַּחַת לָהּ	62.
איך נעשה?	שאלת ברור	הִיכִי נַעֲבִיד	63.
המקור הראשון עוסק במקרה מסויים. מופיע גם כפתיחה לתרוץ, וגם במובנו הפשוט: כאן.	פרשנות	הָכָא	64.
על ידי פרשנות המקור המוקשה, באיזה מקרה הוא מדבר.	תירוץ	הָכָא בְּמַאי עָסְקִין	65.
מ: סברה.	סיוע	הָכִי נְמִי מְסַפְרָא	66.
הבנת דברי החכם, הבנת הדין. [בדרך כלל יובא לאחר קושיא].	פרשנות	הָכִי קָאָמַר	67.
פסיקה.	מסקנת	הִלְכְתָא - הִלְכָה	68.
מקור ההלכה הוא ממסורת (במקרים רבים - הלכה למשה מסיני).		הִלְכְתָא הָמִירִי לָהּ	69.
על ידי אוקימתא בפרוש המקור, בדר"כ צמצום היקף הדין/מקרה.	תירוץ	הָנִי מִיָּלִי	70.
המורכבת משני חלקים,	קושיא	הָנִיחָא לְמָאן דָאָמַר ...	71.

המנוח	תפקיד	מגמה
אָלָא לְמַאן דְּאַמַר: ... מַאי אֵיכָא לְמִימַר		המתחילה באומרה שהדין נוח לשיטת חכם אחד, או לפי פרשנות מסוימת. והצד השני המוקשה יפתח במילה "אלא" באומרו שהדין לא נח לשיטת חכם אחד או פרשנות מסוימת, ויסיים ב"מאי איכא למימר" – ואם כן מה יש לומר על הענין?
72. הָתִינִיחַ ... אָלָא ...	קושיא	המורכבת משני חלקים, המתחילה באומרה שהדין נוח לשיטת חכם אחד או לפי פרשנות מסוימת, וקשה לשני.
73. הָתֵם	תירוץ \ פרשנות	המקור השני עוסק במקרה מסויים, וכך מתורץ הקושי. מופיע גם במובנו הפשוט: שם.
74. וְאִי בְּעִיַת אֵימָא	תשובה	נוספת. ובדרי"כ יש קושי בתשובה הראשונה.
75. וְאִידָךְ	שאלה	כיצד יסביר זאת הצד השני? יופיע גם כפשוטו – והאחר.
76. וְהָא	קושיא	על ידי הבאת מקור שיש דעה או דוגמא סותרת.
77. וְהָא כְּתִיב (=וְהִכְתִּיב)	קושיא	מ: פסוק.
78. וְהָא קִתְּנִי (=וְהִקְטִינִי)	קושיא	מציטוט ממקור תנאי. [לעיתים בניחותא - כסיוע, ורש"י יכתוב זאת]. בדרי"כ הציטוט ממקור שכבר הובא בסוגיה
79. וְהָא תִּנְיָא (=וְהִתְנִיָא)	קושיא	מ: ברייתא [לעיתים בניחותא – כסיוע, ורש"י יכתוב זאת].
80. וְהָא תֵּן (=וְהִתֵּן)	קושיא	מ: משנה [לעיתים בניחותא כסיוע ורש"י בדרי"כ יכתוב זאת].
81. וְהָאֻמַר (=וְהָא אֻמַר)	קושיא	מ: דברי אמורא.
82. וְהוּיָן בָּהּ	הבאת קושיא \ שאלה	שכבר נשאל במקום אחר על משנה/ברייתא זו.
83. וְלִפְיֵן	"לימוד"	באמצעות אחת המידות שהתורה נדרשת בהן.
84. וְכִי תִימָא	הצעת	אפשרות של תשובה שהגמרא תדחה מיד לאחר מכן.
85. וְלִטְעֻמִּין	קושיא	מחזירים את הקושיא למקשן, שהקושי קיים גם לשיטתו.
86. וְרִמְיָהוּ	סתירה	בין שתי מקורות בעלי אותה סמכות, בדרי"כ בין שתי מקורות תנאים.
87. וְתו	הצעה	נוספת של אותה קושיא \ תירוץ.
88. וְחַד אָמַר ... וְחַד אָמַר ...	מחלוקת	בגמרא מובאים שתי דעות ללא שיוך לחכם מסוים.
89. חֲסִי' מִיחֲסָרָא וְהָכִי קִתְּנִי	תרוץ	על ידי שינוי הגירסה שלפנינו. שינוי הגירסה בדרך כלל הוא תוספת משפט קישור שמסביר את היחס בין החלקים של המקור.
90. יְלִיף	לימוד	באמצעות - אחת המידות שהתורה נדרשת בהן.
91. כְּדִתְנִיָא	סיוע	מ: ברייתא. בברייתא מופיע ענין הדומה. יופיע גם כפתיחה לתשובה.
92. כִּי הָא	סיוע	על ידי הבאת סיפור או מימרא.
93. כְּמַאן אָזְלָא? (כמו מי הוא הולך?)	שאלת ברור	כאיזה שיטת תנאים \ אמוראים, תואם המקור?
94. כְּמַאן?	שאלת ברור	מי בעל השיטה [בדרי"כ תנא].
95. כְּתִיב	הבאה	מ: פסוק.
96. כְּתִנְיָא	קושיא \ "בניחותא"	קישור של דיון האמוראי למחלוקת תנאים.
97. לֹא אָמַרְן אָלָא	פרשנות	על ידי צמצום דין האמורא למקרה מסוים.
98. לֹא נִצְרְכָה אָלָא	הסבר	למה נחוץ להזכיר דבר זה, או באיזה מקרה מדובר.
99. לֹא קִשְׁיָא	תירוץ	בדרי"כ על סתירה בין מקורות, על ידי אוקימתא שונה לכל צד.
100. לֹא שָׁנוּ אָלָא	פרשנות	על ידי צמצום דין המשנה/ברייתא למקרה מסוים.
101. לִימָא	הצעת אפשרות	שתדחה.
102. לִימָא כְּתִנְיָא	קושיא	על אמוראים מדוע נחלקו במחלוקת שכבר חלקו התנאים. והקושיא בדרי"כ נדחית.
103. לִימָא מְסִיעֵ לִיה	הצעה לסיוע	שתדחה.
104. לִישָׁנָא אַחֲרִינָא	הבאה	גירסה אחרת.
105. לִיתְנִי	קושיא	על נוסח המשנה, והצעת נוסח חילופי שידחה.
106. לְמַאי הִלְכְתָא	שאלה	לברור מה החידוש בהבאת ההלכה
107. לְמַאי נִפְקָא מִינָהּ	שאלת ברור	מה ההשלכה ההלכתית למה שנאמר.

המונח	תפקיד	מגמה
108. לָפָה לִי לְמִיתָי	שאלת ברור	מדוע שנו קטע מסוים במקור התנאי.
109. לְמִיתָא	קושיא	על ידי הצעת מסקנה העולה לכאורה מן המקור, ואז על פי זה קשה ...
110. לְעוֹלָם	פרשנות	העלאה מחדש של פירוש שכבר הובא ונדחה, והובא שנית כפרשנות טובה. לעיתים גם יבוא כפרושו הרגיל.
111. מַאי "וְאִמְרָא"?	שאלת ברור	מדוע הובאו שני פסוקים, הרי ניתן ללמוד את הנדרש מפסוק אחד.
112. מַאי ... ?	שאלת ברור	על העניין או על פרטיו.
113. מַאי אֵיכָא בֵּין ... ?	שאלת ברור	מהו ההבדל ההלכתי בין שתי הדעות \ עניינים.
114. מַאי אִירָא?	שאלת ברור	מה התפישה העקרונית להצטמצם למקרה המסוים?
115. מַאי בִּינְיָהוּ?	שאלת ברור	ברור ההבדלים ההלכתיים או המעשיים הנובעים מהדעות או מהטעמים הנראים זהים.
116. מַאי דְּכָתִיב?	שאלת ברור	על פרוש הפסוק.
117. מַאי הָוִי עָלֶיהָ?	שאלת ברור	כיצד נפתרה השאלה שהועלתה קודם.
118. מַאי טַעמָא?	שאלת ברור	על נימוקי הדין. ולעיתים על מקור הדין
119. מַאי לָאו ...	הצעת	פירוש, שיידחה לאחר מכן.
120. מַאי לְמִיתָא?	שאלת ברור	מה החידוש בדבר? מה הצורך לאומרו?
121. מַאי מְשַׁמַּע?	שאלת ברור	כיצד לומדים את הרעיון הנאמר מהפסוק.
122. מַאי נִפְקָא מִיָּנָה?	שאלת ברור	מה יוצא מזה מבחינה הלכתית? מהי ההשלכה המעשית?
123. מַאי קָא מְשַׁמַּע לָן ...	קושיא	בטענה מה הצורך \ החידוש בנאמר.
124. מַאי קִלְשָׁא?	דחיית הקושיא	בעקירת הקושיא שהובאה על ידי אוקימתא אחרת
125. מַאי קָרָא \ קִרְאָה?	שאלת ברור	מאיזה פסוק אתה לומד ענין זה.
126. מַאי שְׁנָא?	שאלת ברור	על ההבדל בין שתי הלכות או עניינים הנראים זהים.
127. מָאן ...	שאלת ברור	מי הוא ש ...
128. מָאן דְּאָמַר		הזכרת דעה בלי שם אומרו, כשיש יותר מדעה אחת.
129. מָאן תָּנָא?	שאלה	מי הוא התנא של המקור שהובא.
130. מַהוּ דְּתִימָא... קָא מְשַׁמַּע לָן	הסבר	למה נחוץ להזכיר את הדין המסוים. על ידי הבאת הבנה מוטעית שהיינו יכולים להבין, לו הדין לא היה נכתב.
131. מִי סְבָרָת	דחית	הסברה, כי אינה מבוססת.
132. מִימַר אָמַר	הסבר	השיקולים של בעל המעשה.
133. מִיִּתְיָבִי	קושיא	מ: מקור תנאי [בדר"כ], על דברי אמורא. קושיא ללא שם המקשן. [קושיא שנשאלה בבית המדרש].
134. מִכְּלָל	דיוק	מתוכן המשנה \ ברייתא \ מימרא
135. מָנָא הָנִי מִלִּי־מִןְלָן? ... דְּאָמַר קָרָא ... דְּתַנּוּ רַבָּנִי ...	שאלת ברור תשובה תשובה	מה המקור בתורה \ תנ"ך להלכה שנאמרה במשנה\ ברייתא. מ: פסוק מ: מקור תנאי
136. מַנִּי?	שאלה	מי התנא?
137. מְשַׁמַּע \ מְשֻׁם	ציטוט שמועה	שלא שמע בעצמו תלמיד מרבו, אלא שמע שאומרים בשמו.
138. מְתִיב	פתיחה לקושיא	יבוא גם שם המקשן.
139. מְתִקִּיף	פתיחה לקושיא	מסברה, על דברי אמורא.
140. מְתִרְגֵּם	תשובה	על ידי פרשנות של אמורא על מקור תנאי.
141. נִימָא	הצעה	שתידחה. יבוא גם כפשוטו – נאמר.
142. סִימְנָן	הצעת	סימן לזכרון.
143. סִיפָא		סוף המקור, לעומת "רישא" - תחילת המקור.
144. סְלָקָא דְּעִתָּא אֲמִינָא	הסבר	שלולא לימוד הקודם, יכולת להסיק מסקנה מוטעית.
145. פְּשִׁיטָא	קושיא	למה להזכיר את הענין, הרי אין בו חידוש. לעיתים גם כשאלהקושיא – כשהשואל מתחיל במקרה הפשוט לו ואז עובר לשאלתוֹקושייתו.
146. צְרִיכָא	תירוץ [לקושיא נסתרת]	הצורך בכפילות המקרים \ הפסוקים.
147. קָא מְשַׁמַּע לָן (קְמִשְׁמַע לָן)	הסבר	ללמדנו [ראה: "מהו דתימא"].

המנוח	תפקיד	מגמה
148. קא פֿסיק וַתְּנִי -	קושיא	בתחילה יהיה פרשנות ולאחר מיכן תבוא הקושיא
149. קרא כְּתִיב	זיהוי	של הדין בפסוק
150. קְשִׁיָּא	הסקה	הסוגיה או המהלך נחתמים בקושיא. (אך יש אפשרות לתרץ).
151. רַבָּן		1. כינוי לדעה במשנה שלא נזכר שם התנא. 2. דעת רבים. 3. חכמי הישיבה.
152. רִישָׁא		תחילת המקור. לעומת "סיפא" – סוף המקור
153. רְמִי	פתיחה לסתירה	בין שני מקורות בעלי אותה סמכות, בדר"כ בין שני פסוקים.
154. רְמִינְהּ, רְמִינְהּ	פתיחה לסתירה	בין שני מקורות בעלי אותה סמכות, בדר"כ בין שני מקורות תנאים.
155. שְׁאֵנִי [הָתָם]	תשובה / תירוץ	על ידי גילוי ההבדל בין שני המקרים, נבין את השינוי בדין.
156. שְׁמַע מִיָּהּ	היסק	מעין "חותמת" למסקנה ההלכתית.
157. שְׁנֵאמַר	סיוע	מ: פסוק.
158. תָּא שְׁמַע	הצעת מקור	לצורך מציאת תשובה (בדר"כ), ראייה, קושיא לאחד הצדדים.
159. תִּדְעַ	הבאת ראייה	לטענה שנאמרה לפני כן
160. תִּיבְתָּא	קושיא	חזקה ואין עליה תרוץ.
161. תִּיקוּ	מסקנה	שאין הכרעה, והשאלה תעמוד.
162. תָּנָא	פתיחה	1. מ: ברייתא. בדר"כ ברייתא קצרה שמפרשת את המשנה 2. השנן בבית מדרש האמוראי. 3. חכם מתקופת המשנה.
163. תָּנָא דְּבִי ...	פתיחה	ל: ברייתא, הבאה מאוסף ברייתות של בית מדרש מסוים או אדם מסוים.
164. תָּנָא דְּבִי רַב \ רַבִּי ...	הבאת מקור	מ: קובץ ברייתות שסידר אמורא \ בית המדרש של האמורא ...
165. תָּנָא וּפְלִיג		אמוראים בתחילת התקופה, שנחשבים כאמוראים אך עם סמכות של תנא לחלוק על תנאים.
166. תָּנָא וְשִׁיר		התנא לא הביא את כל המקרים האפשריים, אלא דוגמאות.
167. תָּנָא מְשַׁמֵּיָּה דְּ -	הבאת	ברייתא של תנא מסוים
168. תָּנִי רַבָּן	פתיחה	ל: ברייתא.
169. תָּנִי	הצעת נוסח	תיקון בנוסח.
170. תָּנִי תָּנָא קְטִינָה	הבאת מקור	מ: מקור תנאי, בפני אמורא על ידי התנא (השנן) של בית המדרש.
171. תָּנָא	פתיחה	ל: ברייתא.
172. תָּנָא אֵידָךְ	הבאת מקור	מ: ברייתא אחרת. לרוב ברייתא חולקת.
173. תָּנָא כְּוַתִּיה	סיוע	מ: ברייתא.
174. תָּנָא נְמִי הָכִי	סיוע	מ: ברייתא.
175. תָּנִיןָא	הבאת מקור	מ: משנה.
176. תָּנָא	פתיחה	ל: משנה. לעיתים יגיע גם כקושיא ממשנה.
177. תִּסְתִּיִּים	הסקה	לברור מי משני החולקים הוא הסובר כל דעה.
178. תִּרְגְּמָא	תשובה	על ידי פרשנות של אמורא למקור תנאי.
179. תִּרְתִּי	קושיא	מדוע הובאו שתי שמועות זהות. או – מילת קושיא שמשמעותה ששתי השמועות סותרות זו את זו. או כפשוטו [בדרך כלל] – המספר שתיים.

גמרא
סדורה
גמרא בעריכה מבארת

המונח "אמר":

- א. אמר רב הונא - מימרא שנאמרה על ידי רב הונא. כמימרא עצמאית או כפירוש.
- ב. רב חסדא אמר - רב חסדא מגיב (בדרך כלל חולק) למימרא אחרת, אך לא בדו שיח חי.
- ג. אמר ליה\להו רב חסדא - רב חסדא מגיב לבעל המימרא בדו שיח חי.
- ד. אמר רב חסדא אמר רב הונא - רב חסדא מצטט מימרא מרבו.
- ה. אמר לך - הגמרא מגיבה, שלו אותו אמורא היה נשאל על כך, כך היה אומר.
- ו. אמר רב פלוני משמיה \ משום רב אלמוני - רב אומר מימרה שלא שמע במפורש מרבו, אלא שאומרים בבית המדרש בשם אותו חכם.

אפיונים של חלקי הסוגיה (אפיון הפסקאות)

1. **ציטוט פותח** [בדר"כ בתחילת סוגיה].

א. ממשנתנו

ב. מברייטא

ג. מפסוק

ד. ממימרא

2. **פרשנות**

3. **שאלה**

4. **קושיא**

5. **דחיה**

6. **סתירה**

7. **תרוץ**

8. **תשובה**

9. **סיוע** [הבאת מקור, הבאת מקרה, או הבאת סברה]

10. **פסיקה**

11. **סיפור**

12. **מימרא** [בדר"כ אם לא מדובר בציטוט פותח הוא יהיה בתוך אחד האפיונים].

א. עצמאית

ב. פרשנית

א. **שאלה לעומת קושיא -**

שאלה - שאלת ברור, כשמשוה לא ברור לי, חסרה לי אינפורמציה.

קושיא - אני טוען שאתה טועה, כי ... [מכח מקור סמכותי גבוה יותר \ מסברה]

ב. **קושיא לעומת סתירה לעומת דחיה -**

סתירה - בין שתי מקורות בעלי אותו סמכות.

קושיא - מסברה או ממקור בעל סמכות יותר גבוהה

דחיה - מה שנאמר יכול להיות נכון, אך אינו מוכרח.

ג. **כיצד נדע אם החכם הוא תנא או אמורא א"י או אמורא בבלי?**

1. ידע מוקדם,

2. "אומר"- "אמר". (מופיע לעיתים רחוקות גם אמר במקורות תנאים אך בניקוד שונה)

3. לפי מונח הפותח. [כגון אם מופיע המונח "תנו רבנן" אז ברור לנו שהחכמים המופיעים הם תנאים]

4. עם מי מדבר החכם.

5. "רב" - תמיד אמורא בבלי,

"רבי" - או תנא או אמורא ארץ ישראל.

מסכת בבא מציעא פרק ב' - "אלו מציאות"

1. כא, א

רס"י

מתני'

אלו מציאות: מצא פירות מפוזרין. נתיאשו הבעלים מהן כדאמר בגמרא והפקר הן: **מעו**ת מפוזרות. הואיל ואין להם סימן ניכר איאוש מיאש והווי להו הפקר וזהו טעם כולם: **כריכות**. עומרים קטנים כמו מאלמים אלומים ומתרגמין בירושל' מכרכן כריכן (בראשית לו):

ברשות הרבים. שהכל דשין עליהו ואם היה סימן נקשר עליהן הרי הוא נשחת: **של נחתום**. כל ככרות הנחתומין שוין אבל ככרות של בעל הבית יש בהן סימן:

ממדינתן. כמות שהן גוזזות כשאר כל גזית המדינה לאפוקי הבאות מבית האומן כדקתני סיפא:

אניצי פשתן. רישט"א בל' אשכנו ובמקומינו פופי"ר: **ולשון של ארגמן**. צמר סרוק ומשוך כמין לשון וצבוע ארגמן ומצויין הן: **מצא עיגול**. של דבילה: **אנפוריא**. בגמ' מפרש:

גמ'

וכמה. חשוב פיזור:

קב. מפוזר בארבע אמות אבל בג' אמות לא הוי פיזור וטעמא מפרש ואזיל:

אי דרך נפילה. אם מצאם דרך נפילה שיש לדעת שלא הונחו שם מדעת אלא נפלו:

אפילו טובא. מקב נמי דכיון דאין בהן סימן איאוש מיאש: **ואי דרך הינוח וכו'**. עתיד לחזור וליטלן:

במכנשתא דבי דרי. בשעת אסיפת גרנות וכאן דשן בעליהן ונשארו את העיקר ונטתו אלו:

נפיש טרחייהו. לקבצן: **בציר מהכי**. אם היה פזורן בפחות מכך:

משנה

אלו מציאות שלו, ואלו חייב להכריז?

אלו מציאות שלו:

מצא פירות מפוזרין,

מעות מפוזרות,

כריכות ברשות הרבים,

ועיגולי דבילה,

ככרות של נחתום,

מחרוזות של דגים,

וחתיכות של בשר,

וגיזי צמר הלקוחין ממדינתו,

ואניצי פשתן,

ולשונות של ארגמן -

הרי אלו שלו,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

כל שיש בו שינוי חייב להכריז.

כיצד?

מצא עגול ובתוכו חרס,

כבר ובתוכו מעות.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

כל כלי אנפוריא אין חייב להכריז.

גמרא

"מצא פירות מפוזרין".

וכמה?

אמר רבי יצחק:

קב בארבע אמות.

היכי דמי?

אי דרך נפילה - אפילו טובא נמי!

ואי דרך הינוח - אפילו בציר מהכי נמי לא!

אמר רב עוקבא בר חמא:

במכנשתא דבי דרי עסקינן.

קב בארבע אמות דנפיש טרחייהו - לא טרח איניש, ולא הדר אתי ושקיל להו,

אפקורי מפקר להו.

בציר מהכי - טרח והדר אתי ושקיל להו,

ולא מפקר להו.

רש"י

משום דלא חשיבי. עליה קב פירות לטרוח עליהן טורח קיבוץ של ארבע אמות : **שומשמן.** דקין מאד ויש טורח בקיבוץ יותר מחטין אבל דמיהן יקרין : **תמרים ורמוני.** גסים הן ואין טורח בקבוץ :

בצי רבי ירמיה:

חצי קב בשתי אמות, מהו?

קב בארבע אמות טעמא מאי? משום דנפיש טרחיהו,

חצי קב בשתי אמות, כיון דלא נפיש טרחיהו - לא מפקר להו.

או דלמא:

משום דלא חשיבי,

וחצי קב בשתי אמות, כיון דלא חשיבי מפקר להו.

קביים בשמונה אמות, מהו?

קב בארבע אמות טעמא מאי? משום דנפיש טרחיהו,

וכל שכן קביים בשמונה אמות, כיון דנפישא טרחיהו טפי - מפקר להו,

או דלמא:

משום דלא חשיבי,

וקביים בשמונה אמות כיון דחשיבי - לא מפקר להו.

קב שומשמן בארבע אמות, מהו?

קב בארבע אמות טעמא מאי? משום דלא חשיבי,

ושומשמן כיון דחשיבי - לא מפקר להו.

או דלמא:

משום דנפיש טרחיהו,

וכל שכן שומשמן, כיון דנפיש טרחיהו טפי - מפקר להו.

קב תמרי בארבע אמות,

קב רמוני בארבע אמות, מהו?

קב בארבע אמות טעמא מאי? משום דלא חשיבי,

קב תמרי בארבע אמות, קב רמוני בארבע אמות - נמי כיון דלא חשיבי, מפקר להו.

או דלמא:

משום דנפישא טרחיהו.

וקב תמרי בארבע אמות, וקב רמוני בארבע אמות, כיון דלא נפיש טרחיהו לא מפקר להו.

מאי?

תיקו.

2. כא, א - כב, ב

רס"י

יאוש שלא מדעת. דבר שסתמו יאוש לכשידע שנפל ממנו וכשמצאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהן:
לא הוי יאוש. לקמיה מפרש פלוגתייהו:
דמיאש לבסוף. לאחר שמצאו זה וכללא דיאוש כגון דאמר ווי ליה לחסרון כיס דגלי דעתיה שנואש מהן:
באיסורא אתא לידיה. דדבר שאינו עשוי להתיאש הוא:
זוטו של ים. מקומות בשפת הים שדרך הים לחזור לאחוריו י' פרסאות או חמשה עשר פרסאות פעמיים ביום ושוטף מה שמוצא שם והולך זוטו לשון גודל ושירוע בלשון יווני כמו שכתבו הזקנים לתלמי המלך ואל אצילי ואל זאטוטי (מגילה דף ט.):
ושלוליתו של נהר. כשהוא גדל ויוצא חוץ לגדותיו ושולל שלל ושוטף הנמצא:
רחמנא שרייה. ואפי' באת ליד המוצא לפני יאוש:
לקמן. בשמעתין מניין לאבידה ששטפה נהר כו':
מהשתא הוי יאוש. שהרי נפל וכשיודע שוב אין דעתו עליו:
דאבידה מדעת היא. שלא נפלו ממנו ומדעת הניחם הפקר:
עשוי למשמש. וקודם שמצאו זה נודע לבעלים שנפלו ונואשו:
דיקירי. כבד משא:

איתמר:

כא, ב יאוש שלא מדעת:

אב"י אמר:

לא הוי יאוש.

ורבא אמר:

הוי יאוש.

בדבר שיש בו סימן:

כולי עלמא לא פליגי דלא הוי יאוש.

ואף על גב דשמעיניה דמיאש לסוף - לא הוי יאוש,

דכי אתא לידיה - באיסורא הוא דאתא לידיה.

דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש,

מימר אמר: סימנא אית ליה בגויה, יהבנא סימנא ונשקילנא ליה.

בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר:

אף על גב דאית ביה סימן - רחמנא שרייה,

כדבעינו למימר לקמן.

כי פליגי:

בדבר שאין בו סימן.

"אב"י אמר: לא הוי יאוש" - דהא לא ידע דנפל מיניה.

"רבא אמר: הוי יאוש" - דלכי ידע דנפל מיניה - מיאש.

מימר אמר: סימנא לית לי בגויה,

מהשתא הוא דמיאש.

(סימן: פמג"ש ממקגט"י ככסע"ז)

תא שמע:

"פירות מפוזרין" -

הא לא ידע דנפל מיניה!

הא אמר רב עוקבא פ' חמא:

הכא במכנשתא דביזרי עסקינו,

דאבידה מדעת היא.

תא שמע:

"מעוות מפוזרות הרי אלו שלו" -

אמאי? הא לא ידע דנפל מיניה!

התם נמי פדרבי יצחק,

דאמר: אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה.

הכא נמי אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה.

תא שמע:

"עגולי דבילה וכפרות של נחתום הרי אלו שלו" -

אמאי? והא לא ידע דנפל מיניה!

התם נמי,

אגב דיקירי מידע ידע בהו.

תא שמע:

"ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו" -

ואמאי? הא לא ידע דנפל מיניה!

רס"י

סבי דאזלי אתיגרא. זקנים עניים הולכים על משענתם בנחת ורואין כל שבולת ושבולת ולשון נמושות כמו לא ימוש (ישעיה נט) שממשמשיין והולכים:

לקוטי בתר לקוטי. לשון נמושות כמו לא ימיש (שמות יג) שנוטלין ומשיין הכל מלפניהם: **ואמאי.** אי יאוש שלא מדעת לאו יאוש הוא:

נהי. דלגבי עניים דהכא הוי יאוש מדעת שראו שהלכו בה הנמושות ונתיאשו אלא עניים דעיר אחרת עדיין לא ידעי והיאך מותרין בו אלא משום כיון דלכי ידעי מיאשי הוי יאוש משעה שהלכו בו ובהיתר באו ליד זה:

קציעות. תאנים שקוצצין אותם באיזמל ומוהל שלהן זב ושוטחן בשדה ליבש:

ואפי' בצד שדה קציעות. שדה ששוטחים בה קציעות דידע דמהנהו אתו:

מותרות משום גזל. אע"ג דכי נפל לא ידע כיון דלכי ידע מיאש מהשתא הוי יאוש כרבא:

ופטורות מן המעשר. כדין הפקר דהפקר פטור מן המעשר: **בזיתים ובחרובים אסור.** כאביי:

בשלמא רישא לאביי. מצי לתרוצי דמעיכרא ידע ואימש כדמפרש ואזיל:

דקתני בזיתים ובחרובין אסור. וסלקא דעתך דמשום דלא עבידי דנתרי וליכא למימר ידע דאימש ואע"ג דלכי ידע מיאש לא הוי יאוש מהשתא:

חזותו מוכיח עליו. מראיתו ניכר של מי הוא הלכך מריה לכי ידע דנפיל לא מיאש דמימר אמר כולי עלמא ידעי דדידי ניהו ולא הפקר הן ולא שקלי להו:

עם נפילתה נמאסת. הלכך כיון דידעי דנתרא מעיקרא מיאש משום מאיסותא דמכי נפלה לא חשיבא עליה ומפקר לה:

לא ידיע. לא גרסינן ופירוש היה משובש בספרים:

ירדן. וכן שאר נהרות ותנא זה על יד הירדן היה יושב:

התם נמי,

אגב דחשיבי, משמושי ממשמש בהו. וכדרכי יצחק.

תא שמע:

"המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות,

ובכל מקום שהרבים מצויין שם -

הרי אלו שלו,

מפני שהבעלים מתיאשין מהו" -

והא לא ידע דנפל מיניה!

אמר רבי יצחק:

אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה.

תא שמע:

"מאימתי כל אדם מותרים בלקט?

משילכו בה הנמושות" -

ואמרין מאי "נמושות"?

ואמר רבי יוחנן:

סבי דאזלי אתיגרא.

ריש לקיש אמר:

לקוטי בתר לקוטי.

ואמאי? נהי דעניים דהכא - מיאשי,

איכא עניים בדוכתא אחרייתא - דלא מיאשי!

אמר:

כיון דאיכא עניים הכא, הנה מעיקרא איאשי מיאש.

ואמר: עניים דהתם מלקטי ליה.

תא שמע:

"קציעות בדרך, ואפילו בצד שדה קציעות.

וכן תאנה הנוטה לדרך, ומצא תאנים תחתיה -

מותרות משום גזל,

ופטורות מן המעשר.

בזיתים ובחרובים - אסור."

בשלמא רישא לאביי לא קשיא - אגב דחשיבי ממשמש בהו.

תאנה נמי - מידע ידיע דנתרא.

אלא סיפא לרבא קשיא, דקתני: "בזיתים ובחרובים אסור"!

אמר רבי אבהו:

שאני זית, הואיל וחזותו מוכיח עליו,

ואף על גב דנתרין זיתי מידע ידיע, דוכתא דאיניש איניש הוא.

אי הכי, אפילו רישא נמי!

אמר רב פפא:

תאנה עם נפילתה נמאסת.³

תא שמע:

"הגנב - שננטל מזה ונתן לזה,

וכו גזלו - שננטל מזה ונתן לזה,

וכו ירדו - שננטל מזה ונתן לזה,

מה שננטל - נטל, ומה שננתן - נתן."

כבא,

³ תוס' מביא את הערוך שגורס "נמסת".

רפ"י

בלסטים מזוין. ובחזקה נטלה הימנו ומעיקרא ידע ומייאש:
שטף נהר קוריו. של זה ומצאן אחר:
הרי אלו כו'. ה"ג הרי אלו שלו מפני שנתיאשו הבעלים דכל שטיפת נהר כקורות עצים ואבנים הבעלים ידעו בה מיד דיש לה קול:
הא סתמא. הא אם היתה אבידה אחרת שאין לנו לומר שידעו הבעלים לא הויה של מוצאה קשיא לרבא:
כשיכול להציל. ודכוותה במציאה אחרת דבר שיש בו סימן דיכול ליתן סימן וליטול מודינא בה דחייב להחזיר:
אפילו אין מרדפין נמי. דסמכי אהצלה דלמחר וליומא אחרא ולא מייאשי:
ע"י הדחק. ואם לא ימחר להציל לא יצילו הלכך אין מרדפין אפקורי אפקרינהו דהא ידעו ולא הצילו:
שלא מדעת. בעלים:
וליקט. לצורך בעל הבית:
ואם חושש. בעל הבית ומקפיד על מה שעשה זה:
משום גזל. שתרם תרומתו בלא רשותו:
כלך אצל יפות. היה לך לילך אצל יפות לתת מהן לכהן:
לא הוה ידע. אלמא כיון דלכי ידע דניחא ליה אמרינן מעיקרא נמי ניחא ליה ולענין יאוש נמי כיון דלכי ידע מייאש מעיקרא נמי הוי יאוש:
אתם גם אתם. כן תרימו גם אתם מהכא נפקא לן שלוחו של אדם כמותו לתרומה שהשליח שתרם תרומתו תרומה וכיון דשליחות מהכא נפקא לן על כרחך שלוחכם דומיא דאתם בעינן:
אף שלוחכם לדעתכם. שהבעלים מינוהו שליח:

בשלמא "גזלן" ו"ירדן" דקא חזי להו ומיאש, אלא "גנב", מי קא חזי ליה דמיאש?

תרגמה רב פפא:
 בלסטים מזוין.

אי הכי, היינו "גזלן"!

תרי גוויי גזלן.

תא שמע:

"שטף נהר קוריו עציו ואבניו,
 ונתנו בתוך שדה חבירו - הרי אלו שלו,
 מפני שנתיאשו הבעלים".
 טעמא "שנתיאשו הבעלים", הא סתמא - לא!

הכא במאי עסקינן:
 כשיכול להציל.

אי הכי,

אימא סיפא: "אם היו הבעלים מרדפין אחריהם חייב להחזיר".
 אי 'ביכולין להציל' מאי אריא "מרדפין"? אפילו אין מרדפין נמי!

הכא במאי עסקינן:
 ביכולין להציל על ידי הדחק.
 מרדפין - לא אייאוש
 אין מרדפין - אייאוש מיאש.

תא שמע:

"פיצד אמרו התורם שלא מדעת תרומתו תרומה?
 הרי שירד לתוך שדה חבירו וליקט, ותרם שלא ברשות,
 אם חושש משום גזל - אין תרומתו תרומה,
 ואם לאו - תרומתו תרומה.
 ומנין הוא יודע אם חושש משום גזל ואם לאו?
 הרי שבא בעל הבית ומצאו, ואמר לו: 'כלך אצל יפות',
 אם נמצאו יפות מהן - תרומתו תרומה,
 ואם לאו - אין תרומתו תרומה.
 ליקטו הבעלים והוסיפו עליהן - בין כך ובין כך תרומתו תרומה".
 וכי 'נמצאו יפות מהן - תרומתו תרומה', אמאי? בעידנא דתרם הא לא הוה ידע!

תרגמה רבא אליבא דאביי:
 דשניה שליח.

הכי נמי מסתברא:
 דאי סלקא דעתך דלא שווייה שליח, מי הויה תרומתו תרומה?
 והא "אתם" "גם אתם" (במדבר יח, כח) אמר רחמנא: - לרבות שלוחכם.
 מה "אתם" - לדעתכם, אף שלוחכם לדעתכם.

אלא הכא במאי עסקינן:
 כגון דשניה שליח.
 ואמר ליה: זיל תרום,
 ולא אמר ליה: תרום מהני.
 וסתמיה דבעל הבית כי תרום מבנינונית הוא תרום,

⁴ מן תרימו גם אתם תרומת ה' מכל מעשרותיכם אשר תקחו מואת בני ישראל ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן

ר"י

לבוסתנא. פרדס:
לא אכל. דגזל נינהו שהבעלים
לא ידעו:
אם נמצאו יפות כו'. אלמא
גלי דעתיה דניחא ליה הי"נ גלי
דעתיה דניחא ליה במה שנתן
לנו:
לא אמרו כלך אצל יפות. דהוי
גלוי דעת אלא לענין תרומה:
עודה הטל עליהן. המעלה
פירותיו לגג וירד עליהן הטל:
ושמח. בטל שירד עליהן:
הרי זה בכי יותן. והוכשרו
לטומאה מעתה ועד עולם:
נגבו. עד שלא מצאו:
אע"פ ששמח. עכשיו בטל
שירד עליהן:
אינו בכי יותן. ולא אמרינן
כיון דהשתא ניחא מהני האי
דעתא למעיקרא ותיהוי הכשר
וקשיא לרבא: כתיב כי יתן
ולא כתיב כי יותן:
לדעת. שידע בנתינה והוכשר
בעיניו ועודה הטל עליהן
עדיין הן בנתינתו:
ממנו. קרא יתירא הוא
לאשמועין שאינו אבוד אלא
הימנו:
ואיסורא דומיא דהיתירא.
כיון דמחד קרא ילפינן מצויה
אצל כל אדם שיחזור ושאינה
מצויה יזכה בה איתקושי
אתקוש להדדי זו לאיסורא וזו
להיתירא:
מה היתירא. שאינה מצויה
לא חילק בין שיש בה סימן
לשאיין בה סימן:
אף איסורא. דמצויה אצל כל
אדם לא חילק בין אין סימן
דכי ידע מיאש ליש סימן דלכי
ידע לא מיאש וכי היכי דיש
סימן אסירא כי אין סימן נמי
אסירא היכא דאיכא למימר
לא ידע דנפלה קודם שבאת
ליד זה:
יע"ל קג"ס. סימני הלכות הן
יאוש שלא מדעת דהכא עד
זומם למפרע הוא נפסל
בסנהדרין (דף כז.) לחי העומד
מאיליו בעירובין (דף טו.)
קדושין שלא נמסרו לביאה
בקדושין (דף נא.) גלוי דעתא
בגיטא בגיטין (דף לד.) מומר
אוכל נבילות להכעיס פסול
לענין עדות בסנהדרין (דף
כז.):

ואז איהו ותרם מיפות.
ובא בעל הבית ומצאו ואמר ליה: "כלך אצל יפות",
אם נמצאו יפות מהן - תרומתו תרומה, ואם לאו - אין תרומתו תרומה.

אמימר ו**מר זוטרא** ו**רב אשי** אקלעו לבוסתנא דמרי בר איסק,
איתי אריסיה תמרי ורימוני ושדא קמיהו.

אמימר ו**רב אשי** - אכלי,

מר זוטרא - לא אכיל.

אדהכי אתא מרי בר איסק, אשפחינהו,

ואמר ליה לאריסיה: אמאי לא איתית להו לרבנן מהנך שפירתא?

אמרו ליה **אמימר** ו**רב אשי** למר זוטרא: השתא אמאי לא אכיל מר?

והתניא: **"אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה!"**

אמר להו: הכי אמר רבא:

לא אמרו **"כלך אצל יפות"**, אלא לענין תרומה בלבד,

משום דמצוה הוא,

וניחא ליה,

אבל הכא, משום כסיפותא הוא דאמר הכי.

תא שמע:

"עודה הטל עליהן ושמח, הרי זה ב"כי יתן"⁵ (ויקרא יא, לו-לח).

נגבו, אף על פי ששמח אינו ב"כי יתן".

כב,

טעמא מאי? לאו משום דלא אמרינן כיון דאילאי מילתא דהשתא ניחא ליה,

מעיקרא נמי ניחא ליה!

שאני התם,

דכתיב **"כי יתן"** - עד שיתן.

אי הכי, רישא נמי!

התם כדרב פפא.

דרב פפא רמי:

כתיב **"כי יתן"**, וקרינן **"כי יתן"**!

הא כיצד?

בצינן **"כי יתן"** דומיא ד**"כי יתן"**.

מה **"יתן"** - לדעת, אף **"כי יתן"** - נמי לדעת.

תא שמע:

דאמר רבי יוחנן משום **רבי ישמעאל בן יהודה**:

"מניין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת?

דכתיב: "וכן תעשה לחמור וכן תעשה לשמלתו,

וכן תעשה לכל אבדת אחיק אשר תאבד ממנו ומצאתה" (דברים כב, ג),

מי שאבדה הימנו ומצויה אצל כל אדם.

יצאתה זו שאבדה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם."

ואיסורא דומיא דהיתירא,

מה היתירא בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן - שרא,

אף איסורא, בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן - אסורה.

תויבתא דרבא!

תויבתא.

והלכתא כוותיה דאביי:

ב - יע"ל קג"ס⁶.

⁵ **לו וכי יפל מנבלתם על כל זרע וזרע אשר יזרע טהור הוא. לח וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם**

⁶ יאוש, עד זומם, לחי העומד מאיליו, קדושין שלא נמסרו לביאה, גלוי דעת בגט, מומר להכעיס

רפ"י

הני תמרי דזיקא. שהרוח

משיר:

היכי אכלינן להו. הא לא מיאש
והא דנקט למיבעי בעיא מאחר
דאיתותב רבא קשיא לי דבלא
איתותב רבא איכא למיבעי דהא
מודה רבא בכל דבר שחזותו
מוכיח עליו חוץ מן התאנה מפני
שנמאסת עם נפילתה ונראה
בעיני דלא נקט לה אלא להרבות
בחומר איסור כלומר מאחר
דאיתותב אפילו בדבר שאין בו
סימן כ"ש שאלו אסורין שיש
בהן סימן:

מעיקרא. מקודם נפילתו:

יאושי מיאש. דיודע הוא
שהרוח משיר מהן והשקצים
מזומנים לאוכלן:

יתמי. קטנים שאין הפקירן
הפקר:

באגא בארעא דיתמי לא
מחזקינן. אין עלינו להחזיק כל
הבקעה בחזקת הקרקע של
יתומין ולאסור כל התמרים
משום ספק קרקע של יתומים
אלא הולכין אחר הרוב:

מוחזק ועומד מאי. קרקע עצמה
של יתומין מאי:

כרכתא מאי. דקלים הכרוכין
ומוקפין בגדר של אבנים סביב
שארין שקצים ורמשים נכסין
שם:

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:

וכי מאחר דאיתותב רבא,

הני תמרי דזיקא היכי אכלינן להו?

אמר ליה:

כיון דאיכא שקצים ורמשים דקא אכלי להו,

מעיקרא יאושי מיאש מניהו.

יתמי דלאו בני מחילה נינהו, מאי?

אמר ליה:

באגא בארעא דיתמי לא מחזקינן.

מוחזק ועומד - מאי?

כרכתא - מאי?

אמר ליה:

אסירן.

3. כב, ב - כג, א

רפ"י

העשוי לידרס. שהמקום שהוא
שם רגיל בדריסת בני אדם
והחפץ נמוך ונוח לידרס:
לא הוי סימן. שאין בעליו סומך
לתת בו סימן מימר אמר נשחת
הסימן בדריסת הרגלים:
ברה"י. כגון בשדה זרועה שאין
רוב בני אדם דורכין בה ויש
מיעוט שהולכין בה:
ה"ג אי דלית בהו סימן ברה"י
מאי מכריז. כלומר כי מכריז זה
מצא אבידה מאי מכריז שיוכל
ליתן האובד סימן בה:
מכריז מקום. ואינו מכריז שם
האבידה אלא שם המקום מי
שאבדה ממנו אבידה במקום
פלוגי יבא ויאמר מה איבד וזה
בא ואומר אבדתי שם חפץ
פלוגי:
והאלומות. עומרים גדולים:
רבה היכי מתרץ לה. רבה דאמר
טעמא דרה"י משום דנדרס
מאי שנה אלומות:

"בְּרִיכוֹת בְּרָשׁוֹת הָרָבִים - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ".

אמר רבה:
ואפילו בדבר שיש בו סימן.

אלמא קסבר רבה:
סימן העשוי לידרס - לא הוי סימן.

רבא אמר:
לא שנו אלא:
בדבר שאין בו סימן,
אבל בדבר שיש בו סימן - חייב להכריז.

אלמא קסבר רבא:
סימן העשוי לידרס - הוי סימן.

ואיכא דמתני להא שמעתא באנפי נפשה,
סימן העשוי לידרס:

רבה אמר:
לא הוי סימן,
ורבא אמר:
הוי סימן.

תנן:
"בְּרִיכוֹת בְּרָשׁוֹת הָרָבִים - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ,
בְּרָשׁוֹת הַיָּחִיד - נוֹטֵל וּמַכְרִיז".
היכי דמי?

אי דלית בהו סימן - ברשות היחיד מאי מכריז?
אלא לאו דאית בהו סימן, וקתני: "בְּרָשׁוֹת הָרָבִים - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ".
אלמא: סימן העשוי לידרס - לא הוי סימן!
תיובתא דרבא!

אמר לך רבא:
לעולם דלית בהו סימן,
ודקא אמרת: ברשות היחיד מאי מכריז?
מכריז מקום.

ורבה אמר:
מקום לא הוי סימן.

דאיתמר:
מקום:
רבה אמר:
לא הוי סימן,
ורבא אמר:
הוי סימן.

תא שמע:
"בְּרִיכוֹת:
בְּרָשׁוֹת הָרָבִים - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ,
בְּרָשׁוֹת הַיָּחִיד - נוֹטֵל וּמַכְרִיז.
והאלומות:
בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד - נוטל ומכריז".
רבה היכי מתרץ לה?

רש"י

ורבא. דמוקים לכריכות כשאין בו סימן מאי שנא כריכות ומאי שנא אלומוות: **רבה מתרץ לטעמיה.** דטעמא דרשות הרבים דכריכות משום סימן ובדבר שיש בה סימן: **במקום.** טעמא דכריכות ברשות הרבים משום מקום ובדבר שאין בו סימן: **דמדרסא.** וסימן העשוי לידרס הוא: **דמינשתפא.** מתגלגל ברגלי אדם ובהמה ואינה נמצאת במקום שנפלה תחילה: **דיקירי.** כבידות: **הא של בעל הבית חייב להכריז.** ואע"ג דבהדיא תני לה במתניתין אידי דנקט לאותביה מרישא כריכות ברשות הרבים דאותיב מינה רבא נקט נמי לאותביה לרבה מדוקי דרישא: **אין מעבירין על האוכלין.** המוצא אוכלין בדרך אין רשאי לעבור עליהם ולהניחם שם הלכך לא נדרשו שמי שמצאן ראשון הגביהן: **אין מעבירין על האוכלין.** לאו לשון דריסה הוא אלא כמו אין מעבירין על המצות (וימא דף לג.): **חיישי לכשפים.** סבורים שמחמת כשפים הונחו לשם כדי להכשיל הדורסים עליהן ונחי נמי דאין מגביהין אותם מיהו לא דרסי עליהן משום כשפים: **לימא כתנאי.** פלוגתא דרבה ורבא: **הבא מאיליו.** הראוי לבא מאיליו כגון חרס פעמים שנופל בעיגול: **הוי סימן.** דאמרינן לשם סימן נתנו שם ולא נפל מאליו ודבר שיש בו סימן הוא ואפילו הכי פליגי רבנן ואמרי הרי אלו שלו משום דקסברי מעבירין על האוכלין והוה ליה סימן העשוי לידרס:

ורבא היכי מתרץ לה?

רבה מתרץ לטעמיה: בסמון.

ורבא מתרץ לטעמיה: במקום.

"רבה מתרץ לטעמיה: בסמון" -

"כריכות ברשות הרבים - הרי אלו שלו" - משום ^דמדרסא,

"ברשות היחיד - נוטל ומכריז" - דלא מדרסא.

"והאלומוות, בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד - נוטל ומכריז" - כיון דגביהן, לא מדרסא.

"ורבא מתרץ לטעמיה: במקום" -

"כריכות ברשות הרבים - הרי אלו שלו" - דמינשתפא.

"ברשות היחיד - חייב להכריז" - דלא מינשתפא,

"והאלומוות, בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד - נוטל ומכריז" - כיון דיקירי לא מינשתפא.

תא שמע:

"בפירות של נחתום הרי אלו שלו".

הא של בעל הבית - חייב להכריז.

של בעל הבית מאי טעמא?

כיון דאית בהו סימן,

דמידע ידיע רפתא דאיניש איניש הוא,

ולא שנא רשות הרבים, ולא שנא רשות היחיד - נוטל ומכריז,

אלמא: סימן העשוי לידרס הוי סימן!

תיובתא דרבה!

אמר לך רבה:

התם היינו טעמא משום דאין מעבירין על האוכלין.

והא איכא גוים!

גוים חיישי לכשפים.

והאיכא בהמה וכלבים!

באתרא דלא שכיחי בהמה וכלבים.

לימא כתנאי:

"רבי יהודה אומר:

כל דבר שיש בו שינוי חייב להכריז,

ביצד?

מצא עיגול ובתוכו חרס,

בכר ובתוכו מעות".

מכלל דתנא קמא סבר הרי אלו שלו.

סברוה:

דכולי עלמא סימן הבא מאיליו - הוי סימן,

ומעבירין על האוכלין.

מאי לאו בסמון העשוי לידרס קא מיפלגי.

מר סבר: לא הוי סימן,

ומר סבר: הוי סימן!

כגא

רס"י

ור"י סבר הוי סימן. ואע"פ שזה עשוי לידרס נמי הוי סימן: ומעבירין על האוכלין. ואפילו הכי ככרות של בעל הבית חייב להכריז דסימן העשוי לידרס הוי סימן ועיגול היינו טעמא דסימן הבא מאיליו לאו סימן הוא ור"י סבר הוי סימן: ורבה אמר לך כו'. והכא היינו טעמא דר"י משום דאין מעבירין על האוכלין ות"ק הכי נמי אית ליה אין מעבירין ומשום הכי ככרות של בעל הבית חייב להכריז וטעמייהו בעיגול משום דסימן הבא מאיליו הוא ור"י סבר הוי סימן: איכא דאמרי סברוה כו'. וכי אתמר לימא כתנאי אין מעבירין על האוכלין אתמר:

אמר רב זביד משמיה דרבא:

אי סלקא דעתך דקא סבר תנא קמא:

סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, ומעבירין על האוכלין, ככרות של בעל הבית ברשות הרבים - אמאי מכריז?

אלא,

אמר רב זביד משמיה דרבא:

דכולי עלמא סברי סימן העשוי לידרס הוי סימן, ומעבירין על האוכלין.

והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי:

דתנא קמא סבר: סימן הבא מאיליו לא הוי סימן,

ורבי יהודה סבר: הוי סימן.

ורבה אמר לך:

דכולי עלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, ואין מעבירין על האוכלין.

והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי:

תנא קמא סבר: לא הוי סימן,

ורבי יהודה סבר: הוי סימן.

איכא דאמרי:

סברוה דכולי עלמא סימן הבא מאיליו הוי סימן,

וסימן העשוי לידרס לא הוי סימן.

מאי לאו במעבירין על האוכלין קא מיפלגי,

דמר סבר: מעבירין.

ומר סבר: אין מעבירין!

אמר רב זביד משמיה דרבא:

אי סלקא דעתך סבר תנא קמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, ומעבירין על האוכלין,

"ככרות של בעל הבית ברשות הרבים" - אמאי מכריז?

אלא אמר רב זביד משמיה דרבא:

דכולי עלמא סברי: סימן העשוי לידרס הוי סימן, ומעבירין על האוכלין.

והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי:

דתנא קמא סבר: סימן הבא מאיליו לא הוי סימן,

ורבי יהודה סבר: הוי סימן.

ורבה אמר לך:

דכולי עלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, ואין מעבירין על האוכלין.

והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי,

תנא קמא סבר: סימן הבא מאיליו לא הוי סימן,

ורבי יהודה סבר: הוי סימן.

4. כג, א

רס"י

הלכתא כריכות ברה"ר כו'.
 כדמוקי לה בשאין בו סימן:
 ברשות היחיד אי דרך נפילה
 הרי אלו שלו. דליכא למימר
 מקום הוי סימן דהא לא ידע
 היכא נפיל מיניה:
 אי דרך הינוח נוטל ומכריז.
 מקום ולא יניחם שם שמא
 ימצאם עכו"ם ויטלם ושמא
 שכחום הבעלים:
 אבל בדבר שיש בו סימן כו'.
 רבא לטעמיה דאמר סימן
 העשוי לידרס הוי סימן:

אמר רב זביד משמיה דרבא:

כללא דאבידתא:

כין דאמר 'ווי לה לחסרון כיס' - מיאש ליה מינה.

ואמר רב זביד משמיה דרבא:

הלכתא:

כריכות:

ברשות הרבים: הרי אלו שלו.

ברשות היחיד: אי דרך נפילה - הרי אלו שלו,

אי דרך הנחה - נוטל ומכריז.

וזה וזה בדבר שאין בו סימן,

אבל בדבר שיש בו סימן:

לא שנא ברשות הרבים, ולא שנא ברשות היחיד,

בין דרך נפילה ובין דרך הנחה -

חייב להכריז.

5. כג, ב

רפ"י

במנינא דשיון. כבר נהגו
הצידין לחרוז כמנין הזה
בחרוז אחד:
וגסטרון של אבר. שברי חתיכות
של אבר:
שיכוין משקלותיו. שיאמר
משקלו ויכוין האמת:

כגב, "ומחרוזות של דגים - [...] הרי אלו שלו".

אמאי? להוי קשר סימן!

בקטרא דציידא,
דכולי עלמא הכי מקטרי.

ולהוי מנין סימן!

במנינא דשיון.

בעו מיניה מרב ששת:
מנין - הוי סימן או לא הוי סימן?

אמר להו רב ששת:

תניתיה:

"מצא בלי כסף ובלי נחושת, גסטרון של אבר, וכל בלי מתכות -

הרי זה לא יחזיר,

עד שיתן אות,

או עד שיכנין משקלותיו".

ומדמשקל הוי סימן,

מדה ומנין נמי הוי סימן.

6. כג, ב

רס"י

במתקלא דשיון. שנהגו הטבחים לעשות החתיכות במשקל הזה:
חתיכה גופה סימן. יאמר מאבר פלוני היה:
או דדפקא. צואר שמעתי ומשום רבי יצחק ברי מנחם שמעתי דדפקא פלנק"ן מקום שדופק כשהוא יגע:
חתיכות דג חייב להכריז. קא ס"ד כשאין בהן סימן והחתיכה גופה סימן או מאצל הראש או מן הזנב:
ודג נשוד. זהו סימן שלו:
הכא במאי עסקינן. דקתני חתיכות דג חייב להכריז:
בדאיכא סימנא בפסקא. שלא נחתכה כדרך החותכין:
כי הא דרבה. כשהיה שולח בשר לאשתו ביד נכרי:
מחתך לה אתלת קרנתא. עושה החתיכה בת ג' קרנות כזה:
דומיא דדג נשוד. דיש בו סימן:

"וחתיכות של בשר - [...] הרי אלו שלו".

אמאי? להוי משקלא סימן!

במשקלא דשיון.

ותהוי חתיכה גופה סימן,

או דדפקא או דאטמא!

מי לא תניא:

"מצא חתיכות דגים ודג נשוד - חייב להכריז.

חביות של יין, ושל שמן, ושל תבואה, ושל גרוגרות, ושל זיתים - הרי אלו שלו!"

הכא במאי עסקינן:

בדאיכא סימנא בפסקא.

כי הא דרבה בר רב הונא מחתיך ליה אתלתא קרנתא.

דיקא נמי,

דקתני דומיא ד"דג נשוד",

שמע מינה.

7. כג, ב

רפ"י

מתני'. דחייב להכריז :

ברשום. חביותיהם של חרס היו וגפין אותם במגופת חרס ושורקין טיט סביב לדבק המגופה שלא יצא ריח היין ובימי שבט או ניסן שמוכרין בעלי בתים חביות לחנווני כעשר או כט"ו יחד נוטלין מגופותיהם וטועמין את היין וחוזר וסותמו וטח בו טיט סביב המגופה והוא קרוי רושם ונושאן החנווני לביתו ומתניתין בחבית רשומה והיינו סימן שיש רושמן ויש שנושאין אותה פתוחה למוכרה מיד :

ופרכין מכלל דברייא. דקתני הרי אלו שלו בפתוחה קתני בתמיה פשיטא דהא אבדה מדעת היא שהניחה פתוחה וכל שקצים ורמשים נחשים שותים הימנה :

במצין. שהניח מגופה עליה ולא שרקה בטיט סימן ליכא ואבדה מדעת נמי ליכא :

קודם שנפתחו האוצרות. שעדיין לא הגיע זמן מוכרי החביות ויחיד בעלמא הוא דעביד הוי רושם סימן :

אמר מר:

"חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים - הרי אלו שלו".

והא תנן:

"כדי יין, וכדי שמן - חייב להכריז!"

אמר רבי וידא אמר רב:

מתניתין - ברשום.

מכלל דברייא - בפתוחה,

אי בפתוחה - אבדה מדעת היא!

אמר רב הושעיא:

במצין.

אב"י אמר:

אפילו תימא: אידי ואידי ברשום,

ולא קשיא:

כאן - קודם שנפתחו האוצרות,

כאן - לאחר שנפתחו האוצרות.

כי הא דרב יעקב בר אבא אשכח חביתא דחמרא לאחר שנפתחו האוצרות,

אתא לקמיה דאב"י,

אמר ליה: זיל שקול לגנשך.

8. כג, ב

רס"י

ברקתא דנהרא. והיין בא לעיר
בספינה והלוקחין מפנין
הספינה ומניחו על שפת הנהר
ונושאים אחת אחת ופעמים
ששוכח:

איכא דאמרי כו'. נפקא מינה
דאפי' כוון ואמר מקום מושבה
מסוים לא הוי סימן:

כופרא. זפת דבר שאין בו סימן
הוה:

מחסם. לשון לא תחסום
(דברים כה) מגמגם בדבר ולבו
נוקפו:

דקדחו ביה חלפי. אורטי"א
בלעז גדלו עליה ש"מ מימים
רבים היה שם וכבר נואשו
הבעלים:

בָּעָא מִינִיהּ רַב בִּיבִי מֵרַב נַחֲמָן:
מָקוֹם - הָוֵי סִמָּן, אוּלָּא הָוֵי סִמָּן?

אָמַר לִיה:

תְּנִיתוּהּ:

"מָצָא חֲבִיזוֹת שֶׁל יֵין וְשֶׁל שֶׁמֶן וְשֶׁל תְּבוּאָה וְשֶׁל גְּרוֹגְרוֹת וְשֶׁל זֵיתִים - הֲרִי אֵלֶּה שְׁלוֹ".

וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ - דְּמָקוֹם הָוֵי סִמָּן,
לְכָרוֹז מָקוֹם!

אָמַר רַב זְבִיד:

הָכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָּהּ?

בְּרִיקְתָּא דְּנַהֲרָא.

אָמַר רַב מְרִי:

מֵאֵי טַעְמָא אָמְרוּ רַבְּנָן רִיקְתָּא דְּנַהֲרָא לֹא הָוֵי סִמָּן?
דְּאָמְרִינָּה לִיה: כִּי הֵיכִי דְּאֶתְרָמִי לְדִידָךְ אֶתְרָמִי נָמִי לְחֻבְרָךְ.

אִיכָא דְּאָמְרִי:

אָמַר רַב מְרִי:

מֵאֵי טַעְמָא אָמְרוּ רַבְּנָן מָקוֹם לֹא הָוֵי סִמָּן?
דְּאָמְרִינָּה לִיה: כִּי הֵיכִי דְּאֶתְרָמִי לְדִידָךְ הָאִי מָקוֹם, אֶתְרָמִי נָמִי לְחֻבְרָךְ הָאִי מָקוֹם.

הָהוּא גִבְרָא דְּאֶשְׁכַּח כּוּפְרָא בִּי מַעְצְרָתָא.

אֶתָּא לְקַמֵּיהּ דְּרַב,

אָמַר לִיה: זֵיל שְׁקוּל לְנַפְשָׁךְ.

חֲזַיִה דְּהוּהָ קָא מַחְסָם,

אָמַר לִיה: זֵיל פְּלוּג לִיה לְחַיֵּא בְּרִי מִינִיהּ.

לִימָא קָא סִבֵּר רַב:

מָקוֹם לֹא הָוֵי סִמָּן?!

אָמַר רַבִּי אָבָא:

מִשּׁוּם יָאוּשׁ בְּעָלִים נִגְעוּ בָּהּ.

דְּחָזָא דְּקֻדְחֵי בֵּיה חֲלָפִי.

9. כג, ב - כד, א

רס"י

שלא שבעתן. עדיין לא הורגל בראייתן ותשמישן שיהא מכירן יפה ולשון אנפוזיא נוטריקון אין פה ראייה:
נפקא מינה כו'. וכגון דזה התובען צורבא מרבנן הוא:
במסכת. יש בידך מסכת פלוני סדורה בגירסא או לאו ואע"ג שסדורה היא לו יאמר לו לאו ומדת ענוה היא:
בפוריא. שימשת מטתך יאמר לאו מדת צניעות הוא:
באושפיזא. שאלוהו על אושפיזו אם קבלו בסבר פנים יפות ואמר לאו מדה טובה היא כדי שלא יקפצו בו בני אדם שאינן מהוגנין לבא תמיד עליו ויכלו את ממונו:
אגניב ליה כסא דכספא. כלי של אושפיזו היה:

"רבי שמעון בן אלעזר אומר:
[כל בלי אנפוזיא אין חייב להכריז]."

מאי "אנפוזיא"?

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 כלים חדשים שלא שבעתן העין.

הכי דמי?

אי אית בהו סימן - כי "לא שבעתן העין" מאי הוי?
 אי דלית בהו סימן - כי שבעתן העין מאי הוי?

לעולם,

דלית בהו סימן,

נפקא מינה לאהדורי לצורבא מרבנן בטביעות עינא.

שבעתן העין - קים ליה בגוייהו ומהדרין ליה.

כי לא שבעתן העין - לא קים ליה בגוייהו, ולא מהדרין ליה.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

בהני תלת מיילי עבדי רבנן דמשנו במלייהו:

במסכת,

ובפוריא

כד, א ובאושפיזא.

מאי נפקא מינה?

אמר מר זוטרא:

לאהדורי ליה אבידתא בטביעות עינא.

אי דעינן ביה דלא משני אלא בהני תלת - מהדרין ליה,

ואי משני במיילי אחריני - לא מהדרין ליה.

מר זוטרא חסידא אגניב ליה כסא דכספא מאושפיזא.

חזיא ליה הוא בר בי רב דמשי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה.

אמר: היינו האי דלא איכפת ליה אממונא דחבריה,

כפתיה ואודי.

10. כד, א

רש"י

בדי מחטין וצינוריות. לקמיה מפרש בדי מחטין שתולין בו מחטין:
וצינוריות. מזלגות קטנים שטוות בו זהב:
אחת אחת. בד אחת ומחרוז אחד:
חייב להכריז. דמנין הוי סימן:
שוכי. ענפים של אילן:
עלה אחד בבד אחד. במס' סוכה (דף מד:) גבי ערבה שנשרו מקצת עליה ונשתיירו בה שלשה עלין לחין ואיכא דאמרי אפילו עלה אחד בבד אחד כשירה:

["רבי שמעון בן אלעזר אומר:
כל כלי אנפודיא אין חייב להכריז".]

תנא:

"מודה רבי שמעון בן אלעזר:
בכלים חדשים ששבעתן העין שחייב להכריז.
ואלו הן כלים חדשים שלא שבעתן העין - שאינו חייב להכריז:
בגון: בדי מחטין וצינוריות, ומחרוזות של קרדומות.
כל אלו שאמרו, אימתי מותרים?
בזמן שמצאן אחד אחד,
אבל מצאן שנים שנים - חייב להכריז".

מאי "בדי"?

שוכי.

ואמאי קרו ליה "בדי"?

דבר דתלו ביה מידי "בד" קרו ליה.

כי ההוא דתנן התם:
"עלה אחד בבד אחד".

11. כד, א-ב

רס"י

ברדלס. צבוע וי"א פוטיא"ש
 ודרך להרוג אוזנים ותרנגולים:
וכל מקום שהרבים כו'. ואפילו
פליגי רבנן עליה. בתרוייהו:
המוצא מעות. קא ס"ד צבורי
 מעות דקתני מתני' חייב להכריז
 והכא הואיל ורבים מצויין שם
 הרי אלו שלו שנתייאשו
 הבעלים:
דאזיל בתר רובא. כלומר שהולך
 בדין מציאה אחר טעם רבים
 מצויים שם:
ברוב ישראל. דסתם בתי
 כנסיות ישראל בהן:
במפוזרים. ורבנן היא דמודו
 במפוזרין דתנן מעות מפוזרין
 הרי אלו שלו:
כנסיות. אסיפת מקום
 שמתכנסים שם להתייעץ
 ולהוועד:
דיתבי בהו כנענים. שהן חוץ
 לעיר ומושיבין בה כנענים
 לשמור:

"ובן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר:
המציל: מן הארי, ומן הדוב, ומן הנמר, ומן הברדלס,
ומן זוטו של ים, ומשלוליתו של נהר,
המוצא: בסרטא, ופלטא גדולה, ובכל מקום שהרבים מצויין שם -
הרי אלו שלו,
מפני שהבעלים מתיאשין מהו".

איבעיא להו:

כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר ברוב גוים, אבל ברוב ישראל לא?
 או דלמא אפילו ברוב ישראל נמי אמר?

אם תמצא לומר: אפילו ברוב ישראל נמי אמר,
 פליגי רבנן עליה?
 או לא פליגי?

ואם תמצא לומר: פליגי.
 ברוב ישראל ודאי פליגי,
 ברוב גוים פליגי?
 או לא פליגי?

ואם תמצא לומר: פליגי אפילו ברוב גוים,
 הלכה כמותו?
 או אין הלכה כמותו?
 אם תמצא לומר: הלכה כמותו,
 דוקא ברוב גוים?
 או אפילו ברוב ישראל?

תא שמע:

"המוצא מעות:
בבתי כנסיות,
ובבתי מדרשות,
ובכל מקום שהרבים מצויים שם -
הרי אלו שלו,
מפני שהבעלים מתיאשין מהו".
 מאן שמעת ליה דאזיל בתר רובא?
 רבי שמעון בן אלעזר,
 שמעת מינה: אפילו ברוב ישראל נמי.

הכא במאי עסקינן?
 במפוזרין.

אי במפוזרין,
 מאי אריא: **"מקום שהרבים מצויין שם"**?
 אפילו אין הרבים מצויין שם!

אלא,
 לעולם בצרורין,
 והכא במאי עסקינן?
 בבתי כנסיות של גוים.

"בתי מדרשות" - מאי איכא למימר?

בתי מדרשות דידן,
 דיתבי בהו גוים.

רפ"י

מצא בה אבידה. משנה היא בסדר טהרות בעיר ישראל וכנענים דרים בה במסכת מכשירין:

ותפשוט מיהא. מקצת משאלותיך דמודו רבנן ברוב כנענים ופליגי ברוב ישראל:

בטמון. דכיון דטמנו לאו אבידה היא הלכך ברוב ישראל יכריז:

שאינה עשויה לפנות. רגילים היו בעלים להניחה ימים רבים ולא לפנותה מיד:

ונמלך עליה לפנותה. מיד ועל כרחו או יטלנו או יהא הפקר להכי נקט שאינה עשויה לפנות דאי עשויה לפנות אבידה מדעת היא שהיה לו לחוש שמא יפנה:

ואיבעית אימא לעולם רבנן. ובשאינה טמון ולא תפשוט מינה דמודו ליה ברוב כנענים:

מי קתני כו' אינו חייב להכריז **קתני.** דכיון דרובא כנענים דלמא דכנענים הוא ושלן נמי לא הויא דלא אזלי רבנן בתר רובא בממונא:

מותרת משום מציאה. דאינו חייב להכריז:

ואסורה בהנאה. ולקמיה פריך א"כ מה היתר יש במציאתה:

בא ישראל ונתן סימן. יצאת מספק יין כנענים ומותרת בשתיה למוצאה דכיון דרובא כנענים נתייאו הבעלים:

השתא דאיתת להכי,

"בתי כנסיות" נמי דידן, דיתבי בהו גוים.

תא שמע:

"מצא בה אבידה,

אם רוב ישראל - חייב להכריז,

אם רוב גוים - אינו חייב להכריז."

מאן שמעת ליה דאמר אזלינן בתר רובא?

רבי שמעון בן אלעזר,

שמעת מינה:

כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר: ברוב גוים, אבל ברוב ישראל לא!

הא מני?

רבנן היא!

תפשוט מינה - דמודו ליה רבנן לרבי שמעון בן אלעזר ברוב גוים!

אלא:

לעולם, רבי שמעון בן אלעזר היא,

ואפילו ברוב ישראל נמי

והכא במאי עסקינן?

בטמון.

אי בטמון, מאי עבדתיה גביה?

והתנן:

"מצא בלי באשפה,

מכוסה - לא יגע בו.

מגולה - נוטל ומכריז!"

כדאמר רב פפא:

באשפה שאינה עשויה לפנות,

ונמלך עליה לפנותה.

הכא נמי באשפה שאינה עשויה לפנות,

ונמלך עליה לפנותה.

כד, ואיבעית אימא:

לעולם רבנן,

מי קתני 'הו' שלו'?" **"אינו חייב להכריז" קתני,**

ויניח, ויתני ישראל ויהיב ביה סימנא ושקיל.

תא שמע:

דאמר רב אסי:

מצא חבית יין בעיר שרובה גוים,

מותרת משום מציאה,

ואסורה בהנאה.

בא ישראל ונתן בה סימן - מותרת בשתיה,

למוצאה."

כמאן?

כרבי שמעון בן אלעזר.

שמע מינה: כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר ברוב גוים,

אבל ברוב ישראל - לא.

רס"י

ושדו בנהר בירן. ומושלכין
בנהר בירן:
דמתקיל. יש בו מכשולים
אבנים וסתימת גדר שעושין
לדגים ולא מיאש סבר לא יוכל
הנהר להוליכם חוץ למכשולים
ורגילים היו לסוכרו ולנקותו
ולכרותו שישטפו מימיו וסומך
שימצאם כשיסכרו אותו
וינקום:
סכרו ליה. שקורין נשני"ש בלע"ז
כמו עושי שכר אגמי נפש (ישעיה
ט):
אימא מישראל נפיל. לפיכך
חייב להכריז ולא אמרינן יניח
כדאמרינן לעיל ברוב כנענים
לרבנן:
לא מיאש. שהכורה ימצאם:
דבי דיסא. שמוכרים שם חטים
כתושין לדייסא ורבים מצויין
שם:
בתר תריסר ירחי שתא. מצאם:
דגלדאי. רצענים:

לעולם אימא לך,
רבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב ישראל נמי קאמר,
ורב אסי סבר לה פוותיה בחדא, ופליג עליה בחדא.

וכי מאחר דאסירא בהנאה, מותרת משום מציאה,
למאי הלכתא?

אמר רב אשי:
לקנקנה.

ההוא גברא דאשפח ארבעה זוזי דציירי בסדינא ושדו בנהר בירן,
אתא לקמיה דרב יהודה.
אמר ליה: זיל אכריז.

והא "זוטו של ים" הוא!

שאני נהר בירן,
כיון דמתקיל לא מיאש.

והא רובא גוים גינהו,
שמע מינה:
אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, אפילו ברוב גוים.

שאני נהר בירן,
דישראל סכרו ליה,
וישראל כרו ליה.
כיון דישראל סכרו ליה - אימור מישראל נפל,
וכיון ישראל כרו ליה - לא מיאש.

רב יהודה הוה שקיל ואזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דיסא,
אמר ליה: מצא כאן ארנקי מהו?
אמר ליה: הרי אלו שלו.
בא ישראל ונתן בה סימן מהו?
אמר ליה: חייב להחזיר.
תרתיה?
אמר ליה:
לפנים משורת הדין.

כי הא דאבוה דשמואל אשפח הנך חמרי במדברא,
ואהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא,
לפנים משורת הדין.

רבא הוה שקיל ואזיל בתריה דרב נחמן,
בשוקא דגלדאי,
ואמרי ליה בשוקא דרבנן,
אמר ליה: מצא כאן ארנקי מהו?
אמר ליה: הרי אלו שלו.
בא ישראל ונתן בה סימן מהו?
אמר ליה: הרי אלו שלו.
והלא עומד וצווח?
נעשה כצווח על ביתו שנפל, ועל ספינתו שטבעה בים.

רש"י

דיו. עוף שקורין אוזלטור והוא לשון דיה:
ושדיה בצנייתא דבי בר מריון. השליכתו בין דקלים של בר מריון:
אסור. שמא נתחלף בנבילה:
ורואהו. משנטלו עד שהשליכו:
כשמצאו באשפה. שדרך נבילה להשליכה באשפה:
פרגיות. גוזלות:
אשכח קיבורי דאזלי ביה אזלו. מצא פקעיות של טווי למכמורות ורשתות במקום שהצידין מצויין:
אזלו. ציידים העושים מכמורות:

ההוא דיו דשקיל בשורא ושדיה בצנייתא דבי בר מריון.
 אתא לקמיה דאביי.
 אמר ליה: זיל שקול לנפשך.
 והא רובא דישוראל ניהו!

שמעת מינה:
 הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, אפילו ברוב ישראל.

שאני דיו,
 דקוטו של ים דמי.

והא אמר רב:
 בשור שנתעלם מן העין, אסור.

בעומד ורואהו.

רבי חנינא מצא גדי שחוט בין טבריא לציפורי,
 והתירוהו לו.

אמר רבי אמי:
 התירוהו לו משום מציאה - כרבי שמעון בן אלעזר.
 משום שחיטה - כרבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי.
 דתניא:

"הרי שאבדו לו גדיין ותרנגולין,

והלך ומצאן שחוטין,

רבי יהודה: אוסר.

ורבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי: מתיר.

אמר רבי:

נראין דברי רבי יהודה - בשמצאן באשפה,
 ודברי רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי - בשמצאן בבית".

מדהתירוהו לו משום שחיטה, רובא ישראל ניהו,
 שמעת מינה:

הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, אפילו ברוב ישראל.

אמר רבא:
 רוב גוים, ורוב טבחי ישראל.

רבי אמי אשכח פרגיות שחוטות בין טבריא לציפורי,
 אתא לקמיה דרבי אסי,
 ואמר ליה לקמיה דרבי יוחנן,
 ואמר ליה בי מדרשא.
 ואמרו ליה: "זיל שקול לנפשך".

רבי יצחק נפתא אשכח קיבורא דאזלי ביה אזלו,
 אתא לקמיה דרבי יוחנן,
 ואמר ליה בבי מדרשא,
 ואמרו ליה: "זיל שקול לנפשך".

12. כד, ב - כה, א

רס"י

מתני'

מצא פירות בכלי. וסתם כלי יש בו סימן:
כמות שהוא. ריקן:
כיס. יש בו סימן לבעלים:
צבורי פירות. בגמי' מפרש סימניהו או מנין או מקום:
שלשה מטבעות זו ע"ג זו. בגמרא מפרש סימניהו:

גמ'

טעמא דמצא כו'. התם הוא דאמר שהפירות לבעל הכלי:
הא כלי ולפניו פירות. הרי אלו הפירות של מוצאן ואע"פ שהכלי לבעל הסימן את הכלי יחזיר ואת הפירות יעכב לו ולא אמרין מהאי מנא נפל:
מקצתן בכלי כו'. הדבר מוכיח דהנך דעל גבי קרקע דהנך הוא וחייב להחזירם למי שיתן סימן בכלי וכן מעות לבעל הכיס:
ה"ג. מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן. כגון מעות לפני כיס:
חייב להכריז. על הכל וינתנו המעות לבעל הכיס:
בא בעל סימן ונטל את שלו. את הכיס ואמר אין המעות שלי זכה הלה במעות:
הא. דקתני הרי אלו שלו:
בכובא וכיתנא. גיגית מוטלת ופשתן לפניה דודאי האי פשתן לאו מכובא נפל דאי מינה נפל הוה משתייר בה והוא הדין לכיס ולפניו מעות מהאי טעמא והא דקתני חייב בצנא ופירי דעבידי דשרקי ונפלי מיניה כולחו:
הא דקתני חייב בדאשתייר. ואיכא למימר הנך דאבראי מיניה נפל:
והא דלא אשתייר. כיון דסתם צנא יש לו אוגנין כפולים לתוכו אי מתוכו נפל הוה משתייר ביה דאוגנין מעכבי ליה:
ה"ג. הא והא דלא אשתייר ביה מידי:
הא דאית ליה אוגנין. לאו מיניה נפל דאי מיניה נפל הוה משתייר ביה מידי:

משנה

ואלו חייב להכריז:
מצא פירות בכלי, או **כלי כמות שהוא**,
מעות בכיס, או **כיס כמות שהוא**,
צבורי פירות,
צבורי מעות,
שלשה מטבעות זה על גב זה,
כריכות ברשות היחיד,
וכפרות של בעל הבית,
וגידי צמר הלקוחין מבית האומן,
בדי יון ובדי שמן -
הרי אלו חייב להכריז.

כה,א

גמרא

טעמא ד"מצא פירות בכלי ומעות בכיס".
הא כלי ולפניו פירות,
כיס ולפניו מעות - הרי אלו שלו.

תנינא להא,

דתנו רבנן:

"מצא:

כלי ולפניו פירות,**כיס ולפניו מעות** - **הרי אלו שלו**.**מקצתן בכלי**, ו**מקצתן על גבי קרקע**.**מקצתן בכיס** ו**מקצתן על גבי קרקע** - **חייב להכריז**.

ורמינהו:

"מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן - **חייב להכריז**.**בא בעל סימן ונטל את שלו**, זכה הלה, **בדבר שאין בו סימן**!"

אמר רב זביד:

לא קשיא:

הא - בכובא וכיתנא.

הא - בצנא ופירי.

רב פפא אמר:

הא והא בצנא ופירי,

ולא קשיא:

הא - דאשתייר בה מידי,

והא - דלא אשתייר בה מידי.

ואיבעית אימא:

הא והא דלא אשתייר בה מידי,

ולא קשיא:

הא - דמהדרי אפיה לגבי פירי

הא - דלא דמהדרי אפיה לגבי פירי.

ואיבעית אימא:

הא והא דמהדרי אפיה לגבי פירי,

ולא קשיא:

הא - דאית לה אוגנין לצנא,

הא - דלית לה אוגנין לצנא.

13. כה, א

רש"י

ש"מ מנין הוי סימן. דאי לאו
הכי מאי סימן איכא:
תני צבור פירות. דאין כאן מנין
מאי סימניה מקום דכיון
דצבורין הינוח הוה ויהיב
סימנא במקום פלוני הנחתים:
תני צבורי פירות. סימני מנין
דהוי מדחי ליה לא הא תפשוט
ולא הא תפשוט:

"צבורי פירות, וצבורי מעות".

שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה:
מִנֵּן הָוֵי סִימָן.

תָּנִי:
"צבור פירות".

שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה:
מְקוֹם הָוֵי סִימָן.

תָּנִי:
"צבורי פירות".

14. כה, א

רס"י

והוא שעשויין כמגדלין. לקמיה מפרש ששלשתן רחבין זה מזה ומניח מלמטה את הרחב ועליו את הבינוני ועליון הוא הקצר שבכולן כמגדל זה העשוי היסוד רחב ומקצר ועולה וכי מנחי הכי לאו דרך נפילה הוה אלא דרך הינוח והיה דעתו לחזור ולטלן ושכח הלכך נוטל ומכריז וזה בא ונותן סימן ואומר מגדלין היו עשויין:
ג' מטבעות. שאין דומות זו לזו ברחבן:
משלחפי שלחופי. מקצת זו על חבירתה ומקצת על גבי קרקע:
חייב להכריז. אלמא כי האי גוונא לאו דרך נפילה הוא:

"שְׁלֹשָׁה מִטְבָּעוֹת זֶה עַל גֵּב זֶה".

אמר רבי יצחק מגדלאה:
והוא שעשויין כמגדלין.

תניא נמי הכי:

"מִצָּא מַעוֹת מְפוֹזְרוֹת - הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ, עֲשׂוּיִין בְּמִגְדָּלִים - חַיִּיב לְהַכְרִיז.

וְאֵלּוּ הֵן "עֲשׂוּיִין בְּמִגְדָּלִים"? שְׁלֹשָׁה מִטְבָּעִין זֶה עַל גֵּב זֶה".

הא גופא קשיא:

אמרת: **"מִצָּא מַעוֹת מְפוֹזְרוֹת - הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ"** - הא משלחפי שלחופי - חייב להכריז.

אימא סיפא:

"עֲשׂוּיִין בְּמִגְדָּלִין - חַיִּיב לְהַכְרִיז" - הא משלחפי שלחופי - הרי אלו שלו!

תנא:

"כָּל שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין בְּמִגְדָּלִין - מְפוֹזְרוֹת קָרִי לֵהוּ".

15. כה, א

רפ"י

של שלשה מלכים. קס"ד שלא היו צורותיהם שוות שכל מלך כותב שמו וצורתו על מטבע שלו:

אי דעשוין כמגדלין. שאין שוין ברחבן ומונחים כמו שפרישית: אפילו של מלך אחד. שצורת שלשתן שוות:

של מלך אחד כעין שלשה מלכים. כלומר אפי' הן של מלך אחד שצורת שלשתן שוה והן כעין שלשה מלכים שחלוקין ברחבן ודומין לג' מטבעות:

ה"ג והיכי דמי כגון שעשוין כמגדלין להכריז:

דכולהו כי הדדי נינהו. שוין ברחבן:

אע"ג דכי הדדי מנחי. זה על זה ולא משלחפי:

אימור [אתרמוי] אתרמי. דהכי נפל ואין זה הינוח וסימן אין לו בהם ואפי' מקום דלא ידע היכן נפל:

אפי' של מלך אחד מכריז. הואיל ומטבעות הוו זו ע"ג זו יש כאן סימן דלא אתרמי דנפול הכי:

ופרכינן מאי מכריז מנין. כך וכך מטבעות מצאתי וזה בא ונתן סימן זו ע"ג זו מצאתם:

טבעא מכריז. מטבעות מצאתי הלכך תרי לאו סימנא הוא דמיעוט מטבעות ב':

[שלשה מטבעות זה על גב זה ...
הרי אלו חייב להכריז].

אמר רבי חנינא:

לא שנו אלא של שלשה מלכים,
אבל של מלך אחד - אינו חייב להכריז.

היכי דמי?

אי דעשוין כמגדלין - אפילו של מלך אחד נמי!
ואי דאין עשוין כמגדלין - אפילו של שלשה מלכים נמי לא!

אלא,

אי אתמר, הכי אתמר:

לא שנו אלא של מלך אחד כעין שלשה מלכים⁷.

והיכי דמי דעשוין כמגדלים?

ר' יוחא תתאה,

ומציעא עילויה,

וזוטא עילויה מציעא.

דאמרין:

אנחי אנחינהו.

אבל של מלך אחד, דכולהו כי הדדי נינהו אף על גב דמנחי אהדדי - הרי אלו של, אימר אתרמוי אתרמי, ובהדי הדדי נפול.

ורבי יוחנן אמר:

אפילו של מלך אחד - נמי מכריז.

מאי "מכריז"?

מנין.

מאי אריא תלתא? אפילו תרין נמי!

אמר רבינא:

טבעא מכריז.

⁷ מסורת הש"ס מוחק - (אבל של מלך אחד - אינו חייב להכריז)

16. כה, א-ב

רס"י

כשיר. מוטלין בעגול כאצעדה :

כשורה. זו אצל זו :

כחצובה. כג' רגלי קנקן כל אחד

כנגד אויר של שני כזה * _ * :

כסולם. רוב אמצעי על התחתון

ורוב העליון על האמצעי כמו

מעלות שקורין אשקולינו"ש :

פשוט מהא. דר"נ חדא :

כל שאילו מכניס כו'. וכי הוו

כסולם ניטלים בבת אחת :

כאבני בית קוליס. מרקוליס

והיא שם ע"ז ולקמיה מפי היכי

עבדי :

אחת מכאן ואחת מכאן.

והשלישית חציה על זה וחציה

על זה :

נירונית היא. נירון קיסר כתוב

עליה :

בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָהּ:

כְּשִׁיר - מֵהוּ?

כְּשׁוּרָה - מֵהוּ?

כְּחֻצְבָּה - מֵהוּ?

כְּסוּלָם - מֵהוּ?

פְּשׁוּט מֵהָא חֲדָא,

דְּאָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בְּרַב אֲבִינָה:

כָּל שְׂאִילוֹ מְכַנִּים לָהּ קִיסָם בֵּינֵיהֶן וְנוֹטְלָם בְּבֵת אַחַת - חַיִּיב לְהַכְרִיז.

בְּעֵי רַב אֲשִׁי:

כַּה, ב. כְּאֲבָנֵי בֵּית קוֹלִיס - מֵהוּ?

תָּא שְׁמַע:

דְּתַנִּינָא:

"מִצָּא מַעוֹת מְפֻזְרוֹת - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ,

כְּאֲבָנֵי בֵּית קוֹלִיס - חַיִּיב לְהַכְרִיז.

וְאֵלוֹ הֵן "אֲבָנֵי בֵּית קוֹלִיס"?

אַחַת מִכָּאן וְאַחַת מִכָּאן וְאַחַת עַל גְּבִיהֶן".

תְּנֵנוּ רַבָּנִן:

"הַמּוֹצֵא סֵלַע בְּשׁוּק,

וּמִצָּאוֹ חֲבִירוֹ וְאָמַר לוֹ: שְׁלִי הִיא,

חֲדָשָׁה הִיא,

נִירוֹנִית הִיא,

שֶׁל מֶלֶךְ פְּלוֹנִי הִיא -

לֹא אָמַר כְּלוּם.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֶפִּילוֹ שְׁמוֹ כְּתוּב עָלֶיהָ -

לֹא אָמַר כְּלוּם,

לְפִי שְׂאִיזוֹ סִימּוֹ לְמַטְבֵּעַ".

דְּאָמַר: דְּלִמָּא אֶפּוֹקִי אֶפְקָא וּמֵאִינִישׁ אַחֲרֵינָא נָפַל.

17. כה, ב

רס"י

משנה

מצא אחר הגפה, או אחר הגדר, גוזלות מקושרים,
או בשבילין שבשדות -
הרי זה לא יגע בהן.
מצא כלי באשפה:
אם מכוסה - לא יגע בו,
אם מגולה - נוטל ומכריז.

גמרא

מאי טעמא?

דאמרין: הני, אינש אצנעינהו, ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו.
הלכך לשבקינהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו.

ואמאי?

ליהוי קשר סימנא!

אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב:
במקושרין בכנפיהן,
דכולי עלמא הכי מקטרי להו.

וליהוי מקום סימן!

אמר רב עוקבא בר חמא:
במדדין.

אי במדדין מעלמא אתו ומותריים!

איכא למימר מעלמא אתו,
ואיכא למימר אינש אצנעינהו,
והוה ליה ספק הינוח,
ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב:
כל ספק הינוח, לכתחילה לא יטול, ואם נטל לא יחזיר.

מתני'

מצא אחר הגפה [או אחר הגדר]
גוזלות מקושרין. גפה סתימת
כותל של עץ או של קנים:
גדר. של אבנים:
לא יגע בהן. טעמא מפ' בגמרא:
מכוסה לא יגע בו. דאין זו
אבידה שיהא מוזהר עליה בלא
תוכל להתעלם דמשתמר הוא:

גמ'

במדדין. ממקום למקום:
מעלמא אתו. ואין זה הינוח
וכיון דאין בהן סימן נימא הרי
אלו שלו:
ואיכא למימר אינש אצנעינהו.
הואיל ומקושרין:
ספק הינוח. בדבר שאין בו
סימן וכ"ש ודאי הינוח:
לכתחילה לא יטול. דאי שקלת
לה ליכא למרייהו סימנא
למיתב בהו ויפסיד הלכך לא
יטול והבעלים יזכרו ויבאו
ויטלו:
ואם נטל לא יחזיר. דהא ליכא
דיחוי סימנא:

18. כה, ב

רס"י

שכן דרך אשפה ליפנות. ואי לא
שקיל ליה האי השתא לכשיפנה
יטלנה נכרי או ישראל חשוד
הלכך אבידה היא ומוזהר
עליה:

כובי וכסי. טמונים מדעת הואי
ולא יגע בהן:

סכיני והמניק. שהן כלים
קטנים אבדה הן שהשליכם שם
עם האשפה שהוציאם מן הבית
ולקמן פריך מאי שכן דרך
אשפה לפנות:

אבידה מדעת היא. דהוה ליה
לאסוקי אדעתיה שיפנוה:

היינו דקתני שכן דרך אשפה
לפנות. שהבעלים נמלכים
לפנות:

לפנות לה כלים קטנים. מן
הבית שלא מדעת:

"מַצָּא בְּלִי בְּאַשְׁפָּה,
מְבוֹסָה - לֹא יִגַּע בּוֹ,
מְגוּלָּה - נוֹטֵל וּמַכְרִיז."

ורמיהו:

"מַצָּא בְּלִי טָמוּן בְּאַשְׁפָּה - נוֹטֵל וּמַכְרִיז.
שָׁבוֹן דֶּרֶךְ אֲשָׁפָה לְפָנוֹת!"

אמר רב זביד:

לֹא קָשִׁיָּא:

הָא - בְּכוֹבֵי וְכָסִי,

הָא - בְּסַכֵּינֵי וְהַמְּנִיק.

"בְּכוֹבֵי וְכָסִי" - לֹא יִגַּע,

"בְּסַכֵּינֵי וְהַמְּנִיק" - נוֹטֵל וּמַכְרִיז.

רב פפא אמר:

הָא וְהָא בְּכוֹבֵי וְכָסִי, וְלֹא קָשִׁיָּא:

כָּאן - בְּאַשְׁפָּה הָעֲשׂוּיָה לְפָנוֹת,

כָּאן - בְּאַשְׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְפָנוֹת.

"אֲשָׁפָה הָעֲשׂוּיָה לְפָנוֹת" - אֲבִידָה מִדַּעַת הִיא!

אֵלֹא בְּאַשְׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְפָנוֹת,

וְנִמְלֵךְ עָלֶיהָ לְפָנוֹתָהּ.

בְּשִׁלְמוֹא לְרַב פַּפָּא הֵיִינוּ דְקָתְנִי; "שָׁבוֹן דֶּרֶךְ אֲשָׁפָה לְפָנוֹת",

אֵלֹא לְרַב זְבִיד, מֵאִי "שָׁבוֹן דֶּרֶךְ אֲשָׁפָה לְפָנוֹת"?

"שָׁבוֹן דֶּרֶךְ אֲשָׁפָה לְפָנוֹת" - לָהּ כָּלִים קְטָנִים.

19. כה, ב - כו, א

רס"י

משנה

מִצָּא בַּגֶּל, וּבְכוֹתֵל יֵשֶׁן - הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ.

מִצָּא בְּכוֹתֵל חֹדֶשׁ:

מִחֲצִיּוֹ וְלַחוּץ - שְׁלוֹ,

מִחֲצִיּוֹ וְלִפְנִים - שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

אִם הָיָה מִשְׁכִּירוֹ לְאַחֲרִים - אֶפִּילוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ.

גמרא

תנא:

"מִפְּנֵי שְׂיָכוֹל לֹמֵר לוֹ: "שֶׁל אֱמוּרָיִם הוּא".

אָטוּ "אֱמוּרָיִם" מִצְנָעִי, יִשְׂרָאֵל לֹא מִצְנָעִי?!

כו, א **לֹא צָרִיכָא אֲדִישְׁתִּיךָ טָפִי.**

מתני'

מצא בגל. גל אבנים מחומה שנפלה:

הרי אלו שלו. בגמרא מפרש:

מחציו ולחוץ. באחד מחורי

כותל הסמוכים לרשות הרבים

מצאה מחציו עוביו של כותל

ולחוץ שלו דאמרינן אחד מבני

רשות הרבים נתנו שם ושכח

דאע"ג דאמרן לעיל ספק הינוח

לא יטול והאי הינוח הוא הא

מוקמי' למתני' בגמרא דשתיך

טפי דאיכא יאוש בעלים:

ואפילו מצא בתוך הבית כו'.

דלא ידוע דמאן נינהו ובעליו

נואשו:

גמ'

תנא. גבי גל וכותל ישן:

שיכול לומר לו. לבעל הגל או

לבעל הכותל:

של אמוריים. שהורישו אבותינו

היו:

ישראל לא מצנעי. ומחציו

ולפנים אמאי שלו הרי בעל

הבית זה משתמש בה זה כמה

שנים:

דשתיך טפי. העלו חלודה רבה

דכולי האי לא שביק להו:

20. כו, א

רס"י

סכינא. הנמצא באחד מחורי הכותל:
בתר קתא. אזיל אי קתיה לגיו בני הבית נתנוהו שם אי קתא לבר בני רשות הרבים נתנוהו שם שכן דרך אחיזתו וכן כיסא בתר שנציה אשטדל"א בלע"ז:
באודרא. מוכין:
נסכא. פלטא של כסף:
ממולא. מן החפץ שמחזיק כל רוחב הכותל:
לא צריכא דמשפע. הכותל לחד גיסא:
מהו דתימא. בחצי הגובה היה תחילה ואשתפוכי אשתפוך לצד הנמוך קמ"ל:

"בכותל חדש, מחציו ולחוץ - שלו, מחציו ולפנים - של בעל הבית".

אמר רב אשי:

סכינא - בתר קתא.

וכיסא - בתר שנציה.

ואלא מתניתין דקתני: **"מחציו ולחוץ שלו, מחציו ולפנים של בעל הבית",** ולחוץ, אי קתא לגאו אי קתא לבר?
 אי שנציה לגאו אי שנציה לבר?

מתניתין באודרא ונסכא.

תנא:

"אם היה כותל ממולא מהן - חולקין".

פשיטא!

לא צריכא,

דמשפע בחד גיסא,

מהו דתימא: אשתפוכי אישתפוך,

קא משמע לן.

21. כו, א-ב

רפ"י

לפני סוחרי בהמה. בירושלים:
לעולם. בין בשעת הרגל בין שלא
בשעת הרגל:

מעשר. שרוב בשר הנאכל בירושלים
מעשר לפי שאין אדם שוהה
בירושלים עד שיאכל כל מעשרותיו
ונותן מעות מעשר לעניי העיר או
לאוהביו יושבי העיר ורוב הוצאות
מעשר לוקחין בהן בהמות לשלמים
כדגמר שם שם מעשר משלמים
במסכת מנחות (דף פב.):

ובהר הבית חולין. ואפילו בשעת הרגל
ואע"פ שרוב מעות שבעיר מעשר
שעולי רגלים מביאין מעות
מעשרותיהן לאכלם לא שבקינן רובא
דשתא ואזלינן בתר רגל אלא אמרי
מלפני הרגל נפלו כאן וחולין הן:
ובירושלים. בשאר שווקים שבה:

בשאר ימות השנה חולין. דרוב מעות
שבעיר חולין:
ובשעת הרגל מעשר. שרוב מעות
העיר מעשר:

**ואמר רב שמעיה בר זעירא מאי
טעם.** בירושלים בשעת הרגל מעשר
ולא אמרי מלפני הרגל נפלו כדאמרן
בהר הבית:

**ושוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל
יום.** ואם נפלו שם לפני הרגל כבר
מצאום מכבדי השוק אבל הר הבית
אין צריך להתכבד בכל יום שאין טיט
ועפר קולט שם מתוך שהוא משופע
ועוד שאין אדם נכנס שם במנעל
ובאבק שעל רגליו:

אלמא. בדבר שעשוי להתכבד אמרי
קמאי קמאי אזלו והני אחריני נינהו:
הכא נמי. סתם שוכר בית כשהוא
יוצא מחפש כל זוויתיו ונוטל את שלו
ויוצא ונימא האחרונים שכחוהו
שאליו הראשונים שכחוהו כבר מצאו
האחרונים:

לשלשה ישראל. בבת אחת וכל שכן
אם היו עובדי כוכבים ומי שנפל ממנו
מאש שלא ידע ממאן נבעי:
פונדק. מקום שעוברים ושבים לנים
לילה אחד ושנים:

ואפילו רוב ישראל. דעביד דמייאש
ולא סמיק דליהדרו נהליה דלא מפלגי
בין דבר שיש בו סימן לאין בו סימן:

שלשה עובדי כוכבים. אידי דנקט
שלשה גבי ישראל נקט נמי גבי עובדי
כוכבים וה"ה חד ובלבד שיחא
אחרון:

אפילו תימא לשלשה ישראל. ולא
תפשוט דהלכה כרשב"א דכי פליגי
רבנן עליה היכא דנפלה במקום
שהרבים מצויין דלא ידע להו לכולהו
דסבר האובד ומימר אמר ההוא
דאשכח לא ידע ממי נפלה ולכשיגיע
הרגל יכריז עליה ואתן סימן ואטול
אבל הכא דידע להו לכולהו ותבענהו
ולא אודו איאוש מימר אמר
כו':

אמרי קמיייהו. אמרתי לפניכם:
והשתא ליהדרו. בתמיה:

נקיטנא ליה כו'. משבענא ליה שבועת
היסת ולא נתייאש מיד כשמשמש ולא
מצא ונמצא שבא ליד זה לפני יאוש
והלכה כאב"י:

אי נקיטנא וכו'. ואינו יכול להשביעו
בטענת שמא שאין נשבעין בטענת
שמא אלא אותן השנויין במשנה ואלו
נשבעים שלא בטענה כו' (שבועות דף
מה.) וא"ת הא מקמי יאוש אתי
לידיה ואוקימנא הלכתא כאב"י
ביע"ל קג"ס הא אמרן דמעות מידע
ידיע מיד כרבי יצחק דאמר אדם עשוי
למשמש בכיסו כו' (לעיל דף כא.):

"אם היה משכירו לאחרים,

אפילו מצא בתוך הבית - הרי אלו שלו".

ואמאי? ליזיל בתר בתרא!

מי לא תנן:

"מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה - לעולם מעשר,

בהר הבית - חולין.

ובירושלים, בשאר ימות השנה - חולין,

בשעת הרגל - הכל מעשר".

ואמר רבי שמעיה בר זעירא:

מאי טעמא?

הואיל ושוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום.

אלמא: אמרינן קמאי קמאי אזלו, והני אחריני נינהו.

הכא נמי: קמא קמא אזל והני דבתרא הוא!

אמר ריש לקיש משום בר קפרא:

כגון שעשאו פונדק לשלשה ישראל.

שמע מינה:

הלכה כרבי שמעון בן אלעזר,

אפילו ברוב ישראל.

אלא,

אמר רב מנשיא בר יעקב:

כגון שעשאו פונדק לשלשה גוים.

רב נחמן אמר רבה בר אבונה:

אפילו תימא: לשלשה ישראל,

מאי טעמא?

ההוא דנפל מיניה מיאש,

מימר אמר: מכדי איניש אחרינא לא הוה בהדי, אלא הני,

אמרי קמיייהו כמה זמני ליהדרו לי, ולא הדרו לי, והשתא ליהדרו?!

אי דעתיהו לאהדרה אהדרה ניהלי,

והאי דלא אהדרה לי בדעתיהו למיגזלה.

ואזדא רב נחמן לטעמיה,

דאמר רב נחמן:

ראה סלע אשנפל משנים - חייב להחזיר.

כו,ב

מאי טעמא?

ההוא דנפל מיניה לא מיאש,

מימר אמר: מכדי איניש אחרינא לא הוה בהדאי אלא האי,

נקיטנא ליה ואמינא ליה: אנת הוא דשקלתיה.

בשלשה אינו חייב להחזיר.

מאי טעמא?

ההוא דנפל מיניה ודאי מיאש,

מימר אמר: מכדי תרי הוו בהדאי,

אי נקיטנא להאי, אמר: לא שקלתיה,

ואי נקיטנא להאי, אמר: לא שקלתיה.

רש"י

אימור שותפי ניהו. בסלע זו ונאמנים זה על זה ואין האחד חושד את חברו בחלקו ולכי מישמש בכיסו ולא מצאה לא אייאש מימר אמר אחד מן השותפים מצאה ולצערני הוא שותק ונמצא כשבאת ליד זה לפני יאוש באת לידו והא אוקמיה כאביי הלכך אע"ג דסלע דבר שאין בו סימן הוא חייב להחזיר אבל כי אין בו שלש פרוטות מה נפשך אי שותפין הן בו אין כאן משום השבת אבידה ואם של אחד מהם הוא או של השנים נואשו ואמרו חברנו זה גנב הוא והרי משמט ואמר לא לקחתיו אחד מכם לקחו וגנבו מחבירו : **אימור שותפי ניהו.** ומהימני אהדדי ואין חושדין זה את זה ונמצאת שבאת ליד זה לפני יאוש :

אמר רבא:

האי דאמר: "בשלשה אינו חייב להחזיר" לא אמרו אלא דלית ביה שנה פרוטה לכל חד וחד, אבל אית ביה שנה פרוטה לכל חד וחד - חייב להחזיר.

מאי טעמא?

אימור שותפי ניהו,

ולא מיאשו.

איכא דאמרי:

אמר רבא:

אף על גב דלית ביה אלא שנה שתי פרוטות חייב להחזיר.

מאי טעמא?

אימור שותפי ניהו,

וחד מניהו אחולי אחליה למנתיה גבי חבריה.

22. כו, ב

רפ"י

ראה סלע שנפלה. ולא גרסינן משנים:
נטלה לפני יאוש. שלא שהה כדי למשמש זה בכיסו:
עובר משום השב תשיבם. לא תגזול לא שייך אלא בשעת נטילה כמו ויגזול את החנית מיד המצרי (שמואל ב כג) כדאמר בבבא קמא (עט.) לא תוכל להתעלם אינה אזהרה אלא לכובש את עיניו ונמנע מלהציל הלכך הנוטלה על מנת להחזיר ולאחר יאוש נתכוין לגזולה אין כאן מתעלם אבל השב תשיבם איכא משנטל עד שישיבנה:
המתין לה כו'. בשעה שראה אותה ולא נטלה להחזירה:
עובר בלא תוכל להתעלם. שהרי העלים עיניו:
בי חלתא. בין החולות:
ארבלא. כברה:

ואמר רבא:

ר' אה סלע שנפלה,
 נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה - עובר בכולן,
 משום **"לא תגזול"**⁸ (ויקרא יט, יג),
 ומשום **"השב תשיבם"**⁹ (דברים כב, א),
 ומשום **"לא תוכל להתעלם"**¹⁰ (דברים כב, ג).
 ואף על גב דחזרה לאחר יאוש - מתנה הוא דיהיב ליה,
 ואיסורא דעבד - עבד.
 נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה,
 ולאחר יאוש נתכוין לגזולה,
 עובר משום **"השב תשיבם"**.
 המתין לה עד שנתיאשו הבעלים, ונטלה.
 אינו עובר אלא משום **"לא תוכל להתעלם"** בלבד.

אמר רבא:

האי מאן דחזי דנפל זוזי מחבריה בי חלתא ואשכחיה ושקליה,
 לא מחייב לאהדורי ליה.

מאי טעמא?

ההוא דנפל מיניה מיאש הוא.
 אף על גב דחזייה דאיתני ארבלא וקא מרביל,
 מימר אמר: כי היכי דנפול מינאי דידי הכי נפול מאיניש אחרינא ומשכחנא מידי.

⁸ לא תעשק את דעה ולא תגזול לא תלן פעלת שכיר אתה עד בקר

⁹ לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לא אחיך

¹⁰ וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לקל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם

23. כו, ב

רס"י

מתני'

מצא בחנות הרי אלו שלו. בדבר שאין בו סימן קאי דהוא דנפל מיניה מיאש שהכל נכנסים לשם:

בין התיבה. שהחנוני יושב לפניו ותמיד נוטל ממנה ונותן לפניו ומוכר ומעות שנותנין לו נותן לתיבה ולא נפל שום דבר אלא מיד חנוני:

שולחני. מחליף מעות ונותן מטבעותיו בשולחן שלפניו והבאין להחליף אף הן נותנין שם מעותיהן:

הרי אלו שלו. דאמרינן מן הבאין נפלו שהרי השולחן מפסיק בין שולחני למעות שנמצאו ואם מן השולחני נפלו היה להם להמצא בינו לכסא שהשולחן מונח עליו:

הלוקח פירות מחבירו. מפרש בגמרא:

ואם היו צרוּרין. הוי סימן או קשר או מנין שבהם:

גמ'

אמר רבי אלעזר אפילו מונחין על גבי שולחן. נראה בעיני דלא גרסינן צרוּרין:

לפני. משמע על גבי קרקע: לתני על גבי שולחן. של שולחני וכ"ש בין הכסא ולשולחני:

אי נמי. ניתני ברישא מצא בשולחנות כדקתני רישא מצא בחנות מדנקט לפני השולחני אף על השולחן במשמע:

משנה

מצא בחנות - הרי אלו שלו,
בין התיבה ולחנוני - של חנוני,
לפני שולחני - הרי אלו שלו.
בין הכסא ולשולחני - הרי אלו של שולחני.

הלוקח פירות מחבירו,
או ששילח לו חבירו פירות,
ומצא בהן מעות - הרי אלו שלו.
אם היו צרוּרין - נוטל ומכריז.

גמרא

["לפני שולחני - הרי אלו שלו"].

אמר רבי אלעזר:
אפילו מונחין על גבי שולחן.

תנן:

"לפני שולחני - הרי אלו שלו".
הא: על גבי שולחן - דשולחני!

אימא סיפא:

"בין הכסא ולשולחני - של שולחני",
הא על גבי שולחן - שלו!

אלא מהא ליכא למשמע מינה.

ורבי אלעזר, הא מנא ליה?

אמר רבא:

מתניתין קשייתה.
מאי אריא דתני: "בין הכסא לשולחני - של שולחני"?
ליתני 'על שולחן'.

אי נמי:

'מצא בשולחנות'.
כדקתני רישא: "מצא בחנות - שלו".

אלא שמע מינה:

אפילו מונחין על גבי שולחן - הרי אלו שלו.

24. כו, ב - כז, א

רש"י

בלוקח מן התגר. שאף הוא לקח תבואה זו מאנשים הרבה ולא ידיע דמאן נינהו וכיון דלית בהו סימן נתיאשו הבעלים:
דשן. וכל הוא עצמו דש את התבואה הזאת הלא פועלים הרבה דשו אותה:
איסמיה. אסיר ברייתא זו מגרסת. אמר ליה לא תסמי תתרגם מתנית'. כו':

"הלוקח פירות מחבירו,

[או ששילח לו חבירו פירות,

ומצא בהן מעות - הרי אלו שלו.

אם היו צדורין - נוטל ומכרין].

אמר ריש לקיש משום רבי ינאי:

לא שנו אלא בלוקח מן התגר,

אבל בלוקח מבעל הבית - חייב להחזיר.

כו,א

וכן תני תנא קמיה דרב נחמן:

"לא שנו אלא בלוקח מן התגר,

אבל בלוקח מבעל הבית - חייב להחזיר".

אמר ליה רב נחמן:

וכי בעל הבית בעצמו דשן?!

אמר ליה:

איסמיה?

אמר ליה:

לא.

תתרגם מתניתא:

כגון שדשן על ידי עבדו ושפחתו הנענים.

25. כז, א

רס"י

מתני'

בכלל כל אלו. בגמרא מפרש לה: **למה יצאתה.** וכן תעשה לשמלתו סתם שמלה יש בה סימן וכל שמלה יש לה בעלים תובעין אותה שלא נעשית אלא בידי אדם ולא באת מן ההפקר: **אף כל שיש לו תובעין.** למעוטו מידי דידעין ביה דמיאש:

גמ'

שור וחמור שה ושמלה. לא תראה את שור אחיד או שיו וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו:

בסימני אוכף. אם אין לו סימן בחמור ויש לו סימן באוכף שעליו:

כתב רחמנא חמור. קרא יתירא לדרשה:

לגזית זנבו. שאפי' שער שבסוף הזנב יחזיר:

חמור דבור לרבי יהודה. דמחייב על נזקי כלים בבור קשיא לן למאי אתא דאילו לרבנן מבעי להו שור ולא אדם חמור ולא כלים:

לגללים. להחזיר את גלליו דאי כתב שור הוה אמינא כי אתא לגזית זנבו אתא אבל גללים לא חשיבי ולא ליהדר כתב רחמנא קרא יתירא לאתויי גללים:

אפקורי מפקר להו. למי שטרח בו ולא אתא קרא לרבווינהו דאין לו תובעין הוא:

לסימנין אתא. לאשמועין דליהדריה בסימנין בלא עדים דקמיבעי' לן לקמן סימנין דאורייתא או דרבנן ובעינן למפשט ממתניתין דיליף להו משמלה ודחינן ואמר תנא תובעין אצטריכא ליה סימנין כדי נסבה נפשוט מקרא יתירא דשה לסימנין אתא וסימנין דאורייתא:

אמרי מדנקט תנא. במתני' למילף סימנין משמלה בחדי תובעין פשיטא ליה דשה למלתא אחרייתי אתא ואנן הוא דלא ידעינן משום הכי לא פשיטא ליה לקמן סימנין משה הלכך קשיא לן למאי אתא:

משנה

אף ה' שמלה' היתה בכלל כל אלו¹¹,

ולמה יצאת?

להקיש אליה,

לומר לך: מה 'שמלה' מיוחדת, שיש בה סימנין ויש לה תובעין,

אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעין - חייב להכריז.

גמרא

מאי "בכלל כל אלו"?

אמר רבא:

בכלל "כל אבדת אחיך" (דברים כב, ג).

אמר רבא:

למה לי דכתב רחמנא:

"שור" (דברים כב, א),

"חמור" (דברים כב, ג),

"שה" (דברים כב, א),

ו"שמלה" (דברים כב, ג)?

צריכי.

דאי כתב רחמנא "שמלה", הוה אמינא: הני מילי בעדים דגופה, וסימנין דגופה.

אבל "חמור" בעדים דאוכף וסימנין דאוכף, אימא לא מהדרין ליה,

כתב רחמנא "חמור", דאפילו חמור בסימני האוכף.

"שור" ו"שה" דכתב רחמנא למה לי?

"שור" דאפילו לגזית זנבו,

ו"שה" לגזיותיו.

ולכתוב רחמנא "שור", דאפילו לגזית זנבו, וכל שכן "שה" לגזיותיו!

אלא אמר רבא:

"חמור" דבור לרבי יהודה,

ו"שה" דאבדה, לדברי הכל קשיא.

ואימא לגללים הוא דאתא?

גללים אפקורי מפקר להו.

ודילמא לסימנין הוא דאתא?

דאיבעיא לן: סימנין - דאורייתא או דרבנן?

כתב רחמנא "שה" דאפילו בסימנין מהדרין,

וסימנין דאורייתא!

אמרי: מדקתני להו תנא, לסימנין גבי שמלה, דקתני:

"מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין - חייב להכריז,

אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעין - חייב להכריז".

שמע מינה:

ד"שה" לאו לסימנין הוא דאתא.

¹¹ דברים כב, א-ג

א לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיה.

ב ואם לא קרוב אחיך אליה ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו.

ג וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם.

26. כז, א

רס"י

אשר תאבד. שתהא קרויה אבידה:
ומצאתה. שתהא קרויה מציאה:
דאתא לידיה משמע. ואפילו הכי אחיך ולא עובד כוכבים ולמדך שאבידת כנעני מותרת ולא תימא כי אמעוט אבידת כנעני מלטרות אחריה אמעוט אבל אי נקטה חייב לאהדורה:
מי שאבדה ממנו. ואידי דכתב ממנו כתב אשר תאבד:
ומצאתה. הוי"ו יתירה משמע ומצאתה כבר:
שהזלה. דבשעת אבידה שוה פרוטי ובשעת מציאה הוזלה:

תנו רבנן:

"אשר תאבד" ¹² (דברים כב ג) - פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה.
רבי יהודה אומר:

"ומצאתה" - פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה.

מאי בינייהו?

אמר רבי:

משמעות דרשין איכא בינייהו.
מר נפקא ליה מ"אשר תאבד",
ומר נפקא ליה מ"ומצאתה".

ולמאן דנפקא ליה מ"אשר תאבד",
האי "ומצאתה" - מאי עביד ליה?

ההוא מיבעי ליה לכדרבנאי,

דאמר רבנאי:

"ומצאתה" - דאתאי לידיה משמע.

ולמאן דנפקא ליה מ"ומצאתה",
האי "אשר תאבד" - מאי עביד ליה?

מבעי ליה לכדרבי יוחנן.

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי:

מוניין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת?

שנאמר: "כן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה" (דברים כב, ג).

מי שאבדה הימנו ומצויה אצל כל אדם,
יצתה זו שאבדה הימנו ואינה מצויה אצל כל אדם,

ואידך, הא דרבנאי מנא ליה?

נפקא ליה מ"ומצאתה".

ואידך, הא דרבי יוחנן מנא ליה?

נפקא ליה "ממנו".

ואידך?

"ממנו" - לא משמע ליה.

רבא אומר:

פרוטה שהוזלה, איכא בינייהו
מאן דאמר מ"אשר תאבד" איכא.
ומאן דאמר מ"ומצאתה" ליקא.

ולמאן דאמר "אשר תאבד" הא בעינן "ומצאתה", וליכא!

אלא:

פרוטה שהוקרה איכא בינייהו,
מאן דאמר "ומצאתה" - איכא,
ומאן דאמר "אשר תאבד" - ליקא.

¹² וכן תעשה להמירו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם

ולמאן דאמר "ומצאתה", הא בעינן "אשר תאבד" וליכא!

אלא:

פרוטה שהוקרה והוזלה וחזרה והוקרה איכא בינייהו,

מאן דאמר "אשר תאבד" - איכא,

ומאן דאמר "ומצאתה" - בעינן דאית בה שיעור מציאה משעת אבידה ועד שעת מציאה.

27. כז, א - כח, א

רש"י

לאהדורי גט. שאבד מן השליח המביאו קודם שנתן לה: **תקנתא**. לקמן בשמעתין מפרש מאי היא: **בממונא**. דהפקר ב"ד הפקר: **תובעין אצטריכא ליה**. קרא לתובעין אתא ולמעוטי מידי דאיאוש ואפקריה: **כדי נסבה**. בלא מקרא אלא אסמכינהו אקרא בעלמא: **ת"ש**. דאוקמינן לעיל חמור לסימני אוכף אתא: **אימא בעדי אוכף**. אם יש עדים המכירין בטביעות עין לאוכף שהוא שלו מחזירין לו את החמור: **דרשהו**. והכי משמע עד דרוש אחיך אותו עד דרשך את אחיך: **בעדים**. שיבא עדים שהוא שלו: **אין מעידין**. על אדם שמת להשיא את אשתו אלא אם כן ראו פרצוף פניו שהוא עם החוטם: **דארוך או גוץ**. שאין זה סימן שהרבה ארוכין וגוצים יש: **כליו**. בגדיו: **חיישינן**. שמא השאילם לאחר ואותו אחר ראו שמת: **מסקב**. דורויש"ר בלעז:

איבעיא להו:

סימנין דאורייתא או דרבנן?

מאי נפקא מינה?

כז, ב

לאהדורי גט אשה בסימנים.

אי אמרת דאורייתא: מהדרינן.

ואי אמרת דרבנן:

כי עבוד רבנן תקנתא - בממונא,

אבל באיסורא - לא עבוד רבנן תקנתא.

תא שמע:

"אף השמלה"¹³ היתה בכלל כל אלו,

ולמה יצאת?

להקיש אליה, ולומר לה:

מה 'שמלה' מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעין - חייב להכריז,

אף כל דבר שיש לו סימנין ויש לו תובעין - חייב להכריז.

תנא: "תובעין" אצטריכא ליה,

"סימנין" כדי נסבא.

תא שמע:

"חמור" - בסימני אוכף"¹⁴!

אימא: בעדי אוכף.

תא שמע:

"והיה עמך עד דרש אחיך אתו"¹⁵ (דברים כב, ב)

וכי תעלה על דעתך שיתנונו לו קודם שידרשנו?

אלא, דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי.

מאי לאו, בסימנים.

לא, בעדים.

תא שמע:

"אין מעידין, אלא על פרצוף הפנים עם החוטם,**אף על פי שיש סימנין בגופו ובכליו"**.

שמע מינה: סימנין לאו דאורייתא!

אמרי:

"גופו" - דארוך וגוץ.**"כליו" - דחיישינן לשאלה.**

אי חיישינן לשאלה,

"חמור" - בסימני אוכף" היכי מהדרינן?

אמרי:

"אוכף" - לא שאולי אינשי אוכפא,

משום דמסקב ליה לחמרא.

¹³ וכן תעשה לחמור וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם¹⁴ ע"פ תוספות שהוא ברייתא, רש"י חולק.¹⁵ ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אותו והשבתו לו

רס"י

חיורי או סומקי. אין זה סימן שהרבה כאלה יש:

מצאו קשור בכיס שלו או בארנקי כו'. שלח המביא גט ואבד הימנו לאחר זמן מצאו קשור בכיס שלו או בארנקי כו': **בין כליו.** כלי תשמישו שבביתו: **אפילו לזמן מרובה.** אע"ג דתנן (גיטין דף כז.) המביא גט ואבד הימנו מצאו לזמן מרובה פסול הכא כשר:

ניחוש לשאלה. שמא השאיל כיסו לאחר והוא קשרו בו: **דמסמני.** מנחשי ואומר סימן לאדם שמשאיל כיסו שמוכר לו מזלו:

דמזיף. שהיה לכל איש חותם ניכר בטבעתו וכששולח שום דבר סתום מכסהו וחותרו בטבעתו לפיכך אינו משאיל טבעתו שמא יעשה זה חותם כנגד חותמו ויזייף בו את שליחותו:

אין מעידין על השומא. המעידין על האשה להשיאה ואמרו סימן היה בו שומא באבר פלוני:

שומא. וורוא"ה בלעז: **סימנין דרבנן.** וגבי אשת איש דאיסור דאורייתא הוא לא סמכין עליהו:

בבן גילו. הנולד בשעתו שנולדו במזל אחד:

בסימנין העשויין כו'. אם עשויין להשתנות או אינן עשויין להשתנות אם בחייו היתה שומא שחורה במותו נעשית לבנה או איפוך:

מובהק. ואפילו סימנין דרבנן יש לסמוך על זה:

היכי מהדרינן. כלומר מה תקנה ראו חכמים בדבר ליכנס בספק להחזיר ממון למי שאינו שלו: אלא ל"ג:

וכי אדם עושה. ובניחותא. דמוצא מאי איכפת לן אם מי שאבדה ממנו לא נחא ליה:

איבעית אימא:

"כליו" - בחיורי ובסומקי.

אלא הא דתניא:

"מצאו קשור בכיס,

או בארנקי ובטבעת,

או שמצאו בין כליו,

אפילו לזמן מרובה -

כשר."

ואי סלקא דעתך חיישינן לשאלה,

כי "מצאו קשור בכיס" אמאי כשר? ניחוש לשאלה!

אמרי:

"כיס וארנקי וטבעת" - לא משאלי אינשי.

"כיס וארנקי" - משום דמסמני.

ו"טבעת" - משום דמזיף.

לימא כתנא:

"אין מעידין על השומא.

ואלעזר בן מהבאי אומר:

מעידין על השומא."

מאי לאו בהא קמיפלגי:

דתנא קמא סבר: סימנין דרבנן,

ואלעזר בן מהבאי סבר: סימנין דאורייתא!

אמר רבא:

דכולי עלמא סימנין דאורייתא,

והכא בשומא מצויה בבן גילו קמיפלגי.

מר סבר: שומא מצויה בבן גילו,

ומר סבר: שומא אינה מצויה בבן גילו.

איבעית אימא:

דכולי עלמא שומא אינה מצויה בבן גילו,

והכא בסימנין העשויין להשתנות לאחר מיתה קמיפלגי,

מר סבר: סימנין עשויים להשתנות לאחר מיתה,

ומר סבר: סימנין אין עשויים להשתנות לאחר מיתה.

איבעית אימא:

דכולי עלמא שומא אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה,

וסימנין דרבנן,

והכא בשומא סימן מובהק הוא קמיפלגי,

מר סבר: שומא סימן מובהק הוא,

ומר סבר: שומא לאו סימן מובהק הוא.

אמר רבא:

אם תמצי לומר: סימנין לאו דאורייתא,

היכי מהדרינן אבידתא בסימנין?

דניחא ליה למוצא אבידה דנהדר בסימנין,

כי היכי דכי אבדה ליה לדידיה נמי נהדרו ליה בסימנין.

אמר ליה רב ספרא לרבא:

וכי אדם עושה טובה לעצמו במקוון שאינו שלו?!

אָלָא:

נִיחָא לִיה לְבַעַל אֲבִידָה לְמִיָּהב סִימְנִין וְלְמִשְׁקָלֶיהָ,
מִידַע יָדַע דְּעָדִים לִית לִיה,
וּמִימַר אָמַר: כּוּלִי עֲלָמָא לֹא יָדְעִי סִימְנִין מוֹבָהָקִים דִּידָהּ,
וְאַנָּא יְהִיבְנָא סִימְנִין מוֹבָהָקִים דִּידָהּ וְשִׁקְלָנָא לָהּ.

אָלָא הָא דְתַנּוּ:

"רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר:

אֶחָד הַלּוֹה מְשַׁלְשָׁה - יַחְזִיר לַלּוֹה,

שְׁלֹשָׁה שָׁלוֹ מִן הָאֶחָד - יַחְזִיר לַמְּלוֹה."

נִיחָא לִיה לַלּוֹה לְאַהֲדוּרֵי לִיה לַמְּלוֹה?!

אָמַר לִיה:

הָתָם סְבָרָא הוּא,

"אֶחָד הַלּוֹה מְשַׁלְשָׁה - יַחְזִיר לַלּוֹה" - דְּגַבִּי לָוֶה שְׂכִיחִי, גַּבִּי מְלוֹה לֹא שְׂכִיחִי.

שְׁמַע מִינָהּ: מְלוֹה נָפֹל.

"שְׁלֹשָׁה שָׁלוֹ מִמְּאָחַד - יַחְזִיר לַמְּלוֹה" - דְּגַבִּי מְלוֹה שְׂכִיחִי, גַּבִּי לָוֶה לֹא שְׂכִיחִי.

אָלָא הָא דְתַנּוּ:

כח,א

"מִצָּא תַּכְרִיר שֶׁל שְׁטוֹת אוֹ אַגּוּדָה שֶׁל שְׁטוֹת - הֲרִי זֶה יַחְזִיר."

הֲכִי גַמִּי דְנִיחָא לִיה לַלּוֹה לְאַהֲדוּרֵי לִיה לַמְּלוֹה?

אָלָא, אָמַר רַבָּא:

סִימְנִין דְּאוֹרִייתָא,

דְּכְתִיב: **"וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרֹשׁ אַחִיךָ אֹתוֹ"** (דברים כב, ב),

וְכִי תַעֲלֶה עַל דְּעִתָּךְ שְׂתִתְּנֻ קוּדָם שְׂדִרְשֻׁנּוּ?

אָלָא דְרֹשְׁהוּ אִם רַמָּאִי הוּא אוֹ אֵינוֹ רַמָּאִי.

לֹא בְּסִימְנִין?

שְׁמַע מִינָהּ.

אָמַר רַבָּא:

אִם תִּמְצִי לֹמַר: סִימְנִין דְּאוֹרִייתָא ...

"אִם תִּמְצִי לֹמַר"??

הָא פְּשִׁיט לִיה "סִימְנִין דְּאוֹרִייתָא"!

מִשּׁוּם דְּאִיכָא לְמִימַר כְּדִשְׁנִין.

סִימְנִין וְסִימְנִין - יִנִּיחַ.

סִימְנִין וְעָדִים - יִנְתֵּן לְבַעַל הָעָדִים.

סִימְנִין וְסִימְנִין וְעָד אֶחָד - עַד אֶחָד כְּמֵאן דְּלִיתִיה דְּמִי, וְיִנִּיחַ.

עַד אֶרְיָגָה וְעַד נְפִילָה - תִּנְתֵּן לְעַדֵּי נְפִילָה,

דְּאִמְרִין זְבוּנִי זְבוּנָהּ, וּמֵאִינִישׁ אַחֲרִינָא נָפֹל.

מִדַּת אֶרְכּוֹ וּמִדַּת רְחִבּוֹ - תִּנְתֵּן לְמִדַּת אֶרְכּוֹ,

מִדַּת רְחִבּוֹ שְׁעוּרֵי קָא מְשַׁעַר לָהּ כַּד מְכַסִּי לָהּ מְרָה וְקָאִי,

וּמִדַּת אֶרְכּוֹ לֹא מְשַׁתְּעַר לָהּ

מִדַּת אֶרְכּוֹ וּמִדַּת רְחִבּוֹ וּמִדַּת גָּמְיוֹ - יִנְתֵּן לְמִדַּת אֶרְכּוֹ וְרַחְבּוֹ.

מִדַּת אֶרְכּוֹ וּמִדַּת רְחִבּוֹ וּמִדַּת מְשַׁקְלוֹתֵיו - יִנְתֵּן לְמִדַּת מְשַׁקְלוֹתֵיו.

הוּא אוֹמַר סִימְנִי הִגֵּט וְהִיא אוֹמַרְתּ סִימְנִי הִגֵּט - יִנְתֵּן לָהּ.

בְּמֵאִי?

אִילֵימָא בְּמִדַּת אֶרְכּוֹ וְרַחְבּוֹ - דְּלִמָּא בְּהַדִּי דְּנָקִיט לִיה חֲזִיתִיה!

אָלָא נָקֵב יֵשׁ בּוֹ בְּצַד אוֹת פְּלוּגִי.

רַשִּׁי

אָלָא. אָמַר רַבָּא כָּל אוֹבְדֵי
אֲבִידָה נִיחָא לָהּ שְׁתַּחֲא דַת זֹ
בְיִשְׂרָאֵל לְמִיתַב סִימְנִין וְכָל
הַבָּא וְנוֹתְנוּ יִטְלָהּ מֵאִי טַעְמָא
מִידַע יָדַע דְּעָדִים לִית לִיה
פַּעְמִים שְׁאִין לוֹ עָדִים עָלֶיהָ וְאִם
יִזְקִיקוּהוּ לְעָדִים לֹא תַבָּא
לְעוֹלָם לִידּוֹ וּמִימַר אָמַר טוֹב לִי
שִׁיחֲזִירוּהָ לְכָל הָאוֹמֵר סִימְנִיָּה
דְּלֹא שְׂכִיחָא דְנִימָא סִימְנִין דִּידָהּ
אָלָא אִנָּא דְכִי"ע לֹא יָדְעִי כּוּ:

אָלָא הָא דְתַנּוּ כּוּ. וְאָמַר
לְחַזְזִיר לוֹ לְמִלּוּה בְּלֹא עָדִים
בְּסִימְנִין זֶה שְׁאוֹמֵר שְׁלֹשָׁה הָיוּ
וּמְשַׁלְשָׁה לֹוִים וְאִם מִן הַלּוֹה
נָפֹלוּ שְׂכָבֵר פֶּרַעַם מִי נִיחָא לִיה
בְּתַקְנָה זֹו שִׁיתָנָם הַמוֹצֵאם לְכָל
הַבָּא וְנוֹתֵן סִימְנִיָּהם וְהִלָּא טוֹב
לוֹ שִׁיחֲזִיר מוֹחִיָּים בִּיד הַמוֹצֵאם
עוֹלָמִית דְּכָל זְמַן שְׁהָם בִּידּוֹ וְלֹא
יַחְזִירָם לְמִלּוּה הָרִי הֵם
כְּשׁוֹרְפִים וְלֹא יִנְחָא דְלִיחָדֵר לָהּ
בְּסִימְנִין דְּלִמָּא מִיתַרְמִי דִידַע
מִלּוּה בְּסִימְנִיָּהּ:

הָתָם. בְּסִימְנִין כִּי הָאִי לֹא
אִיכְפַּת לָן בְּנִיחּוֹתָא דְלֹוֹה דּוּדָאִי
לֹאֹו מִינִיָּה נָפִיל דְּהִנֵּךְ שְׁטִירִי
אַחֲרִינִי מֵאִי בְּעוֹ גַבִּיָּה:

אָלָא הָא דְתַנּוּ מִצָּא תַּכְרִיר.
דְּמִשּׁוּם סִימְנָא מֵהֲדִרִינֵן וְאִם
נִתֵּן מִלּוּה סִימְנִין מִחֲזִירִין לוֹ וְאִי
נָפֹל מִינִיָּה דְלֹוֹה מִי נִיחָא לִיה
דְּתִיחֲזִיר הֵךְ תַּקְנֵתָא דְנִיחָדֵרָה
בְּסִימְנִין וְהִיא נִיחָא לִיה דְּנִחּוֹ בִיד
הַמוֹצֵא לְעוֹלָם:
כְּדִשְׁנִין. בְּעָדִים:

אִם תִּימְצִי לֹמַר סִימְנִים
דְּאוֹרִייתָא. רְבוּתָא נָקַט דְּאִפִּי
אִמְרִין דְּאוֹרִייתָא אִפִּי עָדִים
עַדִּיפִי כְּדִמְפָּרֵשׁ וְאִזִּיל סִימְנִין
וְעָדִים יִנְתֵּן לְבַעַל עָדִים:

סִימְנִין וְסִימְנִין. בָּאוּ שְׁנִים וְנִתְּנוּ
סִימְנִיָּה:

יִנִּיחַ. עַד שִׁבָּא אֲלִיהוּ:

מִדַּת אֶרְכּוֹ כּוּ. זֶה אוֹמַר מִדַּת
אֶרְכָּה וְזֶה נוֹתֵן מִדַּת רַחְבּוֹ:
שְׁעוּרֵי מְשַׁעַר לָהּ. אִם רָאָה
אוֹתָהּ בִּיד הַבְּעָלִים שִׁיעֶרָה
כְּשֶׁהִיא בְּעָלָה מְכוּסָה בָּהּ אִם
טְלִיתָּהּ הִיא:

מִדַּת אֶרְכּוֹ וְרַחְבּוֹ וּמִדַּת גָּמְיוֹ. זֶה
אוֹמַר כִּךְ אֶרְכּוֹ וְכִךְ רַחְבָּהּ וְזֶה
אוֹמַר אֶרְכָּה וְרַחְבָּהּ כִּךְ וְכִךְ
אִמּוֹת בֵּין הַכָּל אֲבָל אֵינוֹ יוֹדַע
כְּמָה בְּאוּרֵךְ וְכְמָה בְּרוּחַבּ:

גָּמְיוֹ. גָּאֵם יוֹוִנִית עֲשׂוּיָה כְּמִין דְּ
שְׁלֹו לְהַכִּי קָרִי אוּרֵךְ וְרוּחַבּ יַחַד
גָּמִי:

הוּא אוֹמַר סִימְנִי הִגֵּט. וְאָמַר
מִמְנִי נָפֹל שְׁנַמְלַכְתִּי שְׁלֹא לִיתֵן:
וְהִיא אוֹמַרְתּ סִימְנִי הִגֵּט. וּמִמְנִי
נָפֹל שְׁנַתְנוּ לִי וְגִרְשַׁתְנִי:

יִנְתֵּן לָהּ. שְׁהוּא נִתְּנוּ וְיוֹדַע
סִימְנִין אֲבָל הִיא אִם לֹא נִתְּנוּ
לָהּ מִהִיכָן יָדְעָה:

רס"י

סימני החוט. שהגט קשור בו :
בחפיסה. מצאת אותו :

הוא אומר סימני החוט והיא אומרת סמני החוט - ינתן לה.

במאי?

אלימא בחיורא ובסומקא - ודלמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה!

אלא - במדת ארכו.

הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה - ינתן לו.

מאי טעמא?

מידע ידעה דכל מה דאית ליה, בחפיסה הוא דמנח ליה.

28. כח, א

רש"י

מתני'

שכיניו. מפרש בגמרא :
כדי שילך. כל אחד לביתו :
שלשה. משישמע ההכרזה וידע
 אם אבד לו כלום ואם יבין
 שאבד יחזור שלשה :
ויכריז יום אחד. אני אבדתי
 ואלו סימניה ובגמרא פריך דבג'
 ימים אין שהות לחזור לסוף
 א"י :

גמ'

שכני מקום שנמצא בו אבידה.
 שמא שלחן היא :

משנה

ועד מתי חייב להכריז?
עד כדי שידעו בו שכניו,
דברי רבי מאיר.
רבי יהודה אומר:
שלש רגלים, ואחר הרגל האחרון שבועה ימים,
כדי שילך לביתו שלשה, ויחזור שלשה, ויכריז יום אחד.

גמרא

תנא:

"שכני אבידה".

מאי "שכני אבידה"?

אילימא שכנים דבעל אבידה?
 אי ידע ליה ליזול ולהדריה נהליה!

אלא - שכני מקום שנמצאת בו אבידה.

29. כח, א

רס"י

כדי שיגיע כו'. ולא ידביקוהו
הגשמים אלמא כולי האי בעינן
ומתני' תני שלשה:

והכתוב וישבו כל ישראל
בעריהם. ואע"ג דפורתא הוו
בכל עריהן היו מפוזרים ויש
רחוקים מירושלים כבתחילה:
ה"ג. וכיון דחכי הוא איפכא
מסתברא:

דמצות עלמא. צוות יש לו
טובים השנים:
שמע מינה. מדלא יהבי ליה
לרבנן שהות אלא הליכה
וחזרה:

גלימא מכריז. זה שמצאה
מכריז שם חפץ טלית מצאתי
ולכך לא הוצרכו ליתן שהות יום
אחד לעיין בכליו מה אבד
שהאדם יודע כמה טליתות יש
לו וכשהוא בביתו בודק אם
ימצאנה ואין צריך שהות:

דאי ס"ד אבידתא מכריז. ואינו
מזכיר שם החפץ ליתבו ליה לכל
חד וחד אכתי טפי יומא לעיוני
במאניה אם כל כליו בידו
ופלוגתא היא בהא לקמן:
לא הטריחו. זה שיהא שוהא
יותר משבעה ימים:

רבי יהודה אומר:

[שלש רגלים, ואחר הרגל האחרון שבעה ימים,

בדי שילך לביתו שלשה, ויחזור שלשה, ויכריז יום אחד].

ורמיהו:

"בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים.

רבנן גמליאל אומר:

בשבעה בו,

שהוא חמישה עשר יום אחר החג,

בדי שיגיע אחרון שבארץ ישראל לנהר פרת!"

אמר רב יוסף:

לא קשיא:

כאן - במקדש ראשון,

כאן - במקדש שני.

"במקדש ראשון":

דנפיש ישראל טובא,

דכתיב בהו: "יהודה וישראל רבים כחול אשר על הים לרב" (מלכים א' ד, כ) - בעינן כולי האי.

"במקדש שני":

דלא נפיש ישראל טובא,

דכתיב בהו: "כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות ששים" (עזרא ב, סה) - לא בעינן כולי האי.

אמר ליה אביי:

והא כתיב: "וישבו הכהנים והלוים ... והמשדרים והשוערים ... וכל ישראל בעריהם" (עזרא ב, ע)!

וכיון דהכי הוא,

אפכא מסתברא:

"מקדש ראשון":

דנפיש ישראל טובא,

דמצוות עלמא,

ומשתכחי שיירתא דאזלי בין ביממא ובין בליליא -

לא בעינן כולי האי, וסגי בתלתא יומא.

"מקדש שני":

דלא נפיש ישראל טובא,

ולא מצוות עלמא,

ולא משתכחי שיירתא דאזלי בין ביממא ובין בליליא -

בעינן כולי האי.

רבא אומר:

לא שנא במקדש ראשון ולא שנא במקדש שני,

לא הטריחו רבנן באבדה יותר מדאי.

אמר רבינא:

שמע מינה:

כי מכריז 'גלימא' מכריז.

דאי סלקא דעתך 'אבידתא' מכריז, בעינן למטפי ליה חד יומא לעיוני בקמאניה,

אלא שמע מינה: 'גלימא' מכריז.

שמע מינה.

רבא אומר:

אפילו תימא: 'אבידתא' מכריז,

לא הטריחו רבנן באבדה יותר מדאי.

30. כח, א-ב

רפ"י

רגל ראשון. שהוא מכריז :
אומר. בהכריתו זהו רגל ראשון
 שלא להטריח את האובד לחזור
 וכשיבא רגל שני יעלה לרגל ויתן
 סימניה :
שלישי אומר סתם. אבידה
 מצאתי ואינו אומר איזה רגל
 הוא למציאתה כדי שלא יסמוך
 האובד על רגל הבא ויבין שזהו
 רגל האחרון :
**(אתי לאחלופי בשני. שמא יש
 שהוא סבור שאמר רגל שני.)**
אודיא דדינרי. כלי מלא
 זהובים :
וזו היא ששנינו. במסכת תענית
 (דף יט.) בחוני המעגל :
צאו וראו אם נמחת אבן טוען.
 אם נכסת בגשמים שגבהו
 הגשמים למעלה הימנו ויש
 גשמים יותר מדאי ואתפלל
 עליהם שילכו :

תנו רבנן:

**"דגל ראשון, אומר: רגל ראשון.
 רגל שני אומר: רגל שני
 רגל שלישי אומר סתם".**

ואמאי?

לימא: 'רגל שלישי'?

דלא אתי לאחלופי בשני.

שני נמי,

כח, ב, אתיא לאחלופי בראשון!

הא קא אתי רגל שלישי.

תנו רבנן:

"בראשונה:

**כל מי שמצא אבידה היה מכריז עליה שלשה רגלים,
 ואחר רגל אחרון שבעה ימים,
 כדי שילך שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד.**

**משחרב בית המקדש, שיבנה במהרה בימנו:
 התקינו שיהיו מכריזים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.**

ומשרבו האנשים:

התקינו שיהיו מודיעין לשבינו ולמיודעיו ודיו".

מאי "משרבו האנשים"?

דאמרי: אבידתא למלקא.

רבי אמי אשכח אנדיא דדינרי,

חזיה ההוא רומאה דקא מירתת.

אמר ליה: זיל שקול לנפשך דלאו פרסאי אנו דאמרי: 'אבידתא למלקא'.

תנו רבנן:

"אבן טוען היתה בירושלים,

כל מי שאבדה לו אבידה נפנה לשם,

וכל מי שמוצא אבידה נפנה לשם.

זה עומד ומכריז, וזה עומד ונותן סימניו ונוטלה.

וזו היא ששנינו: "צאו וראו אם נמחת אבן הטוען".

31. כח, ב

רס"י

חיישינן לרמאי. שמא שמע
האובד מתאונן בין שכיניו
טלית נאבדה וזה יודע את
סימניה. וכשישמע את מוצאה
מכריז טלית מצאתי יקום ויתן
סימניה הלכך אבידתא מכריז
ואינו נותן לב לומר טלית זו
אבדתי ואלו סימניה:

אין לדבר סוף. דהשתא נמי
מסיק אדעתיה ואמר אם טלית
היא שמצאת אלו סימניה:
אי אמרת בשלמא אבידתא
מכריז. ולא מזכיר שם החפץ
אצטריך תנא לאשמועינן דאע"ג
דאמר האי טלית אבדתי צריך
ליתן סימניו:

משנה

אמר את האבידה, ולא אמר סימניה - לא יתן לו.
והרמאי, אף על פי שאמר סימניה - לא יתן לו,
שנאמר: "עד דרש אחיק אותו"¹⁶ (דברים כב, ב) -
עד שתדרוש את אחיק, אם רמאי הוא, אם אינו רמאי.

גמרא

אתמר:

רב יהודה אמר:

'אבידתא' מכריז.

ורב נחמן אמר:

'גלימא' מכריז.

"רב יהודה אמר: 'אבידתא' מכריז" - דאי אמרת 'גלימא' מכריז - חיישינן לרמאי.
"רב נחמן אמר: 'גלימא' מכריז" - לרמאי לא חיישינן,
דאם כן אין לדבר סוף.

תנן:

"אמר את האבידה ולא אמר את סימניה - הרי זה לא יתן לו".

אי אמרת בשלמא 'אבידתא' מכריז,
הא קא משמע לן, אף על גב דאמר 'גלימא', כי לא אמר סימניו - לא מהדרין ליה.
אלא אי אמרת 'גלימא' מכריז, אמר איהו גלימא, ואמר איהו גלימא, צריכא למימר?
כי לא אמר סימניו לא מהדרין ליה!

אמר רב ספרא:

לעולם 'גלימא' מכריז,

אמר איהו 'גלימא' ואמר איהו סימניו.

ומאי "לא אמר את סימניה"?

לא אמר סימניו מובהקין דידה.

¹⁶ ואם לא קרוב אחיק אליה ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיק אותו והשיבתו לו

32. כח, ב

רפ"י

אמרו ליה אין. כסבורין שאמר
להן ידעיתון ביה דלאו רמאי
הוא שכך היה לו לשואלן:
מסתברא. שזה היה דעתן
מתחילה ואין כאן משום מגיד
וחוזר ומגיד:
לא מייתי איניש חובה לנפשיה.
וכשהביאן לב"ד בטוח היה שלא
יעידו חובתו:

"והרמאי אף על פי שאמר את סימניה - הרי זה לא יתן לו".

תנו רבנן:

"בדאשונה:

כל מי שאבדה לו אבידה - הנה נותן סימניו ונותן לה.

משברו הרמאי:

התקינו שיהיו אומרים לו: "צא והבא עדים דלאו רמאי את, וטול".

כי הא דאבוה דרב פפא אירכס ליה חמרא ואשכחיה.

אתא לקמיה דרבה בר רב הונא,

אמר ליה: זיל אייתי סהדי דלאו רמאי את, וטול.

אזל אייתי סהדי,

אמר להו: ידעיתון ביה דרמאי הוא?

אמרו ליה: אין.

אמר להו: אנא רמאה אנא?!

אמרו ליה: אנן "לאו רמאי את" קאמרינן.

אמר רבה בר רב הונא:

מסתברא, לא מייתי איניש חובתא לנפשיה.

33. כח, ב

רס"י

מתני'

כל דבר שעושה ואוכל. אם אבידה זו דבר שיכולין להאכילו את שר מעשיו כגון שור וחמור יעשה ויאכל ולא ימכור אותו המוצא אם שהו בעליו מלדרשו שכל אדם נוח לו בבהמתו שהכירה בו כבר ולימדה לרצונו:

ראה היאך תשיבנו לו. שלא תאכילנו חצי דמיו שא"כ אין זו השבה:
לפיכך. מפרש בגמרא:

גמ'

ולעולם. וכי עד עולם זקוק זה לטפל בטורח שמירה:
שם דמיהן. מוכרן ומניח הדמים אצלו:
עגלים וסוּיִיחִין. דקין שאין עושין מלאכה:
תרנגולין. זכרים שאין מטילין בצים:

כבהמה גסה. שעושה ואוכלת ומטפל בה י"ב חדש דיכול להאכילה דמי בצים:
מטפל. אנשמיטרי"א בלע"ז:

הא דרעיא הא דפטומא. הא דקתני שלשה [חדשים] בארץ מרעה ובזמן הדשאים שאין טיפולו מרובה והא דקתני ל' [יום] בזמן שאין מרעה וצריך לפטמה על אבוסה ממה שבבית שדמיה יקרים:

רברבי. אוכלין הרבה הלכך ג' ימים דהא אוקימנא בזכרים:

משנה

כל דבר שעושה ואוכל - יעשה ויאכל,
ודבר שאין עושה ואוכל - ימכר.

שנאמר: "והשביתו לו" (דברים כב, ב), - ראה היאך תשיבנו לו.

מה יהא בדמים?

רבי טרפון אומר:

ישתמש בהן,

לפיכך, אם אבדו - חייב באחריותן,

רבי עקיבא אומר:

לא ישתמש בהן,

לפיכך, אם אבדו - אין חייב באחריותן.

גמרא

ולעולם?!

אמר רב נחמן אמר שמואל:

עד שנים עשר חדש.

תניא נמי הכי:

"כל דבר שעושה ואוכל,

כגון פרה וחמור - מטפל בהן עד שנים עשר חדש,

מבאן ואילך שם דמיהן ומניחן.

עגלים וסוּיִיחִין - מטפל בהן שלשה חדשים,

מבאן ואילך שם דמיהן ומניחן.

אוזין ותרגולין - מטפל בהם שלשים יום,

מבאן ואילך שם דמיהן ומניחן".

אמר רב נחמן בר יצחק:

תרנגולת כבהמה גסה.

תניא נמי הכי:

"תרנגולת ובהמה גסה - מטפל בהן שנים עשר חדש,

מבאן ואילך שם דמיהן ומניחן.

עגלים וסוּיִיחִין - מטפל בהן שלשים יום,

מבאן ואילך שם דמיהן ומניחן.

אוזין ותרגולין, וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו - מטפל בהן שלשה ימים,

מבאן ואילך שם דמיהן ומניחן".

קשיא:

"עגלים וסוּיִיחִין" א"עגלים וסוּיִיחִין"!

"אוזין ותרגולין" א"אוזין ותרגולין"!

"עגלים וסוּיִיחִין" א"עגלים וסוּיִיחִין".

לא קשיא:

הא - דרעיא,

והא - דפטומא.

"אוזין ותרגולין" א"אוזין ותרגולין".

נמי לא קשיא:

הא - ברברבי,

הא - בזוטרי.

רש"י

34. כח, ב

שלא יאכיל עגל לעגלים. מן
העגלים שנמצא לא יאכיל לו
דמי עגל:

"וְשֹׂאֵינוֹ עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל"

תנו רבנן:

"וְהִשְׁבֵּתוּ לוֹ"¹⁷ - רֹאֵה הֵי אֶךְ תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ,
שְׁלֹא יֹאכִיל עֶגֶל לַעֲגָלִים, סְיִיחַ לְסִיחִיו, אוֹזָא לְאוֹזִיו, וְתִרְנָגוֹל לְתִרְנָגוֹלִיו".

¹⁷ ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו

35. כח, ב - כט, ב

רס"י

עד כאן לא פליגי. לענין להתחייב באבדתו: אלא. משום שכר שימוש מעות אבל שכר שמירת מצוה דנימא מנו דלא בעי למיתב ריפתא לעניא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה לא מחייבין ליה: כשנשתמש. לאו דוקא אלא משום שכר שימוש קאמר מפני שמותר להשתמש בהן: כשומר חנם. ואינו חייב אלא בפשיעה: כשומר שכר. וחייב בגניבה ואבידה דשומר שכר מצוה הוא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה: כולי עלמא לא פליגי דמחייב. כדין שומר שכר: מאי לפיכך דר"ע. כיון דאמר לא ישתמש מהיכא תיסק אדעתין לחיוביה דאיצטריך למימר אינו חייב: כדרבה. בפרק הזהב (לקמן דף נח.) גבי בני העיר ששלחו את שקליהן:

מה יהא בדמיים?

רבי טרפון אומר: ישתמש, [לפיכך אם אבדו - חייב באחריותו],
רבי עקיבא אומר: לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו - אין חייב באחריותו].

כטא, עד כאן לא פליגי אלא כשנשתמש בהן, אבל לא נשתמש בהן, אם אבדו - פטור.

לימא תיהוי תיובתא דרב יוסף?

דאמר:

שומר אבידה,

רבה אומר:

כשומר חנם,

רב יוסף אומר:

כשומר שכר!

אמר לך רב יוסף:

בגניבה ואבידה דכולי עלמא לא פליגי דחייב.

כי פליגי באונסין דשואל.

רבי טרפון סבר: שרו ליה רבנן לאשתמושי בגוייהו, והנה ליה שואל עליהו.

ורבי עקיבא סבר: לא שרו ליה רבנן לאשתמושי בגוייהו, הלכך לא הוי שואל עליהו.

אי הכי,

לפיכך דאמר רבי עקיבא, למה לי?

אי אמרת בשלמא בגניבה ואבידה הוא דפליגי,

היינו דקתני: "רבי עקיבא אומר: לא ישתמש בהן, לפיכך, אם אבדו אינו חייב באחריותו".

סלקא דעתך אמינא: שומר שכר הוי כדרב יוסף, ובגניבה ואבידה מחייב,

קא משמע לן: "לפיכך".

השתא דאמר: "לא ישתמש בהן", שומר שכר לא הוי, ולא מחייב בגניבה ואבידה.

אלא אי אמרת בגניבה ואבידה דכולי עלמא לא פליגי דחייב, כי פליגי באונסין דשואל,

מאי "לפיכך" דרבי עקיבא?

הכי מבעי ליה למתנא:

רבי עקיבא אומר: לא ישתמש בהן - ואנא ידענא דכיון דלא ישתמש בהן לאו שואל הוי, ואינו חייב באחריותו,

לפיכך דרבי עקיבא למה לי?

משום "לפיכך" דרבי טרפון.

ו"לפיכך" דרבי טרפון למה לי?

הכי קאמר:

כיון דשרו ליה רבנן לאשתמושי בגוייהו - כמאן דאשתמש בגוייהו דמי,

וחייב באחריותו.

והא "אבדו" קתני!

כטב, כדרבה.

דאמר רבה:

נגנבו - בלסטים מזויין

אבדו - שטבעה ספינתו בים.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבי טרפון.

רש"י

בדמי אבידה. שמכרה לאחר שנטפל בה כמו שאמרו חכמים : **אבל מעות אבידה.** כגון שמצא מעות בכיס או שלש מטבעות עשויין כמגדלין :

בִּיד רַחֲבָה הָיָה לִיה הִנָּהוּ זֹוִי דִּיתָמִי,
אֶתָּא לְקַמִּיָּה דְּרַב יוֹסֶף,
אָמַר לִיה: "מָהוּ לְאַשְׁתַּמוּשִׁי בְּגוּיֵיהּ"?
אָמַר לִיה: הֵכִי אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הִלְכָּה כְּרַבִּי טַרְפוֹן.

אָמַר לִיה אַבְיִי:
וְלֹא אֶתְמַר עָלָה:
אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר רַב הוֹנָא:
לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּדָמֵי אֲבִידָה, הוֹאִיל וְטָרַח בָּהּ,
אֲבָל מַעוֹת אֲבִידָה דְּלֹא טָרַח בָּהּ - לֹא.
וְהִנֵּי כְּמַעוֹת אֲבִידָה דָּמוּ.

אָמַר לִיה:
זֵיל, לֹא שִׁבְקוּ לִי דְּאַשְׁרֵי לָךְ.

36. כט, ב

רס"י

מתני'

אחת לשלשים יום. שמתעפשין כששוחים מלפוחין וכל ספרים שלהן היו עשויין בגליון:

גוללן. מתחילתן לסופן שיכנס בהן האויר:

בתחלה. מה שלא למד מפני שצריך להשהותו לפניו:

ולא יקרא אחר עמו. לפי שזה מושך אצלו וזה מושך אצלו ונקרע. שוטחה לצרכה. לשלוט בה אויר שלא תכלה ולא תאכלנה עש:

לצרכן. שמתעפשים בקרקע שצריך לתת בקרקע כדאמרין לקמן שזו היא שמירתן ולפיכך משתמש בהם לפרקים:

אבל לא לשחקן. לא ישתמש בהן זמן ארוך שישחקן אוזי"ר בלע"ז:

לא יגע בהן. זהב אינו מתעפש בארץ וזכוכית שמא ישבר:

שאין דרכו ליטול. דבר שגנאי הוא לו שאדם חשוב הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן החוץ לבית שמור לא יטול ופטור מהשבת אבידה דילפינן מוהתעלמת:

גמ'

בי בר חבו. בבית פלוני העושה תפילין מצויין לימכר ויחזור ויקנה מן הדמים:

משנה

מצא ספרים:

קורא בהן אחד לשלשים יום.

ואם אינו יודע לקרות - גוללן.

אבל לא ילמוד בהן בתחילה,

ולא יקרא אחר עמו.

מצא נסות:

מנערה אחד לשלשים יום,

ושוטחה לצרכה,

אבל לא לכבודו.

כלי כסף וכלי נחושת - משתמש בהן לצרכן, אבל לא לשחקן.

כלי זהב וכלי זכוכית - לא יגע בהן, עד שיבוא אליהו.

מצא שק או קופה, וכל דבר שאין דרכו ליטול, - הרי זה לא יטול.

גמרא

אמר שמואל:

המוצא תפילין בשוק - שם דמיהן ומניחן לאתרו.

מתיב רבינא:

"מצא ספרים - קורא בהן אחד לשלשים יום,

ואם אינו יודע לקרות - גוללן".

גוללן" - אין,

שם דמיהן ומניחן' - לא!

אמר אבוי:

תפילין - בי בר חבו מושכח שכיחי.

ספרים - לא שכיחי.

37. כט, ב

רפ"י

גוללו. בכל שנים עשר חדש פעם אחת:
אם בשבילו פתחו. כולה מפרש לקמיה:
מאי אריא ספר. שהוא נוח להתקלקל בטשטוש וקריעה:
כאן שנה רבי. במסכת גיטין (דף כט.) תנן השולח גט בארץ ישראל הרי זה משלחו ביד אחר ואם אמר לו טול חפץ פלוני הימנה לא ישלחנו ביד שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואמר ר"ל עלה כאן שנה רבי במשנה זו למדנו רבי שסתם המשניות אין השואל כו' דבכולהו שייך למימר אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר:

תנו רבנן:

"השואל ספר תורה מחבירו:**הרי זה לא ישאילנו לאחר,****פותחו וקורא בו, ובלבד שלא ילמוד בו בתחילה,****ולא יקרא אחר עמו.****וכן המפקיד ספר תורה אצל חבירו:****גוללו כל שנים עשר חדש,****פותחו וקורא בו,****אם בשבילו פתחו - אסור.****סומכוס אומר:****בחדש - שלשים יום,****בששון - שנים עשר חדש.****רבי אליעזר בן יעקב אומר:****אחד זה ואחד זה - שנים עשר חדש."**

אמר מר:

"השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר."**מאי אריא "ספר תורה"? אפילו כל מילי נמי!****דאמר רבי שמעון בן לקיש:****כאן שנה רבי: "אין השואל רשאי להשאיל, ואין השוכר רשאי להשכיר!"****ספר תורה איצטריקא ליה,****מהו דתימא: ניהא ליה לאיניש דתייעבד מצוה בממוניה,****קא משמע לן.**

38. כט, ב

רס"י

מאי עבדתיה גביה. קס"ד
לצורכו קאמר ולא לצורך ספר
תורה דהא לצורך ספר תורה
תנא ליה גוללו כל שנים עשר
חדש להכי פרכינן מאי עבדתיה
דהאי גבי ספר תורה לקרות בו
לצורך עצמו:
אם כשהוא גוללו. להנאת ס"ת
פתחו וקרא בו מותר:

"פותחו וקרא בו".

פשיטא!

ואלא למאי שיליה מיניה?

סיפא איצטריכא ליה: "ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה".

**"וכן המפקיד ספר תורה אצל חבירו,
גוללו כל שנים עשר חדש, פותחו וקרא בו".**

מאי עבדתיה גביה?

ותו: **"אם בשבילו פתחו - אסור",**הא אמרת: **"פותחו וקרא בו"!**

הכי קאמר:

אם כשהוא גוללו פתחו וקרא בו - מותר,

אם בשבילו פתחו - אסור.

39. כט, ב

רס"י

בחדש שלשים יום. החדש
ממהר להתעפש מן הישן:
אימא אחד זה ואחד זה שלשים
יום. ומתניי נמי דקתני קורא
בהן אחת שלשים יום ולא
מפליג בין ישן לחדש ר"א בן
יעקב היא:

["וכן המפקיד ספר תורה אצל חבירו:**גוללו כל שנים עשר חדש.]****סומכוס אומר:****בחדש - שלשים יום, בישן - שנים עשר חדש.****רבי אליעזר בן יעקב אומר:****אחד זה ואחד זה - שנים עשר חדש".****רבי אליעזר בן יעקב היינו תנא קמא!**

אלא אימא:

רבי אליעזר בן יעקב אומר:**אחד זה ואחד זה שלשים יום.**

40. כט, ב

רפ"י

בענין אחד. בפרשה אחת אין קורין:
בשני ענינים. זה בדף זה וזה בדף זה קורין דלא אתי לשמוטי מהדדי:

"אבל לא ילמוד בו בתחלה,
ולא יקרא אחר עמו".

ורמיהו:

"לא יקרא פרשה וישנה, ולא יקרא בו פרשה ויתרגם,
ולא יפתח בו יותר משלשה דפין,
ולא יקראו בו שלשה בני אדם בכרך אחד".
הא שנים - קורין!

אמר אביי:

לא קשיא:

כאן - בענין אחד,

כאן - בשני ענינים.

41. כט, ב

רש"י

מי שיש לו גרדי אומן בביתו.
שיארוג לו טליתות חדשות
תמיד:
ינער כסותו בכל יום. ולמדנו
דרך ארץ דניעור קשה לה:
בחד. באדם אחד אין נייעורו
קורעה:
שנים. האוחזין בשני ראשיה
ומנערין ממתחין אותה יותר
מדאי וקשה לה:
דעמרא. קשה לה שנמתחת
ונקרעת:

"מָצָא כְּסוּת - מְנַעְרָה אֶחָד לְשָׁלִשִׁים יוֹם".

למימרא: דניעור מעלי לה.
והאמר רבי יוחנן:
מי שיש לו גרדי אומן בתוך ביתו, ינער כסותו בכל יום!

אמרי:
בכל יום - קשי לה,
אחד לשלשים יום - מעלי לה.

איבעית אימא:
לא קשיא:
הא - בחד,
והא - בתרי.

איבעית אימא:
לא קשיא:
הא - בידא,
והא - בחוטרא.

איבעית אימא:
לא קשיא:
הא - בדעמרא,
הא - בדכיתנא.

42. כט, ב - ל, א

רס"י

כסא דחרשין. נוח לשתות כוס של מכשפות מכוס של מים פושרין ואידי דאירי במילי דרבי יוחנן בהלכות דרך ארץ נקט חני שמעתא:
צויץ. רותח:
ציביא. כל דבר שנותנין לתוך המשקה או עשבים או תבלין או עקרי בשמים קרי ציביא:
ורוצה לאבדן. ללמדנו בא שלא ירגיל אדם בכך שהעושה אלה מאבד מחר חוץ רב:
כתנא רומיתא. דמיהם יקרין וממהרין לבלות:
תרגמה. להך שכירות דפועלים:
בתורי. בפועלים המנהיגים בשוורי בעה"ב:
דנפיש פסידיהו. שרוב עבודת קרקעות שלהן בשוורים היתה אף חרישת הכרמים ובצירתם מנהיגים כלי המחרשה בעגלה בין שורות הכרם עם הבוצרים ונותנין שם הענבים לפיכך אם אין הבעלים עליהם יש הפסד גדול שאין דרך הפועלים לחוס על הכרם ועל השוורים ומנהיגים אותן על הגפנים ועל הנטיעות והם מתקלקלין והשוורין נסחבין ונשברים:

אמר רבי יוחנן:

כסא דחרשין ולא כסא דפושרין.

ולא אמרן:

אלא בכלי מתכות,

אבל בכלי חרש - לית לן בה.

ובכלי מתכות נמי לא אמרן:

אלא דלא צוין,

אבל דצוין - לית לן בה.

ולא אמרן:

אלא דלא שדא ביה ציביא,

אבל שדא ביה ציביא - לית לן בה.

ואמר רבי יוחנן:

מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאבדן:

ילבש בגדי פשתן,

וישתמש בכלי זכוכית,

וישכור פועלים ואל ישב עמם.

"ילבש בכלי פשתן" - בכיתנא רומיתא.

"וישתמש בכלי זכוכית" - בזוגיתא חיוורתא.

"וישכור פועלים ואל ישב עמם" - תרגומא^א בתורי דנפיש פסידיהו.

ל, א

43. ל, א

רס"י

מגוד. קביל"א בלע"ז :
 נזדמנו לו אורחים. קס"ד טעמא
 משום דמתכבד בהם ואיכא
 לצורכה ולצרכו :
 שאני התם דקא קלי לה.
 בשטחה זו הוא שורפה ומה
 הוא שריפתה :
 אי משום עינא. שתשלוט בה עין
 רע של אורחין :
 אי משום גנבי. פן יגנבוה
 האורחים :
 הכניסה לרבקה. בעגלה ערופה
 קאי :
 רבקה. קופל"ה בלע"ז
 שמדבקים שלש בהמות או
 ארבעה בצואריהן זו אצל זו
 ודשים הדישה :
 כשירה. הואיל ולא נתכוון
 שתדוש :
 ואם בשביל שתינק ותידוש.
 שהיתה אמה דשה והכניס את
 הבת לשם שתינק ואף נתכוון
 שתדוש פסולה :
 הא לא דמיא. תירוצא היא :
 שכן עליה עוף. בפרה אדומה
 קאי :
 עלה עליה זכר פסולה. שנאמר
 אשר לא עלה עליה עול ותניא
 עול אין לי אלא עול כו' במסכת
 סוטה (דף מו.) והאי הכניסה
 לרבקה ודשה דלא ניהא ליה בה
 דמיא לשכן עליה עוף :

"שֹׁטְחָה לְצוֹרְכָה, אֲבָל לֹא לְכְבוֹדוֹ" וכו'.

איבעיא להו:
 לצורכו ולצורכה - מאי?

תא שמע:
 "שֹׁטְחָה לְצוֹרְכָה" - לצורכה - אין,
 הא לצורכו ולצורכה - לא!

אימא סיפא:
 "אֲבָל לֹא לְכְבוֹדוֹ" - לְכְבוֹדוֹ הוא דלא,
 הא לצורכה ולצורכו - שפיר דמי.

אלא מהא ליכא למשמע מינה.

תא שמע:
 "לֹא יִשְׁטַחְנָה - לֹא עַל גְּבִי מִטָּה וְלֹא עַל גְּבִי מְגוּד לְצָרְכָּהּ,
 אֲבָל יִשְׁטַחְנָה - עַל גְּבִי מִטָּה וְעַל גְּבִי מְגוּד לְצָרְכָּהּ.
 נִזְדַּמְנוּ לוֹ אוֹרְחִים:
 לֹא יִשְׁטַחְנָה - לֹא עַל גְּבִי מִטָּה וְלֹא עַל גְּבִי מְגוּד,
 בֵּין לְצָרְכָּהּ בֵּין לְצוֹרְכָּהּ!"

שאי התם:
 דמקלא קלי לה,
 אי משום - עינא,
 אי משום - גנבי.

תא שמע:
 "הכניסה לרבקה ודשה - כשירה,
 בשביל שתינק ותידוש - פסולה".
 והא קא דלצורכו ולצורכה הוא, וקתני: "פסולה!"

שאי התם:
 דאמר קרא: "אֲשֶׁר לֹא עֲבַד בָּהּ"¹⁸ (דברים כא, ג) - מקל מקום.

אי הכי,
 אפילו רישא נמי!

הא לא דמיא, אלא להא דתנן:
 "שָׁבוּ עֲלֶיהָ עוֹף - כְּשִׁירָה,
 עֶלְהָ עֲלֶיהָ זָכָר - פְּסוּלָה".

מאי טעמא?

כדרך פפא,

דאמר רב פפא:

אי כתיב "עובד" וקרינן "עובד" - הוה אמינא אפילו ממילא.
 ואי כתיב "עבד" וקרינן "עבד" - הוה אמינא: עד דעבד ביה איהו.
 השתא דכתיב "עבד" וקרינן "עובד" - בעינן "עובד" דומיא ד"עבד".
 מה "עבד" דניחא ליה, אף עובד דניחא ליה.

¹⁸ א מי ימצא חלל באדמה אשר יהיה אלהיו נתן לו לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הפהו. ב ויצאו זקניה וישפטיו ומדדו אל הערים אשר סביבת החלל. ג והיה העיר הקרובה אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משקה בעל. ד והורדו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתנו אשר לא יעבד בו ולא יזרע וערפו שם את העגלה בנחל.

44. ל, א

רש"י

משתמש בהן בחמין. וכ"ש
בצונן:
אבל לא ע"י האור. לא יתן הכלי
על האור:
מגריפות. וודיל"ש עשויין לגרוף
הכירות או להפריש תאנים
המדובקים:
שמפחיתן. פוגמן:
מאי עבדתיה גביה. מה לו
להשתמש בו יבא בעליו
וישתמש בו:

"כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן [- לצרכו, אבל לא לשחקו]."

תנו רבנן:

"המוצא:

כלי עץ - משתמש בהן בשביל שלא ירקבו,

כלי נחושת - משתמש בהן - חמין,

אבל לא על ידי האור, מפני שמשחיקו.

כלי כסף - משתמש בהן - בצונן,

אבל לא בחמין, מפני שמשחיקו.

מגריפות וקרדומות - משתמש בהן בדרך,

אבל לא בקשה, מפני שמפחיתו.

כלי זהב וכלי זכוכית - לא יגע בהן עד שיבא אליהו.

בדרך שאמרו באבידה - כך אמרו בפקדון."

"פקדון" - מאי עבדתיה גביה!?

אמר רב אדא בר חמא אמר רב שישת:

בפקדון שהלכו בעליהן למדינת הים.

45. ל, א-ב

רס"י

והתעלמות מהם. וללמדך בא שמוטר להתעלם: ופעמים שאי אתה מתעלם. דכתיב לא תוכל להתעלם: והיא בבית הקברות. האבידה בבית הקברות: ואינה לפי כבודו. ששיבנה: או שהיה בטל ממלאכה שלו. שיבטל בהשבתה מרובה על דמי האבידה: האי עשה. השב תשיבם ואע"ג דלא תעשה נמי איכא אין לא תעשה מועיל לדחות לא תעשה אלא עשה הוא דקא דחי ליה כדאמרינן ביבמות (דף כא.): לא תעשה ועשה. לנפש לא יטמא קדושים יהיו: לא יהיה בך אביון. לא תביא עצמך לידי עניות: הכישה. זה שאינו לפי כבודו אם הכישה הכאה אחת להשיבה. נתחייב בה לאהדורה הואיל והתחיל: קלא. מרטי"א בלע"ז:

"מִצָּא שֶׁק אֹד קוּפָה, וְכָל דְּבַר שֶׁאִין דְּרָכּוֹ לִיטוֹל - הָרִי זֶה לֹא יִטוֹל".

מְנַהֲנֵי מִיָּלִי?

דְּתַנּוּ רַבָּנִן:

"וְהַתְּעַלְמִית" ¹⁹ (דברים כב, א) - פְּעָמִים שֶׁאַתָּה מִתְּעַלֵּם, וּפְעָמִים שֶׁאִי אַתָּה מִתְּעַלֵּם.

הָא פִּיצֵד?

הָיָה כְּהֵן, וְהָיָה בְּבֵית קְבָרוֹת.

אוּ שְׁהִיָּה זָקוֹ, וְאִינָה לְפִי כְבוֹדוֹ,

אוּ שְׁהִיָּתָה מְלָאכָה שְׁלוֹ מְרוּבָה מִשַּׁל חֲבִירוֹ,

לְכֹן נֶאֱמַר: "וְהַתְּעַלְמִית מֵהֶם".

לְמָאי אֵינְטְרִיךְ קְרָא?

אִילִימָא לְ"כְהֵן וְהָיָה בְּבֵית הַקְּבָרוֹת" - פְּשִׁיטָא!

הָאִי עֲשֵׂה ²⁰, וְהָאִי לֹא תַעֲשֶׂה ²¹ וְעֲשֵׂה ²²,

וְלֹא אֶתִּי עֲשֵׂה וְדָחִי אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה!

וְתוֹ:

לֹא דְחִינָן אִיסוּרָא מִקָּמִי מְמוּנָא.

אֵלָא, לְ"שְׁלוֹ מְרוּבָה מִשַּׁל חֲבִירוֹ",

מְדַרְבַּי יְהוּדָה אָמַר רַב נִפְקָא,

דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

"אָפֶס כִּי ^א לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן" (דברים טו, ד) - שְׁלֹךְ קוּדֶם לְשַׁל כָּל אָדָם.

ל, ב,

אֵלָא,

לְזָקוֹן וְאִינוּ לְפִי כְבוֹדוֹ.

אָמַר רַבָּה:

הַכִּישָׁה - חֲיִיב בָּהּ.

אֲבִי הָוָה יְתִיב קָמִיָּה דְּרַבָּה,

חֲזָא לְהֵנָּךְ עֵינֵי דְקִימּוֹ,

שֶׁקֶל קָלָא וְשֶׁדָּא בָּהּ.

אָמַר לִיָּה: אִיחִיבַת בָּהּ, קוּם אַהֲדְרִינָהּ.

¹⁹ לֹא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר אַחִיד אוּ אֶת שׂוֹר נִדְחִים וְהַתְּעַלְמִית מֵהֶם הִשָּׁב תְּשִׁיבֵם לְאַחִיד

²⁰ לֹא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר אַחִיד אוּ אֶת שׂוֹר נִדְחִים וְהַתְּעַלְמִית מֵהֶם הִשָּׁב תְּשִׁיבֵם לְאַחִיד (דברים כב, א)

²¹ וְיֹאמַר ה' אֵל מֹשֶׁה אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּי (ויקרא כא, א)

²² דְּבַר אֵל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קִדְשִׁים תִּהְיוּ כִּי קִדּוּשׁ אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם (ויקרא יט, ב)

46. ל, ב

רס"י

דרכו להחזיר בשדה. שאין שם רואים כל כך ואינו בוש :
ואין דרכו בעיר. שהוא בוש משכיניו והוא מצא בשדה :
מהו. שיתחייב להשיבה :
לא מיחייב. להתחיל בהשבתה בשדה :
וכיון דאיחייב. שהזיזה ממקומה חייב אף בעיר :
פורק וטוען. פורק משא מן החמור וטוען עליו דכתיב עזוב תעזוב הקס תקים :
פתכא דאופי. משאוי של עצים :
וקא מיתפתח. עומד לפוש :
דלי לי. הטעינני :
הדר זכה בהו. חזר האיש ההוא והחזיק בהן מן ההפקר :
הפקר לעניים הוי הפקר. אע"ג שלא הפקירו אלא לעניים הוי הפקר למפטר מן המעשר :
זה בית חייהם. ללמוד להם אומנות להתפרנס בו חוקות ותורות כתיבי ברישיה דקרא :

איבעיא להו:

דרכו להחזיר בשדה, ואין דרכו להחזיר בעיר - מהו?

מי אמרין: השבה מעליא בעינו, וכיון דלאו דרכיה להחזיר בעיר - לא לחייב?
 או דלמא: בשדה מיהת הוא דאיחייב ליה, וכיון דאיחייב ליה בשדה - איחייב ליה בעיר?

תיקון.

אמר רבא:

כל שבשלו מחזיר, - בשל חברו נמי מחזיר,
 וכל שבשלו פורק וטוען - בשל חברו נמי פורק וטוען.

רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה קאזיל באורחא,

פגע ביה ההוא גברא, הוה דרי פתקא דאופי, אותבינהו וקא מיתפתח.

אמר ליה: "דלי לי",

אמר ליה: "כמה שוין?"

אמר ליה: "פלגא דזוזא",

יהיב ליה פלגא דזוזא, ואפקרה.

הדר זכה בהו.

הדר יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה.

חזייה דהוה קא בעי למיהדר למזפיה בהו,

אמר ליה: "לכולי עלמא אפקרנהו, ולך לא אפקרנהו".

ומי הוי הפקר פי האי גוונא?

והתנן:

"בית שמאי אומרים:**הפקר לעניים - הפקר.****ובית הלל אומרים:****אינו הפקר עד שיהא הפקר לעניים ולעשירים, נשמיטה!"**

אלא,

רבי ישמעאל ברבי יוסי לכולי עלמא אפקרנהו,

ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה.

והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינו לפי כבודו הוה!

רבי ישמעאל ברבי יוסי לפנים משורת הדין הוא דעבד.

דתני רב יוסף:

"והודעת להם"²³ (שמות יח, כ) - **זה בית חייהם,****"את הדרך"** - **זו גמילות חסדים,****"אשר ילכו"** - **זה ביקור חולים,****"בה"** - **זו קבורה,****"ואת המעשה"** - **זה הדין,****"אשר יעשו"** - **זו לפנים משורת הדין."**²³ והודעתה אתהם את החקים ואת התורה והודעת להם את הדרך ולכו בה ואת המעשה אשר יעשו

47. ל, ב

רס"י

דיני דמגזתא לידיינו. בתמיה
דמגזתא גוזאי הדנין ביסורים
ובחזקה וחבירו בבבא קמא (דף
קיד.) דדייני בגזתא:

אמר מר:

"אשר ילכו" - זה ביקור חולים."

היינו: "גמילות חסדים"!

לא נצרכה אלא לכן גילו,
דאמר מר: בן גילו נוטל אחד ממששים בחליו,
ואפילו הכי מבעי ליה למיזל לגביה.

"בה" - זו קבורה."

היינו "גמילות חסדים"!

לא נצרכה אלא לזמן ואינו לפי כבודו.

"אשר יעשון" - זו לפני משורת הדין."

דאמר רבי יוחנן:
לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה.

אלא דיני דמגזתא לדיינו?!

אלא אימא:

שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפני משורת הדין.

48. ל, ב - לא, א

רפ"י

מתני'
איזו היא אבידה. בגמרא מפרש:
אין זו אבידה. ואינו חייב להחזיר שמדעת הניחוח שם:
רצה בין הכרמים. דמסתקבא:
לא יאמר לו תן לי סלע. שבטלתי ממלאכתי שיאמר לו אם עשית מלאכתך היית מרבה טורח עכשיו לפי מה שטרחת טול:
כפועל. בגמרא מפרש:
אם יש שם בית דין. אם נוח לו לטרוח יותר כדי להרבות שכר ואינו חפץ ליבטל ממלאכתו מה יעשה אם יש שם שלשה בני אדם יתנה בפניהם ויאמר ראו שאני משתכר כך וכך ואי איפשי ליבטל ליטול שכר מועט אני אשיב אם תאמרו שאטול שכר משלם:

גמ'
כלל. סתם אבידה שמוכחת שהיא שם שלא מדעת בעלים:
ולעולם. בתמיה וכו' אף אם ימצאנה שם לעולם נאמר מדעת היא וכו' דרך שלא להכניס:
בקדמותא. לפני עלות השחר:
חשכתא. שחשכה ערבית:
אסרטיא. דרך כבושה לרבים:
ששופין ובאין. לשדה חבירו:
אמר רבא לכל אבידת כו'. מילתא באפיה נפשיה היא דאמרה רבא בבי מדרשא:

משנה

אי זו היא אבידה?
מצא חמור או פרה רועין בדרך - אין זו אבידה,
חמור וכליו הפוכין, פרה רצה בין הכרמים - הרי זו אבידה.
החזירה וברחה, החזירה וברחה - אפילו ארבעה וחמישה פעמים חייב להחזירה,
שנאמר: "השב תשיבם" (דברים כב, א).

היה בטל מסלע,
לא יאמר לו: תן לי סלע - אלא נותן לו שכרו כפועל.
אם יש שם בית דין - מתנה בפני בית דין,
אם אין שם בית דין - בפני מי יתנה? שלו קודם.

גמרא

אטו כל הני דאמרין לאו אבידה הוו?

אמר רב יהודה:
הכי קאמר:
אי זו היא כלל אבידה שהוא חייב בה?
מצא חמור ופרה רועין בדרך - אין זו אבידה, ולא מיחייב בה.
חמור וכליו הפוכים, פרה ורצה בין הכרמים - הרי זו אבידה, ומיחייב בה.
ולעולם!?

אמר רב יהודה אמר רב:
עד שלשה ימים.

היכי דמי?
אי בלילותא - אפילו חדא שעתיא נמי.
אי ביממא - אפילו טובא נמי לא!

לא,
צריכא דהוה חזי לה בקדמתא ובחשכתא, תלתא יומי,
אמרין: איתרמוי אתרמי לה ונפקא.
טפי - ודאי אבידה היא.

תניא נמי הכי:
"מצא טלית וקרדום^א באסרטיא, ופרה רצה בין הכרמים - הרי זו אבידה.
טלית בצד גדר, קרדום בצד גדר, ופרה רועה בין הכרמים - אין זו אבידה.
שלשה ימים זה אחר זה - הרי זו אבידה.
רצה מים ששופין ובאין - הרי זה גודר בפניהם."

לא,א

49. לא, א

רפ"י

אמר רבא לכל אבידת כו'.
 מילתא באפיה נפשיה היא
 דאמרה רבא בבי מדרשא:
מאי למימרא. ותיפוק ליה
 משום עומרין שישנן בכלל
 אבידה דדמו לפרטא דשה
 ושלמה ולמה לי לכל לרבוניהו:

אמר רבא:

"לכל אבידת אחיה"²⁴ (דברים כב, ג) - לרבות אבידת קרקע.

אמר ליה רב חנניה לרבא:

תניא דמסייע לך:

"דאיה מים ששוטפין ובאין - הרי זה גודר בפניהם".

אמר ליה:

אי משום הא לא תסייעי,

הכא במאי עסקינן:

בדאיכא עומרין.

אי דאיכא עומרין מאי למימרא?

לא,

צריכא דאית בה עומרין דצריכי לארעא,

מהו דתימא: כיון דצריכי לארעא, כי גופה דארעא דמין,

קא משמע לן.

²⁴ וכן תעשה להמירו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיה אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם

50. לא, א

רס"י

רועה בדרך. איכא תרתי למעליותא חדא דרועה ועוד דאפילו רצה לא מסתקבא רצה בין הכרמים איכא תרתי לגרעותא חדא דרצה ועוד דכרמים מסקבי לה רצה בדרך איכא חדא לגרעותא דרצה ומתקלקלת בריצתה אי נמי תלך למרחקים רועה בין הכרמים חדא לגרעותא דזימנין דמסתקבא: **והא באבדת גופה כו'.** מפרש ואזיל לה: **באבדת קרקע.** וחייב להוציאה משום הפסד כרמים:

"מצא חמור ופרה רועין בדרך - אין זו אבידה,

חמור וכליו הפוכין, פרה רצה בין הכרמים - הרי זו אבידה".

הא גופה קשיא!

אמרת: **"מצא חמור ופרה רועין בדרך - אין זו אבידה,**

"רועין בדרך" - הוא דלא הוה אבידה,

הא 'רצה בדרך', ורועה בין הכרמים' - הוה אבידה.

אימא סיפא: **"חמור וכליו הפוכים, ופרה רצה בין הכרמים - הרי זו אבידה,"**

"רצה בין הכרמים" - הוא דהוה אבידה,

הא 'רצה בדרך', ורועה בין הכרמים' - אין זו אבידה!

אמר אביי:

"יגיד עליו רעו" (אויב לו, לג),

תנא **"רועה בדרך" - דלא הוה אבידה,** והוא הדין לרועה בין הכרמים.

תנא: **"רצה בין הכרמים" - דהוה אבידה,** והוא הדין ל'רצה בדרך'.

אמר ליה רבא:

אי **"יגיד עליו רעו"**, ליתני קילתא, וכל שכן חמירתא,

ליתני: 'רצה בדרך' דהוה אבידה, וכל שכן 'רצה בין הכרמים',

ולתני: 'רועה בין הכרמים' דלא הוה אבידה וכל שכן 'רועה בדרך'!

אלא אמר רבא:

"רצה" א"רצה" - לא קשיא:

הא - דאפה לגבי דברא,

הא - דאפה לגבי מתא.

"רועה" א"רועה" - נמי לא קשיא:

כאן - באבדת גופה,

כאן - באבדת קרקע.

כי קתני **"רועה בדרך" - לא הוה אבידה,**

הא **"רועה בין הכרמים" - הוה אבידה,** באבדת קרקע.

וכי קתני: **"רצה בין הכרמים" - הוה אבידה,**

הא 'רועה בין הכרמים' - לא הוה אבידה, באבדת גופה,

ד'רצה בין הכרמים' מסקבא,

ו'רועה בין הכרמים' לא מסקבא.

ו'רועה בין הכרמים', נהי דלא מסקבא, תיפוק ליה משום אבדת קרקע!

בגוי.

ותיפוק ליה משום אבדת גופה, דדלמא קטלו לה!

באתרא דמתרו והדר קטלי.

ודלמא אתרו בה!

אי אתרו בה, ולא אנדהרו בה - ודאי אבידה מדעת היא.

51. לא, א-ב

רס"י

לגינתו ולחורבתו מנין. דהויא
השבה ופטור:
דעת בעלים. לומר לו שמור
פרתך שהחזרתה לגינתך
שמצאתה אובדת:
הכל צריך דעת בעלים. גב גזלן
וד' שומרים שהשיבו צריכין
להודיעו ואם לא הודיעו ומתה
או נגנבה חייבים באחריותן
דכיון דידע שאבדה ולא ידע
שהושבה לא נזהר בה ולא
מאכילה:
שלח. לגבי שלוח הקן:
תרתיו זמני. ואנן תנן שלחה
וחזרה שלחה וחזרה אפילו
ארבע וחי' פעמים חייב:
לדבר הרשות. שאין צריך לצפור
אלא לאוכלה:
לדבר מצוה מנין. היה צריך
לטהר בו את המצורע מנין
שאסור באם על הבנים ת"ל
תשלח:
עזב תעזוב. פריקה:

"החזירה וברחה, החזירה וברחה" - אפילו ארבעה וחמישה פעמים חייב להחזירה,
שנאמר: "השב תשיבם"²⁵ (דברים כב, א)."

אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא,
אימא: "השב" - חדא זמנא,
"תשיבם" - תרי זמני!

אמר ליה:
"השב" - אפילו מאה פעמים משמע.
"תשיבם" - אין לי אלא לביתו, לגינתו לחורבתו מנין?
תלמוד לומר: "תשיבם" מכל מקום.

היכי דמי?
אי דמינטרא - פשיטא!
אי דלא מינטרא - אמאי?

לעולם:
דמינטרא,
והא קא משמע לן:
דלא בעינן דעת הבעלים.
וכדפי אלעזר דאמר: הכל צריכין דעת בעלים, חוץ מהשבת אבידה.
שהתורה ריבתה השבות הרבה.

"שלח תשלח"²⁶ (דברים כב, ז),
אימא: "שלח" - חדא זמנא,
"תשלח" - תרי זמני!

אמר ליה:
"שלח" - אפילו מאה פעמים משמע,
"תשלח" - אין לי אלא לדבר הרשות, לדבר מצוה מנין?
תלמוד לומר: "תשלח" מכל מקום.

אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא:
ואימא: "הוכח"²⁷ (ויקרא יט, יז) - חדא זמנא,
"תוכיח" - תרי זמני?

אמר ליה:
"הוכח" - אפילו מאה פעמים משמע.
"תוכיח" - אין לי אלא הרב לתלמיד,
תלמיד לרב מנין?
תלמוד לומר: "הוכח תוכיח" מכל מקום.

"עזב תעזב עמו"²⁸ (שמות כג, ה) - אין לי אלא בעליו עמו,
שאין בעליו עמו מנין?

²⁵ לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמות מהם השב תשיבם לאחריך

²⁶ שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לה למען ייטב לה והארכת ימים

²⁷ לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא

²⁸ כי תראה חמור שנאף רבץ תחת משואו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו

תלמוד לומר: **"עזב תעזב"** מכל מקום.

רש"י

הקם תקים: טעינה:
חסרון כיס: מתקלקלת:
משום דבשכר: שנותנין לו שכר
דאיכא למייד לקמן (דף לב).
טעינה בשכר פריקה בחנם:
לא מסיימי קראי: הי משמע
טעינה והי משמע פריקה ואי
כתב חדא הוה אמינא לפריקה
אתא אבל טעינה לא כתב
רחמנא אידך לטעינה:
למה לי למכתב אבידה: השבת
אבידה לכתוב או הא או הא
ולגמר מניה דהא כולחו
אזהרות ממון ישראל הוא:
צערא דמרה: הוא העומד שם
ואין יכול לטעון לבדו וכן
לפרוק:
דליתא למרה בהדה: שיטרח
בהשבתה:
דאיתיה למרה: דכתיב עמו
אימא יחזור אחר בני אדם
וישכור:

שאם אי אתה יכול להמיתו
במיתה הכתובה בו: והיינו סייף
כגון שהיה בספינה ובורח ואתה
יכול לזרוק בו חץ או לטובעו:
הכה תכה: בעיר הנדחת:
אין לי אלא שמשכנו ברשות
ב"ד: דצעק עליו בדין ושלחו
שלוחם לתפוס מטלטליו דקרא
דהשבת העבוט עליה כתיב
דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד
והאיש ואמרין לקמן בפי
המקבל (דף קיג) בשליח ב"ד
הכתוב מדבר:
שלא ברשות ב"ד מנין: דצריך
השבת: סתם חבלה ע"פ ב"ד
היא דלא שכיח דחציף איניש
ליכנס בבית וליטול מטלטלי
שלא ברשות:

"הקם תקים עמו"²⁹ (דברים כב, ד) - אין לי אלא בעליו עמו,
אין בעליו עמו מניין?
תלמוד לומר: **"הקם תקים"** מכל מקום.

ולמה ליה למכתב 'פריקה', ולמה ליה למכתב 'טעינה'?

צריכי,
דאי כתב רחמנא 'פריקה' -
הוה אמינא משום דאיכא צער בעלי חיים, ואיכא חסרון כיס,
אבל 'טעינה', דלאו צער בעלי חיים איכא, ולא חסרון כיס איכא, אימא לא.
ואי אשמעינן 'טעינה',
משום דבשכר,
אבל 'פריקה' בחנם, אימא לא,
צריכא.

ולרבי שמעון דאמר: אף טעינה בחנם,
מאי איכא למימר?

לרבי שמעון לא מסיימי קראי.

למה לי למכתב הני תרתי?
ולמה לי למכתב אבידה?

צריכי,
דאי כתב רחמנא הני תרתי - משום דצערא דמרה איתא דצערא דידה איתא,
אבל אבידה, דצערא דמרה איתא וצערא דידה ליתא, אימא דלא.
ואי אשמעינן אבידה משום דליתא למרה בהדה,
אבל הני תרתי דאיתא למרה בהדה, אימא לא.
צריכא.

לא,

"מוות יומת המכה"³⁰ (במדבר לה, כא) - אין לי אלא במיתה הכתובה בו.
מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו, שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו?
תלמוד לומר: **"מוות יומת"** מכל מקום.

"הכה תכה"³¹ (דברים יג, טז) - אין לי אלא בהכאה הכתובה בהן,
מנין שאם אי אתה יכול להמיתו בהכאה הכתובה בהן, שאתה רשאי להפנותו בכל הכאה שאתה יכול?
תלמוד לומר: **"הכה תכה"** מכל מקום.

"השב תשיב"³² (דברים כד, יג) - אין לי אלא שמשכנו ברשות בית דין,
משכנו שלא ברשות בית דין, מניין?
תלמוד לומר: **"השב תשיב"** מכל מקום.

"חבל תחבל"³³ (שמות כב, כה) - אין לי אלא שמשכנו ברשות,

²⁹ לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו

³⁰ או באיבה הכהו בידו וימות מוות יומת המכה רצח הוא גאל הדם ימית את הרצח בפגעו בו

³¹ הכה תכה את ישיבי העיר ההוא לפי חרב החרם אתה ואת כל אשר בה ואת המיתה לפי חרב

³² השב תשיב לו את העבוט כבא השמש ושכב בשלמתי וברכך ולך תהיה צדקה לפני ה' א-להיך

³³ אם חבל תחבל שלמת דרך עד בא השמש תשיבנו לו

רס"י

חד לכסות יום אחד לכסות
לילה. בפי המקבל (לקמן קיד):
מפרש לקרא הכי:
מתנה מועטת מנין. אם אי
אפשר לך ליתן מתנה מרובה:
אין לי אלא שנתברך הבית
בגללו. דהכי כתיב קרא אשר
ברכך ה' אלהיך תתן לו: דרבי
אלעזר בן עזריה בקדושין (דף
יז:):

שאין לו. ממה שיתפרנס:
ואינו רוצה להתפרנס. משלך
במתנה ואמר רחמנא העבט דרך
הלואה:
יש לו ואינו רוצה להתפרנס.
משלו אלא משלך מנין שאתה
חייב להעביטו וליפרע ממנו
אחר מיתה תייל תעביטנו והכי
מפרש בכתובות פרק מציאת
האשה (דף סז:):

משכנו שלא בְּרִשׁוֹת מִנִּין?
תלמוד לומר: **"הבל תחבל"** מכל מקום.

והני תרי קראי - למה לי?

חד: לכסות יום,
וחד: לכסות לילה.

"פתח תפתח"³⁴ (דברים טו, יא) - אין לי אלא לעניי עירך,
לעניי עיר אחרת מנין?
תלמוד לומר: **"פתח תפתח"** מכל מקום.

"נתן נתן"³⁵ (דברים טו, ט-י) - אין לי אלא מתנה מרובה,
מתנה מועטת מנין?
תלמוד לומר: **"נתן נתן"** מכל מקום.

"העניק תעניק"³⁶ (דברים טו, יד) - אין לי אלא שנתברך הבית בגללו מעניקים,
לא נתברך הבית בגללו מנין?
תלמוד לומר: **"העניק תעניק"** מכל מקום.

ולרבי אלעזר בן עזריה, דאמר:
**"נתברך הבית בגללו - מעניקין לו,
לא נתברך הבית בגללו - אין מעניקין",**
"תעניק" - למה לי?

דברה תורה כלשון בני אדם.

"העבט תעביטנו"³⁷ (דברים טו, ח) - אין לי אלא שאין לו, ואינו רוצה להתפרנס,
אמר רחמנא תן לו דרך הלואה.
יש לו, ואינו רוצה להתפרנס מנין?
תלמוד לומר: **"תעביטנו"** מכל מקום.

ולרבי שמעון דאמר:
"יש לו ואינו רוצה להתפרנס - אין נזקקין לו",
"תעביטנו" - למה לי?

דברה תורה כלשון בני אדם.

³⁴ כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על פני אנכי מצוה לאמור פתח תפתח את ידך לאחיו לעניך ולאביוןך בארצך

³⁵ ט השמור לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמור קרבה שנת השבע שנת השמיטה ודעה עינך באחיו האביון ולא תתן לו וקרא עליה אל ה' והיה בך חטא.

י נתון תתן לו ולא ידע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה וברקח ה' א-להיך בכל מעשך ובכל משלח ידך

³⁶ העניק תעניק לו מצאנך ומגדלך ומיזקך אשר ברקח ה' א-להיך תתן לו

³⁷ כי פתח תפתח את ידך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו

52. לא, ב

רס"י

מאי כפועל בטל. והלא אינו בטל שהרי טורח בהשבתה ומתניטין תני נותנין לו כשיעור שירצה פועל ליטול להתרפות ממלאכה ולישב בטל:

כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו ליבטל ממלאכה זו כבדה שהוא עוסק בה ולעסוק במלאכה קלה כזו הכל לפי כובד המלאכה וריבוי שכר יש מלאכי שטורחה קל ושכרה רב או חילוף:

"היה בטל מן הסלע, לא יאמר לו: 'תן לי סלע', אלא נותן לו שכרו כפועל".

³⁸תנא:
"נותן לו שכרו כפועל בטל".

מאי "כפועל בטל"?

אמר אביי:
כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה.

53. לא, ב - לב, א

רפ"י

פּלג. בסחורה ולא היו מעות
אלא דבר הצריך שומא:
תרי מגו תלתא. שנים מן
השלשה יבואו ויעידו לומר
שלשה היינו:
אם יש שם ב"ד. וסתם ב"ד
שלשה אלמא אין כח להפקיר
ממון זה אצל זה בפחות
משלשה:
גילוי מילתא. שידעו שחלקתי
בשוה:
אלמנה. הניזונת מנכסי יתומים
מוכרת למזונות. שלא בב"ד.
ובלבד שיראו שנים שלא תמכור
בזול:

"אם יש שם בית דין - מתנה בפניהם".

איסור ורב ספרא עבד עסקא בהדי הדדי.
אזל רב ספרא פלג ליה בלא דעתיה דאיסור, באפי בי תרי.

אתא לקמיה דרבה בר רב הונא.

אמר ליה: זיל אייתי תלתא דפלגת קמיהו,
אי נמי,

תרי מגו תלתא, לב,א

ואי נמי,

תרי סהדי דפלגת באפי בי תלתא.

אמר ליה:

מנא לך הא?

אמר ליה:

דתנן:

**"אם יש שם בית דין מתנה בפניהם, אין שם בית דין בפני מי יתנה?
שלו קודם".**

אמר ליה: מי דמי?!

התם: דמפיק ממונא מהאי ומותיב להאי, בעינן בית דין,
אבל הקא: דידיה שקלי, גילוי מילתא בעלמא הוא, בתרי סגי ליה.

תדע:

דתנן:

"אלמנה מוכרת שלא בפני בית דין" (כתובות צו.)!

אמר ליה אביי:

ולאו מי אתמר עלה:

אמר רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן:

אלמנה אינה צריכה בית דין של מומחין,

אבל צריכה בית דין של הדיוטות!

54. לב, א

רס"י

מתני'

מצאה ברפת. בגמרא מפרש מאי אצטריך: **היתה בבית הקברות**. והוא כהן: **או שאמר לו אל תחזיר**. והוא במקום שהוא מותר לילך שם: **הלך וישב לו**. הבעלים: **אבל לא לטעון**. בגמרא מפרש:

גמ'

רפת שאמרו. ששינו במשנתנו עסקינן כשאינה מתעה את הבהמה שבתוכה להיות בורחת ויוצאת: **ואינה משתמרת**. שאינה נעולה ואם באת לצאת יוצאה: **מעיל לגואי**. כדאמרינן לעיל (דף לא.) לגינתו ולחורבתו מנין:

ברישא גרסינן והוא שעומדת בתוך לתחום בסיפא גרסינן והוא שעומדת חוץ לתחום:

משנה

מצאה ברפת - אין חייב בה.
ברשות הרבים - חייב בה.
ואם היתה בבית הקברות - לא יטמא לה.
אם אמר לו אביו: 'היטמא', או שאמר לו 'אל תחזיר' - לא ישמע לו.
פרק וטעון, פרק וטעון, אפילו ארבעה וחמישה פעמים - חייב, שנאמר: 'עוב תעוב'³⁹ (שמות כג, ה).
הלך וישב לו, ואמר: הואיל ועליך מצוה, אם רצונך לפרוק פרוק - פטור, שנאמר: 'עמו'.
אם היה זקן או חולה - חייב.
מצוה מן התורה - לפרוק אבל לא לטעון.
רבי שמעון אומר: אף לטעון.
רבי יוסי הגלילי אומר: אם היה עליו יתר על משאו - אין זקוק לו, שנאמר: 'תחת משאו' (שמות כג, ה) - **משאוי שיכול לעמוד בו**.

גמרא

אמר רבא:

"רפת" שאמרו:

אינה מתעה,

ואינה משמרת.

"אינה מתעה" - מדקתני: **"אינו חייב בה"**.

"ואינה משמרת" - מדאיצטריך למיתני **"אינו חייב בה"**.

דאי סלקא דעתך: **'משמרת'**,

השתא משכח לה אבראי מעייל לה לגואי, משכח לה מוגואי מבאי?

אלא שמע מינה:

אינה משמרת.

שמע מינה.

"מצאה ברפת - אינו חייב"

אמר רבי יצחק:

והוא שעומדת תוך לתחום.

מכלל ד"ברשות הרבים", ואפילו בתוך התחום נמי חייב.

איכא דמתני לה אסיפא.

"ברשות הרבים חייב בה".

אמר רבי יצחק:

והוא שעומדת חוץ לתחום.

מכלל דב"רפת" - אפילו עומדת חוץ לתחום נמי אינו חייב בה.

³⁹ כי תראה חמור שנאף רבץ תחת משאו וחדלת מעוב לו עוב תעוב עמו

55. לב, א

רס"י

אני ה'. אע"פ שאמרתי לך ירא
את אביך אני אדון לשניכם ואם
אמר לך אביך עבור על דברי
לחלל שבת אל תשמע לו:
הוה אמינא צייתא ליה. דאתי
עשה דכיבוד ודחי לא תעשה
דלא תוכל להתעלם: אבידה
עשה ולא תעשה היא השב
תשיבם לא תוכל להתעלם:
הוקש כבודם. בגזירה שוה כבד
את אביך כבד את ה' מהונך:

"בבית הקברות - לא יטמא לה".

תנו רבנן:

"מנין שאם אמר לו אביו: 'היטמא',

או שאמר לו: 'אל תחזיר' -

שלא ישמע לו?

שנאמר: "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה'" (ויקרא יט, ג) -

בולכם חייבין בכבודי".

טעמא דכתב רחמנא: "את שבתתי תשמרו", הא לאו הכי הוה אמינא צייתא ליה?
ואמאי? האי עשה⁴⁰, והאי לא תעשה⁴¹, ועשה⁴²,
ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה!

איצטריך.

סלקא דעתך אמינא:

הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום,

שנאמר כאן: "כבד את אביך ואת אמך" (שמות כ, יג. דברים ה, ז),

ונאמר להלן: "כבד את ה' מהונך" (משלי ג, ט),

הלכך לציית ליה,

קא משמע לן: לא לשמע ליה.

⁴⁰ כבד את אביך ואת אמך (שמות כ, יב. דברים ה, ז)

⁴¹ ויאמר ה' אל משה אמר אל הנהנים בני אהרן ואמרת אלהם לנפש לא יטמא בעמיו (ויקרא כא, א)

⁴² דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם (ויקרא יט, ב)

56. לב, א

רפ"י

דלית ביה חסרון כיס. אם לא
 יטעון:
 פריקה אית בה חסרון כיס.
 שהבהמה נשברת תחת משאה:
 לומר לך פריקה בחנם. אבל
 טעינה לא נצטוית אלא בשכר
 הלכך אי לא כתב פריקה ואתיא
 מק"ו מטעינה הוה אמינא דיו
 לבא מן הדין להיות כנדון מה
 טעינה בשכר אף פריקה בשכר:
 לא מסיימי קראי. למשמעות
 טעינה הלכך אי כתיב חד הוה
 אמינא לפריקה אתא:
 רובץ תחת משאו. משמע שצריך
 לפרוק:
 דרמו אינהו וטעונייהו באורחא.
 אף המשא מוטל על הקרקע
 שצריך לטעון:

"מצוה מן התורה - לפרוק,

אבל לא לטעון.

[רבי שמעון אומר: אף לטעון]."

מאי "אבל לא לטעון"?

אילימא אבל לא לטעון כלל,

מאי שנא פריקה, דכתיב: "עֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ"⁴³ (שמות כג, ה),

טעינה נמי הכתיב: "הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ"⁴⁴ (דברים כב, ד)!

אלא,

מצוה מן התורה לפרוק בחנם, ולא לטעון בחנם אלא בשכר.

"רבי שמעון אומר: אף לטעון" בחנם.

תנינא להא,

דתנו רבנן:

"פריקה - בחנם,

טעינה - בשכר.

רבי שמעון אומר:

זו וזו בחנם."

מאי טעמייהו דרבנן?

דאי סלקא דעתך רבי שמעון - לכתוב רחמנא טעינה, ולא בעי פריקה.

ואנא אמינא: ומה טעינה דלית בה צער בעלי חיים וליקא חסרון כיס - חייב

פריקה דאית בה צער בעלי חיים, וחסרון כיס - לא כל שכן?!

אלא למאי הלכתא פתביה רחמנא?

לומר לך: פריקה - בחנם, טעינה - בשכר.

ורבי שמעון מאי טעמא?

משום דלא מסיימי קראי.

ורבנן?

אמאי לא מסיימי קראי?

הכא כתיב: "רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ" (שמות כג, ה),

התם כתיב: "נָפְלִים בְּדֶרֶךְ" (דברים כב, ד),

דרמו אינהו וטעונייהו באורחא משמע.

ורבי שמעון?

"נפלים בדרך" - אינהו וטעונייהו עלוניהו משמע.

⁴³ כי תראה חמור שנאף רביץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו

⁴⁴ לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו

57. לב, א - לג, א

רס"י

מדברי שניהם. מדקאמרי תרווייהו פריקה עדיפא: ואפילו ר"ש לא קאמר. דאצטריך למכתב פריקה: אלא משום דלא מסיימי קראי. לטעינה: לאו משום צער בעלי חיים. והכי יליף מה טעינה דליכא צער בעלי חיים חייב פריקה דאיכא צער בעלי חיים לא כ"ש: מי לא עסקינו. וכי אין המקרא מדבר אף בהולך לסחורה דאדחכי בטיל משוקיה: תדע. דלרבנן דפליגי עליה דר"ש ולר"ש צער בעלי חיים דאורייתא: מכלל דת"ק. דרבי יוסי הגלילי רבנן ור"ש: זקוק לו. ואמאי זקוק לו אי משום מצות עזב תעזב. הא כתיב משאו הראוי לו אלא משום צער בעלי חיים: לא דרשינן משאו. למשא הראוי לו דמשאו כל משא שעליו משמע: ותדע. דחכי הוא כדדחינא לך דצער בעלי חיים לאו דאורייתא: עביד גביה. משום צער בעלי חיים ועל כורחו יטול שכר: לימא מסייע ליה. לרבא דאמר לעיל צער בעלי חיים דאורייתא: מטפל בה. לפרוק משאה:

[מצוה מן התורה - לפרוק,

אבל לא לטעון.

רבי שמעון אומר: אף לטעון].

אמר רבא:

לב,

מדברי שניהם, נלמד: צער בעלי חיים דאורייתא.

ואפילו רבי שמעון לא קאמר, אלא משום דלא מסיימי קראי,

אבל מסיימי קראי, דרשינן: קל וחומר,

משום מאי?

לאו משום צער בעלי חיים דרשינן?

דלמא משום דאיכא חסרון כיס.

והכי קאמר:

ומה טעינה דלית בה חסרון כיס - חייב,

פריקה דאית בה חסרון כיס - לא כל שכן!

וטעינה אין בה חסרון כיס?!

מי לא עסקינו דאדחכי והכי בטיל משוקיה?!

אי נמי, אתו גנבי ושקלי כל מה דאיכא בהדיה.

תדע: דצער בעלי חיים דאורייתא,

דקתני סיפא:

"רבי יוסי הגלילי אומר:

אם היה עלי, יתר על משאו - אין זקוק לו,

שנאמר: "תחת משאו"⁴⁵ (שמות כג, ה) - משאוי שיכול לעמוד בו".

לאו, מכלל דתנא קמא סבר: זקוק לו.

מאי טעמא?

לאו משום דצער בעלי חיים דאורייתא?

דלמא, ב"תחת משאו" פליגי

דרבי יוסי סבר: דרשינן "תחת משאו" - משאוי שיכול לעמוד בו,

ורבנן סברי: לא דרשינן "תחת משאו".

תדע: דצער בעלי חיים לאו דאורייתא,

דקתני רישא: "הלך וישב לו ואמר לו הואיל ועליך מצוה לפרוק, פרוק פטור, שנאמר: "עמו".

ואי סלקא דעתך:

צער בעלי חיים דאורייתא,

מה לי איתיה למריה בהדיה, ומה לי בי ליתיה למריה בהדיה?

לעולם צער בעלי חיים דאורייתא,

מי סברת "פטור" - פטור לגמרי?

ודלמא "פטור" - בחנם, וחייב בשכר.

והכי קאמר רחמנא:

כי איתיה למריה בהדיה - עבד גביה בחנם,

וכי ליתיה למריה בהדיה - עבד גביה בשכר.

ולעולם צער בעלי חיים - דאורייתא.

(סימן: בהמת, בהמת, אוהב, שונא, רבצן).

לימא מסייע ליה:

"בהמת גוי מטפל בה בבהמת ישראל".

⁴⁵ כי תראה חמור שנאף רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו

רש"י

אי אמרת בשלמא 'צער בעלי חיים דאורייתא' - משום הכי מטפל בה כבהמת ישראל, אלא אי אמרת 'צער בעלי חיים לאו דאורייתא', אמאי מטפל בה כבהמת ישראל?
התם:
משום איבה.
הכי נמי מסתברא:
דקתני:
"אם היתה טעונה יין נסך - אין זקוק לה",
אי אמרת בשלמא: לאו דאורייתא - משום הכי "אין זקוק לה",
אלא אי אמרת: דאורייתא - אמאי "אין זקוק לה"?
הכי קאמר:
ולטהענינה יין נסך - אין זקוק לה.
תא שמע:
"בהמת גוי ומשאוי ישראל: 'וחדלת' (שמות כג, ה).
ואי אמרת 'צער בעלי חיים דאורייתא' - אמאי 'וחדלת'?
'עזב תעזב' מבעי ליה!
לעולם, 'צער בעלי חיים דאורייתא',
התם בטעינה.
אי הכי,
אימא סיפא: "בהמת ישראל ומשאוי גוי - 'עזב תעזב'.
ואי בטעינה, אמאי 'עזב תעזב'?
משום צערא דישאל.
אי הכי,
אפילו רישא נמי!
רישא: בחמור גוי,
סיפא: בחמור ישראל.
מאי פסקת?
סתמא דמלתא, איניש בתר חמריה אזיל.
והא 'וחדלת' ו'עזב תעזב' בפריקה הוא דקתיבי!
⁴⁶ אלא הא מני?
רבי יוסי הגלילי היא,
דאמר: צער בעלי חיים לאו דאורייתא.
תא שמע:
"אוהב לפרוק, ושונא לטעון - מצוה בשונא,
בדי לבוף את יצרו".
ואי סלקא דעתך: 'צער בעלי חיים דאורייתא',
הא עדיף ליה!

אי אמרת בשלמא 'צער בעלי חיים דאורייתא' - משום הכי מטפל בה כבהמת ישראל, אלא אי אמרת 'צער בעלי חיים לאו דאורייתא', אמאי מטפל בה כבהמת ישראל?

התם:

משום איבה.

הכי נמי מסתברא:

דקתני:

"אם היתה טעונה יין נסך - אין זקוק לה",

אי אמרת בשלמא: לאו דאורייתא - משום הכי "אין זקוק לה",

אלא אי אמרת: דאורייתא - אמאי "אין זקוק לה"?

הכי קאמר:

ולטהענינה יין נסך - אין זקוק לה.

תא שמע:

"בהמת גוי ומשאוי ישראל: 'וחדלת' (שמות כג, ה).

ואי אמרת 'צער בעלי חיים דאורייתא' - אמאי 'וחדלת'?

'עזב תעזב' מבעי ליה!

לעולם, 'צער בעלי חיים דאורייתא',

התם בטעינה.

אי הכי,

אימא סיפא: "בהמת ישראל ומשאוי גוי - 'עזב תעזב'."

ואי בטעינה, אמאי 'עזב תעזב'?

משום צערא דישאל.

אי הכי,

אפילו רישא נמי!

רישא: בחמור גוי,

סיפא: בחמור ישראל.

מאי פסקת?

סתמא דמלתא, איניש בתר חמריה אזיל.

והא 'וחדלת' ו'עזב תעזב' בפריקה הוא דקתיבי!

⁴⁶ אלא הא מני?

רבי יוסי הגלילי היא,

דאמר: צער בעלי חיים לאו דאורייתא.

תא שמע:

"אוהב לפרוק, ושונא לטעון - מצוה בשונא,

בדי לבוף את יצרו".

ואי סלקא דעתך: 'צער בעלי חיים דאורייתא',

הא עדיף ליה!

רס"י

שונא שאמרו. קס"ד שונא
שאמרו אשונא דקרא קאי
דמשתעי בפריקה כי תראה
חמור שונאך רובץ וגומר:
אשונא דמתניתין קאי. אהך
מתניתא דלעיל דשונא לטעון
הוא:
רובץ. מקרה הוא לו שרובץ
תחת משאו בפעם הזאת:
ולא רבצן. הרגיל בכך:
ולא מפורק. והוא צריך טעינה
ולקמן פריך הכתיב הקס
תקים:

אפילו הכי,

כדי לכוף את יצרו עדיף.

תא שמע:

"שונא שאמרו - שונא ישראל ולא שונא גוי",

אי אמרת: 'צער בעלי חיים דאורייתא' - מה לי "שונא ישראל" ומה לי "שונא גוי"?

מי סברת אשונא⁴⁷ דקרא קאי?

אשונא דמתניתין קאי.

תא שמע:

"רבץ" - ולא רבצו,

לגא,

"רבץ" - ולא עומד.**"תחת משאו" - ולא מפורק.****"תחת משאו" - משאוי שיכול לעמוד בו".**

ואי אמרת: 'צער בעלי חיים דאורייתא' - מה לי רובץ, ומה לי רבצן, ומה לי עומד!

הא מני? רבי יוסי הגלילי היא,

דאמר: 'צער בעלי חיים דרבנן'.

הכי נמי מסתברא,

דקתני:

"תחת משאו" - משאוי שיכול לעמוד בו",

מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא?

רבי יוסי הגלילי,

שמע מינה.

ומי מצית מוקמת לה כרבי יוסי הגלילי?

והא קתני סיפא:

"תחת משאו" - ולא מפורק".

מאי "לא מפורק"?

אילימא "לא מפורק" - כלל,

הא כתביב: **"הקם תקים עמו"** (דברים כב, ד)!

אלא פשיטא:

"לא מפורק" - בחנם, אלא בשכר.

מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא?

רבנן!

לעולם: רבי יוסי הגלילי,

ובטעינה סבר לה כרבנן.

⁴⁷ מי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו וחדלת מעיבו לו עיבו תעזוב עמו (שמות כג, ד)

58. לג, א

רש"י

יכול מרחוק: והטיל עליו שילך
שם:
מדדה עמו: לאחר שהטעינו
שמא יחזור ויפול:

תנו רבנן:

"**כי תראה**"⁴⁸ (שמות כג, ה) - **יכול אפילו מרחוק?**

תלמוד לומר: "כי תפגע" (דברים כב, ד).

אי "**כי תפגע**", יכול פגיעה ממנו?

תלמוד לומר: "כי תראה".

ואיזו היא ראיה שיש בה פגיעה?

שיערו חכמים אחד משבע ומחצה במיל, וזה הוא ריס.

תנא:

"ומדדה עמו עד פרסה".

אמר רבה בר רב הונא:

ונוטל שקר.

⁴⁸ כי תראה חמור שנאף רבץ תחת משאו וחדלת מעיבו לו עיב תעזוב עמו

59. לג, א

רס"י

משנה

אֲבֹתוֹ וְאֲבֹת אָבִיו - אֲבֹתוֹ קוֹדֶמֶת.

אֲבֹתוֹ וְאֲבֹת רַבּוֹ - שְׁלוֹ קוֹדֶם.

אֲבֹת אָבִיו וְאֲבֹת רַבּוֹ - שֶׁל רַבּוֹ קוֹדֶמֶת,

שְׁאֲבִיו הֵבִיאוּ לְעוֹלָם הַזֶּה,

וְרַבּוֹ שֶׁלְמָדוֹ חֲכָמָה מֵבִיאוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

וְאִם אָבִיו חָכֵם - שֶׁל אָבִיו קוֹדֶמֶת.

הָיָה אָבִיו וְרַבּוֹ נוֹשְׂאִין מִשְׁאָוִי - מִנִּיחַ אֶת שֶׁל רַבּוֹ, וְאַחֵר כֵּן מִנִּיחַ אֶת שֶׁל אָבִיו.

הָיָה אָבִיו וְרַבּוֹ בְּבֵית הַשָּׁבִי - פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ וְאַחֵר כֵּן פּוֹדֶה אֶת אָבִיו.

וְאִם אָבִיו חָכֵם - פּוֹדֶה אֶת אָבִיו, וְאַחֵר כֵּן פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ.

גמרא

מנא הני מילי?

אמר רב יהודה אמר רב:

אמר קרא: **"אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְךָ אֲבִיוֹן"**⁴⁹ (דברים טו, ד) - שֶׁלְךָ קוֹדֶם לְשֶׁל כָּל אָדָם.

ואמר רב יהודה אמר רב:

כל המקיים בעצמו כן, סוף בא לידי כן.

גמ'

מנא הני מילי. דשלו קודם:

לא יהיה בך אביון. הזהר מן

עניות:

כל המקיים בעצמו כן. אף על

פי שלא הטילו עליו הכתוב יש

לאדם ליכנס לפניו משורת

הדין ולא לדקדק שלי קודם אם

לא בהפסד מוכיח ואם תמיד

מדקדק. פורק מעליו עול ג"ח

וצדקה וסוף שיצטרך לבריות:

⁴⁹ אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְךָ אֲבִיוֹן מִי בְרַחֲמֵי ה' בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ

60. לג, א

רפ"י

שלמדו חכמה. סברת טעמי המשנה ולהבין שלא יהו סותרות זו את זו וטעמי איסור והיתר והחיות והפטור והוא נקרא גמרא:

מקרא. תורה נביאים וכתובים: **משנה.** כמו שהן שנויות ואין טעמן מפורש בהן:

כל שרוב חכמתו הימנו. אם מקרא אם משנה אם גמרא: **האיר עיניו.** שהודיעו טעם משנה אחת שלא יכול להבין:

דאסברן זוהמא ליסטרון. בסדר טהרות (כלים פי"ב משנה ב ופכ"ה משנה ג) היא שנויה ולא הייתי יודע מה כלי הוא ולמדני שהוא כף גדולה שמשלקין בו זוהם הקדירה והקלחת לצדדין:

קרע מאניה. קרע שאין מתאחה כדין תלמיד על הרב:

אחד יורד לאמת השחי. משנה היא במסכת תמיד (פרק ג משנה ו) אצל הנכנסים שחרית לפתוח דלתות ההיכל מי שזכה בדישון מזבח הפנימי כ"ו ושני מפתחות בידו אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון אחד מן המפתחות הללו פותח פשפש הצפוני שאצל פתח ההיכל בקרן מזרחית צפונית של אולם והיכל כדתנן התם שני פשפשים היה לו לשער הגדול אחד לצפון ההיכל והאולם ואחד לדרומו ואותו שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם כדמפרש התם ואותו פשפש שבצפון והוא לפתח שבזוית האולם שאצל חמש אמות של כותל ההיכל שבצפון פתח ההיכל ודלת סובבת בו ואותו מפתח של אותו הפתח יורד לאמת השחי. פשפשים פתחים קטנים כמין כיפות קטנות ארכו כעובי רוחב הכותל ודלת סובבת בו פושטי"ר בלעז אחד יורד לאמת השחי. הבא לפתוח בו שחרית [פשפש שבזוית האולם] עומד מבחוץ בתוך האולם ומכניס ידו בחר שבכותל עד בית שחיו ופותח: **ואחד פותח כיון.** לאחר שנכנס בזה ובא לו לתא אשר על פני אחת עשרה אמה של אולם קצת מן ההיכל ופותח במפתח שני דלת אחד שמן התא להיכל מהר בלא טורח כשאר פתחים ונכנס להיכל לפתוח דלתות ההיכל:

כיון. כמו (פסחים לו.) יעשנה בדפוס ויקבענה כיון מהר בלא טורח והאי שער הגדול הוא פתח ההיכל שבין אולם להיכל:

עומדין זה מפני זה. כדין תלמיד לרב לפי שהיו יושבין תמיד בבית המדרש יחד ומקשין ומפרקין וכולם למדים זה מזה:

לרבו מובהק. שרוב חכמתו ממנו כר"י:

וצריך לו רבו. ששמע שמועות שיש בידו מפי אחרים:

מאי. כלומר קודם לאביו לענין אבדה:

ותנן רבו שלמדו חכמה. סתמא כר' מאיר:

רוב חכמתו. אם מקרא מקרא אם משנה משנה:

"היה אביו ורבו נושאין משאיו -

[מניח את של רבו, ואחר כך מניח את של אביו].

תנו רבנן:

"רבו שאמר, רבו שלמדו חכמה,

ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

כל שרוב חכמתו הימנו.

רבי יוסי אומר:

אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת, זה הוא רבו".

אמר רבא:

כגון רב סחורה, דאסברן: "זוהמא ליסטרון" (כלים ג, ב).

שמואל קרע מאניה עליה ההוא מרבנן,

דאסבריה: "אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון" (תמיד ג, ו).

אמר עולא:

תלמידי חכמים שבבבל, עומדין זה מפני זה, וקורעין זה על זה.

ולענין אבדה במקום אביו - אינן חוזרים אלא לרבו מובהק.

קבצי מיניה רב חסדא מרב הונא:

תלמיד וצריך לו רבו, מאי?

אמר ליה:

חסדא חסדא, לא צריכנא לך,

את צריכת לי עד ארבעין שנין.

איכפדי אהדי ולא עיילי לגבי הדדי.

ייתיב רב חסדא ארבעין תעניתא, משום דחלש דעתיה דרב הונא,

ייתיב רב הונא ארבעין תעניתא, משום דחשדיה לרב חסדא.

איתמר:

רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן:

הלכה כרבי יהודה.

רב אחא בר רב הונא אמר רב ששת:

הלכה כרבי יוסי.

ומי אמר רבי יוחנן הכי?

והאמר רבי יוחנן:

הלכה כסתם משנה,

ותנן:

"רבו שלמדו חכמה!"

מאי "חכמה"?

רוב חכמתו.

61. לג, א-ב

רפ"י

מדה. היא קצת:

ואינה מדה. שהמשנה וגמרא יפים ממנה מפני שתלויין בגירסא ומשכחים שבימיהם לא היה גמרא בכתב וגם לא היה ניתן לכתוב אלא לפי שנתמטו הלבבות התחילו דורות [אחרונים] לכתבו:

גמרא. כבר פירשתי למעלה שהוא לתת לב להבין סתימות טעמי המשנה מה הם וכששתים סותרות זו את זו יבין לתרץ שיהיו שתייהן קיימות או לדעת דברי התנאים החלוקים בדבר ונימא הא מני פלוני חכם הוא:

בימי רבי נשנית משנה זו. הא דקתני תלמוד אין לך מדה גדולה מזו לפי שמשברו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלשה דורות רבו מחלוקות בתורה ונעשית כשתי תורות מתוך עול שעבוד מלכיות וגזירות שהיו גוזרין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי החולקים עד ימיו של רבי שנתן הקב"ה לו חן בעיני אנטונינוס מלך רומי כדאמרין בעבודה זרה (דף י.) ונחו מצרה ושלא וקבץ כל תלמידי ארץ ישראל ועד ימיו לא היו מסכתות סדורות אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה ונתן סימנים הלכה פלונית ופלונית שמעתי משם פלוני וכשנתקבצו אמר כל אחד מה ששמע ונתנו לב לברר טעמי המחלוקת דברי מי ראויין לקיים וסידרו המסכתות דברי נזיקין לבדם ודברי יבמות לבדם ודברי קדשים לבדם וסתם נמי במשנה דברי יחידים שראה רבי את דבריהם ושנאן סתם כדי לקבוע הלכה כמותם לפיכך אמרו בגמרא אין לך מדה גדולה מזו שיתנו לב לטעמי המשנה:

שבקו כולי עלמא מתני'. מלחזור על גרסת משנתם:

ואזלו בתר תלמודא. לחשוב בסברא:

הדר דרש להו הוי רץ למשנה. לפי שירא פן ישתכחו המשניות ויחליפו שמות החכמים ובמקום חיוב יאמרו פטור ובמקום אסור יאמרו מותר:

מאי דרוש. מתחילה כשדרש שגמרא גדול:

לעמי פשעם. עמי דהיינו ת"ח את חטאתם אני קורא פשע שהיה להם לתת לב בטעמי משנתם שיבררו להם על העיקר ולא יורו הלכה מתוך משנה שאינה עיקר:

ולבית יעקב. שאר העם:

חטאתם. אפילו פשע שלהם אני קורא חטאת:

הוי זהיר בתלמוד. בגמרא שהוא תירוצ [טעמי] המשניות או אם תשמע דבר משנה מרבך הזהר לשאול טעמיו ומי שנאה:

שגגת תלמוד. אם שגית בהוראה בשגגת תלמודך שלא ידעת טעם המשנה ונתת בה טעם אחר ומתוך כך דמית לה דין או הוראה שבא לידך ולמדת הימנה שלא כדת שאין הטעם כמו שהיית סבור שאילו ידעת טעם המשנה לא דמית לה מעשה הבא לידך:

עולה זדון. ענוש אתה עליה כמזיד שזדון הוא בידך שלא שאלת טעם מרבך:

אלו ת"ח. ששימשו חכמים הרבה ללמדם טעמי משנתם זה בזו וזה בזו שאין הכל בקיאין בשוין: **שנאיכם אלו בעלי משנה.** ששונאין בעלי גמרא לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהן מבלי עולם כדאמרין במסכת סוטה (דף כב.) התנאים מבלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתם:

מנדיכם אלו ע"ה. שת"ח שנואין ומתועבין להן כנדה:

שמא תאמר אבד סברם. של אלו. שהרי כתיב למען שמי יכבד ה' דמשמע שהם אומרים אבל אין הדבר כן:

ת"ל ונראה בשמחתכם. ולא נאמר ואראה בשמחתכם כך אמר הנביא: אני ואחיכם שונאיכם ומנדיכם כולנו נראה בשמחתכם:

והם יבושו. אותם שהם עובדי כוכבים שאינם ממנו ואינן נקראין על שם ישראל יבושו וישראל ישמחו:

תנו רבנן:

"העוסקים במקרא - מדה ואינה מדה.

במשנה - מדה, ונוטלין עליה שכר.

בתלמוד - אין לך מדה גדולה מזו,

ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד."

הא גופא קשיא:

אמרת: "בתלמוד - אין לך מדה גדולה מזו,"

והדר אמרת: "ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד!"

אמר רבי יוחנן:

בימי רבי נשנית משנה זו.

שבקו כולא עלמא מתניתין ואזלו בתר תלמודא.

הדר דרש להו: "ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד."

מאי דרוש?

כדרך שרבי יהודה ברבי אלעאי:

מאי דכתיב "הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם" (ישעיהו נח, א),

"הגד לעמי פשעם" - אלו תלמידי חכמים, שישגגות נעשות להם כזדונות.

"ולבית יעקב חטאתם" - אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות.

והיינו דתנן:

"רבי יהודה אומר:

הוי זהיר בתלמוד, ששגגת תלמוד עולה זדון."

דרש רבי יהודה ברבי אלעאי:

מאי דכתיב:

"שמעו דבר ה' החרדים אל דברו"⁵⁰ (ישעיהו סו, ה) - אלו תלמידי חכמים.

"אמרו אחיכם" - אלו בעלי מקרא,

"שנאיכם" - אלו בעלי משנה.

"מנדיכם" - אלו עמי הארץ.

שמא תאמר פסק סברם ובטל סיכומם?

תלמוד לומר: "ונראה בשמחתכם".

שמא תאמר ישראל יבושו?

תלמוד לומר: "והם יבושו" - גוים יבושו, וישראל ישמחו.

הדרן עלך אלו מציאות

⁵⁰ שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד ה' ונראה בשמחתכם והם יבושו

מסכת בבא מציעא פרק ד' - "הזקב"

רס"י

1. נח, ב 51

שהרי דבר המסור ללב. ולפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך האי שהרי ליתן טעם למה נאמר בו יראה נקט ליה והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של עושה הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה הייתי סבור שיש לך תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה:

וכל דבר המסור ללב. של אדם נאמר בו הוי ירא מן הידוע מחשבות אם לטובה אם לאונאה:

משנה

בשם שאונאה במקח וממכר, כך אונאה בדברים.
לא יאמר לו: "בכמה חפץ זה?" והוא אינו רוצה ליקח.
אם היה בעל תשובה - לא יאמר לו: "זכור מעשיך הראשונים".
אם הוא בן גרים - לא יאמר לו: "זכור מעשה אבותיך",
שנאמר: "וגר לא תונה, ולא תלחצנו"⁵² (שמות כב, כ).

גמרא

תנו רבנן:⁵³

"לא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה, יז) - באונאת דברים הפתוב מדבר.

אתה אומר באונאת דברים, או אינו אלא באונאת ממון?

בשהוא אומר: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך, או קנה מיד עמיתך" (ויקרא כה, יד) - הרי אונאת ממון אמור.

הא מה אני מקיים: "לא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה, יז)? באונאת דברים.

הא ביצד?

אם היה בעל תשובה - אל יאמר לו: "זכור מעשיך הראשונים".

אם היה בן גרים - אל יאמר לו: "זכור מעשה אבותיך".

אם היה גר ונא ללמוד תורה - אל יאמר לו: "פה שאכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים,

בא ללמוד תורה שנאמר מפי הגבורה"?

אם היו יסורין באין עליו, אם היו חלאים באין עליו, או שהיה מקבר את בניו -

אל יאמר לו בדרך שאמרו לו חביריו לאיוב:

"הלא יראתך כסלתך, תקותך ותם דרכיך. זכר נא מי הוא נקי אבד"⁵⁴ (איוב ד' ו-ז),

אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו - לא יאמר להם: "לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה",
יודע בו שלא מכר מעולם.

רבי יהודה אומר:

אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים.

שהרי הדבר מסור ללב, וכל דבר המסור ללב נאמר בו: "ויראת מאלהיך" (ויקרא כה, יז).

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי:

גדול אונאת דברים, מאונאת ממון,

שהוא נאמר בו: "ויראת מאלהיך" (ויקרא כה, יז),

וזה לא נאמר בו: "ויראת מאלהיך".

ורבי אלעזר אומר:

זה - בגופו,

וזה - בקמונו.

רבי שמואל ברבי נחמני אומר:

זה - ניתן להישבון,

וזה - לא ניתן להישבון.

⁵¹ פרק הזהב מתחיל בדף מד, א במהדורתנו הבאנו את סוגיות אונאה מדרף נח, א - ס, ב. בעז"ה בבבא מציעא כרך ב' נתחיל מתחילת פרק ד'.

⁵² וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים

⁵³ ויקרא פרק כה, יד-יז

יד וכן-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל-תונו איש את-אחיו.

טז במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני-תבואות ומכר-לך.

טז לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעיט מקנתו כי מספר תבואות הוא מוכר לך .

ח ולא תונו איש את-עמיתו ויראת מא-להיך כי אני ה' אלהיכם.

⁵⁴ הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך. ז זכר נא מי הוא נקי אבד ואיפה ושרים נכחדו

2. נח, ב - נט, א

רס"י

הכל ס"ד. וכי הכל יורדין:
ה"ג כל היורדין לגיהנם עולין:
דדש ביה. כבר הורגל בכך
שמכנים אותו כן ואין פניו
מתלבנות ומכל מקום זה
להכלימו מתכוין:
ובצלעי. בשביל אשתי זו
שמתחילה חטאתי בה כמו
(בראשית ב) ויבן את הצלע:
שמחו ונאספו:
קרעו ולא דמו. אם קרעוני לא
מצאו דם:
כדרש רבא. דטובה מעשה של
דוד ובת שבע משלחם וספק
אשת איש היא שהיוצא
למלחמת בית דוד גט כריתות
כותב לאשתו על מנת שאם
ימות שתהא מגורשת מעכשיו
ולא תיזקק ליבם וכל אותן
הימים היא ספק מגורשת אם
מת מגורשת מתחילה ואם לא
מת לא נתגרשה:
היא מוצאת והיא שלחה. אע"פ
שהיו מוציאים אותה לשריפה
לא אמרה להם ליהודה נבעלתי
אלא שלחה לו למי שאלה לו
אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו
יודה:

תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק:

"כל המלבין פני חבירו ברבים - באילו שופך דמים".

אמר ליה:

שפיר קא אמרת, דחזינא ליה דאזיל סומקא ואיתי חוורא.

אמר ליה אביי לרב דימי:

במערכא במאי והירי?

אמר ליה:

באחוורי אפי,

דאמר רבי חנינא:

הכל יורדין לגיהנם חוץ משלשה.

"הכל" סלקא דעתך!?

אלא אימא: כל היורדין לגיהנם עולים, חוץ משלשה שיורדין ואין עולין.

ואלו הן:

הבא על אשת איש,

והמלבין פני חבירו ברבים,

והמכנה שם רע לחבירו.

"מכנה" היינו "מלבין"!

אף על גב דדש ביה בשמיה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

נט,א נוח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים.

מנא לן?

מדדרש רבא.

דדרש רבא:

מאי דכתיב: **"ובצלעי שמחו ונאספו ... קרעו ולא דמו"**⁵⁵ (תהילים לה, טו) -

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא:

"רבונו של עולם! גלי וידוע לפניך שאם היו מקרעים בשרי לא היה דמי שותת לארץ,**ולא עוד, אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות,****אומרים לי: דוד, הבא על אשת איש מיתתו במה?"****ואני אומר להם: "מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא,****אבל המלבין את פני חבירו ברבים - אין לו חלק לעולם הבא".**

אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב:

ואמרי לה: אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא,

ואמרי לה: אמר רבי יוחנן משום **רבי שמעון בן יוחאי:**

נוח לו לאדם שיבוא על צמיון לשון האש, ואל ילבין פני חבירו ברבים.

מנא לן?

מתמר,

דכתיב: **"היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה"**⁵⁶ (בראשית לח, כד - כה).⁵⁵ ובצלעי שמחו ונאספו עלי נמים ולא ידעתי קרעו ולא דמו⁵⁶ כד ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר ונתה תקור פלגך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה ותשדך.

כא הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר חמר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה.

3. נט, א

רש"י

עמיתו. עם אתו:
באונאת אשתו. באונאת דברים
 לצערה:
אונאתה קרובה. לבא פורענות
 אונאתה ממחר לבא:
שמעה תפלתו. אין לשנותו
 מלשון בקשה שמבקש מאת
 הקב"ה שישמע תפלתו אבל אל
 תחרש יש לשנותו מלשון בקשה
 ולומר בזו אני בוטח שאין דרכך
 לשתוק ולא להחריש אל תחרש
 אל תעשה אל תתן משמשיך
 לשון בקשה ומשמשיך לשון
 עתיד כגון (תהלים קכא) אל יתן
 למוט הרי לשון בקשה ויאמר
 יעקב לא תתן לי מאומה
 (בראשית ל) הוא לשון עתיד:
רק לא היה כאחאב: סיפיה
 דקרא אשר הסתה אותו איזבל
 אשתו:
[אתתך גוצא. אשתך קטנה כפוף
 עצמך ושמע דבריה]:

אמר רב חננא בריה דרב אידי:

מאי דכתיב: **"ולא תונו איש את עמיתו"** (ויקרא כה, יז)?
 עם שאיתך בתורה ובמצוות אל תונוהו.

אמר רב:

לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו,
 שמתוך שדמעתה מצויה - אונאתה קרובה.

אמר רבי אלעזר:

מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה,
 שנאמר: **"גם כי אזעק ואשוע שיתם תפלתו"** (איכה ג, ח).
 ואף על פי ששערי תפילה ננעלו - שערי דמעות לא ננעלו,
 שנאמר: **"שמעה תפלתו ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש"** (תהלים לט, יג).

ואמר רב:

כל ההולך בעצת אשתו - נופל בגיהנם,
 שנאמר: **"רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה',
 אשר הסתה אותו איזבל אשתו"** (מלכים א' כא, כה).

אמר ליה רב פפא לאביי:

והא אמרי אינשי:
 איתתך גוצא - גחין ותלחוש לה!

לא קשיא:

הא - במילי דעלמא,
 והא - במילי דביתא.

לישנא אחרינא:

הא - במילי דשמיעא,
 והא - במילי דעלמא.

4. נט, א

רס"י

כל השערים. של תפלה ננעלו:
חוץ משערי אונאה. הצועק על
 אונאת דברים אין השער ננעל
 בפניו:
הכל ע"י שליח. נפרעים על כל
 עבירות ע"י שליח:
ובידו. לא מסרה לשליח. פרגוד.
 מחיצה שבין שכינה לצבא
 מרום:
אינו ננעל. להפסיד ראיתן מן
 המקום אלא תמיד רואה אותם
 עד שיפרע:
ובידו אנך. משמע שהיא תמיד
 אצלו ומשמש בה:
על פני. לפני ואין מחיצה בינו
 לבין העבירה:

אמר רב חסדא:

כל השערים ננעלים, חוץ משערי אונאה,
 שנאמר: **"הנה ה' נצב על חומת אנה ובידו אנה"** (עמוס ז, ז).

אמר רבי אלעזר:

הכל נפרע בידי שליח, חוץ מאונאה,
 שנאמר: **"ובידו אנה"** (עמוס ז, ז).

אמר רבי אבהו:

שלישה אין הפרגוד ננעל בפניהם,
 אונאה,
 וגזל,
 ועבודה זרה.

"אונאה" - דכתיב: **"ובידו אנה"** (עמוס ז, ז).

"גזל" - דכתיב: **"חמס ושד ישמע בה על פני תמיד"** (ירמיהו ו, ז).

"עבודה זרה" - דכתיב: **"העם המקדשים אתי על פני תמיד [זבחים פגנות ומקטרים על הלבנים]"** (ישעיה סה, ג).

5. נט, א

רש"י

אימתי גבולך שלום. כשחלב חטים ישביעך הקב"ה: מכדא. כד שנותנים בו שעורים: נקיש ואתי תגרא. התגר מקשקש ובא ואני שמעתי הכד מקשקש כדרך כלי ריקם שנשמע בו קול הברה כשמקשקשין עליו: וידל ישראל. לעיל מיניה כתיב ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ: אוקירו נשייכו. כבדו נשותיכם: מחווא. עיר שהיה רבא דר בתוכה כך שמה:

אמר רב יהודה:

לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה, שנאמר: "השם גבולך שלום חלב חטים ישימך" (תהלים קמז, יד).

אמר רב פפא:

היינו דאמרי אינשי: כמנשלם שערי מכדא - נקיש ואתי תגרא בביתא.

ואמר רב חנינא בר פפא:

לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שלא נקראו ישראל "דלים" אלא על עסקי תבואה, שנאמר: "והיה אם זרע ישראל ועלה מדיו ועמלק ובני קדם ועלו עליהם" (שופטים ו, ג), וכתיב: "ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ עד בואך עזה, ולא ישאירו מחיה בישראל ושה ושור וחמור" (שופטים ו, ד). וכתיב: "וידל ישראל מאד מפני מדיו" [ויזעקו בני ישראל אל ה'] (שופטים ו, ו).

⁵⁷אמר רבי חלב:

לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו, שנאמר: "ולאברהם הטיב בעבדה" ⁵⁸(בראשית יב, טז).

והיינו דאמר להו רבא לבני מחווא:

אוקירו לנשייכו - כי היכי דתתעתרו.

⁵⁷ גירסת מסורת הש"ס.⁵⁸ ולאברהם הטיב בעבדה ויהי לו צאן ובקר וחמרים ועבדים ושפחות ואתנות וגמלים

6. נט, א-ב

רפ"י

חתכו חוליות. תנור העשוי חוליות מצרפו בכבשן כדרך כלי חרס ואח"כ צירף החוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא:
ר"א מטהר. שאין זה כלי חרס אלא בנין כעין כלי גללים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה:
וחכמים מטמאין. דאזלי בתר חוליות שאר תנורים שלהם היו עשויים כעין קדירות גדולות ופיו למעלה וצורף בכבשן כשאר קדירות ומטלטלים אלא שהיה מושיבו על הארץ או על הדף ומדביק את טפילות הטיט סביב על כולו לעשותו עב שיקלוט ויחזיק את חומו:
עכנאי. נחש דרכו לעשות בעגולה להכניס זנבו אצל פיו:
כל טהרות שטיהר ר"א. על ידי מעשה שאירע נשאלה הלכה זו בבית המדרש שנפלה טומאה לאויר תנור זה וחזרו ועשאו על גביו טהרות וטיהרם ר"א והביאום ושרפום לפניו:
לבש שחורים. ענין צער ואבל:

תנן התם:

"חתכו חוליות, ונתנו חול בין חוליא לחוליא,
רבי אליעזר מטהר,
וחכמים מטמאין.

נטב, וזה הוא תנור של עכנאי (כלים ה, י).

מאי "עכנאי"?

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 שחקיפו דברים פֶּעֶכְנָא זו, וטמאוהו.

תנא:

"באותו היום, השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו.

אמר להם: "אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח".

נֶעֱקַר חרוב ממקומו מאה אמה,

ואמרי לה: ארבע מאות אמה.

אמרו לו: "אין מביאין ראיה מן החרוב".

חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו".

חזרו אמת המים לאחוריהם.

אמרו לו: "אין מביאין ראיה מאמת המים".

חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי בותלי בית המדרש יוכיחו".

הטו בותלי בית המדרש ליפול.

גער בהם רבי יהושע,

אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה, אתם מה טיבכם?

לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע,

ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר,

ועדין משין ועומדין.

חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו".

יצאתה בת קול ואמרה: "מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום".

עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: "לא בשמים היא"⁵⁹ (דברים ל, יב).

מאי "לא בשמים היא"?

אמר רבי ירמיה:

שֶׁכָּבַד נְתָנָה תוֹרָה מִהֵרָ סִינִי,

אֵין אָנוּ מְשִׁיחִין בְּכֵת קוֹל,

שֶׁכָּבַד כְּתֻבָּת בְּהֵרָ סִינִי בַּתּוֹרָה: "אחרי רבים להטת" (שמות כג, ב).

אשכחיה רבי נתן לאלהיו,

אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא?

אמר ליה: קא חייך ואמר: "נצחוני בני, נצחוני בני".

"אמר: אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר, ושרפום באש,

ונמנו עליו וברכוהו.

ואמר: "מי ילך ויודיעו?"

אמר להם רבי עקיבא:

"אני אלה, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו, ונמצא מקריב את כל העולם כולו".

מה עשה רבי עקיבא?

לבש שחורים ונתעטף שחורים,

וישב לפניו בריחוק ארבע אמות.

אמר לו רבי אליעזר: "עקיבא, מה יום מיומים?"

⁵⁹ לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויחקקה לנו וישמענו אתה ונעשנה

רש"י

אף הוא קרע בגדיו. שהמנודה חייב בקריעה:
וחלץ מנעליו. שהמנודה אסור בנעילת הסנדל במו"ק (דף טו:):
ונשמט. מן הכסא:
טפח. נתקלקל:
אך גדול. מכה גדולה:
ר"ג. נשיא היה ועל פיו נעשה:
שלא ירבו מחלוקות. שלא ירגיל היחיד לחלוק על המרובין:
אימא שלום. כך שמח:
בין מלא לחסר. סבורה היתה שיהא החדש חסר וקבוע ביום ל' ולא יפול ביום החדש על פניו והיה מלא ולא נקבע עד יום שלשים ואחד ולא נזוהר בו ביום ל' ונפל על פניו:
מבית אבי אבא. מבית אבי המשפחה שבת נשיאים היתה והם מבית דוד:
חוץ משערי אונאה. לפי שצער הלב היא וקרוב להוריד דמעות:

אמר לו: "רבי, במדומה לי שחבירים בדילים ממך".
 אף הוא, קרע בגדיו וחלץ מנעליו, ונשמט, וישב על גבי קרקע.
 זלגו עיניו דמעות,
 לקה העולם: שליש בזיתים, ושליש בחטים ושליש בשעורים.
ויש אומרים:
 אף בצק שבידי אשה טפח".

תנא:

"אף" ⁶⁰ גדול היה באותו היום,
 שבכל מקום שנתינו בו עיניו רבי אליעזר - נשרף.
 ואף רבן גמליאל, היה בא בספינה, עמד עליו נחשול לטבעו.
 אמר: "במדומה לי שאין זה אלא בשביל רבי אליעזר בן הורקנוס".
 עמד על רגליו ואמר: "רבנו של עולם!
 גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי,
 ולא לכבוד בית אבא עשיתי,
 אלא לכבודך, שלא ירבו מחלוקות בישראל".
 נח הים מזעפו".

אימא שלום, דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הוא.
 מההוא מעשה ואילך, לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה.
 ההוא יומא ריש ירחא הוה ואיחלף לה בין מלא לחסר,
 איפא דאמרי: אתא עניא וקאי אבבא, אפיקא ליה ריפתא,
 אשכחתיה דנפל על אנפיה.
 אמרה ליה: "קום, קטלית לאחי".
 אדהכי, נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב.
 אמר לה: מנא ידעת?
 אמרה לו: "כך מקובלני מבית אבי אבא: כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה".

⁶⁰ וי"ג אף" - כעס גדול. גירסת הדפוס - "אך" - מכה (רש"י).

7. נט, ב

רס"י

המאנה את הגר. אונאת דברים:
הלוחצו. דוחקו:
לא תהיה לו כנושה. לחץ הוא שדוחקו לתבוע חובו:
ה"ג מאי שנא מאנה דכתיב ביה תלתא וגר לא תונה ולא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא:
לוחצו נמי תלתא כתיב ביה. וגר לא תלחץ ולא תלחצנו ולא תהיה לו כנושה:
מום שבך אל תאמר לחברך. כיון דגרים הייתם גנאי הוא לכם להזכיר שם גירות:
מאן דאית ליה זקיף' בדיותקיה לא נימא לחבריה זקיף ביניתא. מיש שיש לו תלוי במשפחתו לא יאמר לעבדו או לבן ביתו תלה לי דג זה שכל שם תלייה גנאי הוא לו:

תנו רבנן:

"המאנה את הגר - עובר בשלשה לאוין, והלוחצו - עובר בשנים".

מאי שנא?

מאנה, דכתיבי שלשה לאוין:

"וגר לא תונה"⁶¹ (שמות כב, כ),

"וכי וגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו"⁶² (ויקרא יט, לג-לד),

"ולא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה, יז), וגר בכלל "עמיתו" הוא.

לוחצו נמי שלשה כתיבי:

"ולא תלחצנו" (שמות כב, כ),

"וגר לא תלחץ"⁶³ (שמות כג, ט),

"ולא תהיה לו פגשה" (שמות כב, כד), וגר בכלל הוא!

אלא: אחד זה, ואחד זה - בשלשה.

תניא:

"רבי אליעזר הגדול אומר:

מפני מה הזהירה תורה בשלשים וששה מקומות,

ואמרי לה: בארבעים וששה מקומות בגר?

מפני שסורו רע".

מאי דכתיב: "וגר לא תונה ולא תלחצנו, כי גרים הייתם בארץ מצרים" (שמות כב, כ)?

תניא⁶⁴:

רבי נתן אומר:

מום שבך אל תאמר לחברך".

והיינו דאמרי אינשי:

דזקיף ליה זקיפא בדיותקיה, לא נימא ליה לחבריה: "זקיף ביניתא".

⁶¹ וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים

⁶² לג וכי וגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו.

לד קאזרח מקם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך כי גרים הייתם בארץ מצרים אני ה' א-להיכם

⁶³ וגר לא תלחץ ואדם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים

⁶⁴ הוגה על פי מסורת הש"ס. גירסת הדפוס: תניא

8. נט, ב - ס, א

רפ"י

מתני'

אין מערבין פירות בפירות. בעל הבית שאומר פירות שדה פלוני אני מוכר לך כך וכך סאין לא יערבנו בפירות שדה אחרת:

ואין צ"ל חדשים בישנים. פסק למכור לו ישנים לא יערב בהן חדשים שהישנים יבשנים ועושין קמח יותר מן החדשים:

מפני שמשיבחו. קשה משביח את הרך לפיכך פסק עמו רך מערב בו קשה ודוקא קתני קשה ברך ולא רך בקשה פסק עמו קשה לא יערב בו את הרך וכן אין צריך לומר חדשים בישנים דוקא אבל ישנים בחדשים שפיר דמי:

אין מערבין שמרי יין ביין. בגמרא מפרש לה:

ימכרנו בחנות. פרוטה פרוטה: אלא א"כ הודיעו. לכל אחד ואחד מהן שמם מעורבין בו: ולא לתגר. ימכרנו ביחד ואף על פי שמודיעו:

לפי שאינו לוקחו אלא לרמות. ולמכרו בחנות:

מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו. דכיון שנהגו אין כאן טעות שכל היינות בחזקת כן: התגר נוטל מחמש גרנות וכו'. שהכל יודעין בו שלא גדלו בשדותיו ומבני אדם הרבה לוקח ובחזקת כן לוקחין: מגורה. אוצר שאוצרין בו תבואה גורן הוא שדשין וזורין בו את התבואה ודרך התגר לקנות מבעלי בתים בשעת הגורן ולהכניס למגורה שלו: שלא יתכוון לערב. ולהוציא קול לקנות הרוב ממקום משובח לערב בו ממקום אחר ושכיניו סבורין שכל הפירות מאותו מקום:

גמ'

ת"ר אין צריך לומר חדשות מארבע. סאין בסלע:

וישנות משלש. סאין בסלע: דאין מערבין. חדשות בישנות דהואיל ובחזקת ישנות מוכרן נמצא מאנהו ומוכר לו זולות בתורת יקרות:

אלא אפי' חדשות משלש וישנות מארבע אין מערבין. ואע"פ שהחדשות יקרות מהן: מפני שאדם רוצה לישנן. מפני שעילוי דמיהן של חדשות אינן מפני שהן טובות כישנות אלא שאדם רוצה לישנן וזה שפסק עמו על הישנות אינו רוצה לישנן לפיכך אסור לערב בהו חדשות ואפי' מעולות בדמים:

משנה

אין מערבין פירות בפירות,

אפילו חדשים בחדשים,

ס,א ואין צריך לומר חדשים בישנים.

באמת אמרו: ביין התירו לערב קשה ברך, מפני שהוא משביחו.

אין מערבין שמרי יין ביין,

אבל נותן לו את שמריו.

מי שנתערב מים ביינו:

לא ימכרנו בחנות, אלא אם כן הודיעו.

ולא לתגר, אף על פי שהודיעו,

שאינו אלא לרמות בו.

מקום שנהגו להטיל מים ביין- יטילו.

התגר נוטל מחמש גרנות, ונותן לתוך מגורה אחת,

מחמש גתות, ונותן לתוך פיטום אחד,

ובלבד שלא יהא מתכוין לערב.

גמרא

תנו רבנן:

"אין צריך לומר: חדשות מארבע, וישנות משלש, דאין מערבין,

אלא אפילו חדשות משלש, וישנות מארבע, אין מערבין,

מפני שאדם רוצה לישנן".

9. ט, א

"בַּאֲמַת אָמְרוּ: בֵּין הַתִּירוֹ לָעֶרֶב קֶשֶׁה בָּרֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁבֵּיחוֹ".

אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר:

עֲדָא אָמְרָה: כֹּל "בַּאֲמַת אָמְרוּ" הֵלְכָה הִיא.

אָמַר רַב נְחֻמָּן:

וּבֵין הַגִּיתוֹת שָׁנוּ.

וְהָאִידְנָא, דְּקָא מְעַרְבֵי שְׁלָא "בֵּין הַגִּיתוֹת"?

אָמַר רַב פִּפְא:

דִּידְעִי וְקָא מְחִלִּי.

רַב אַחָא בְרִיה דְּרַב אִיקָא אָמַר:

הָא מִנִּי? רַבִּי אַחָא הִיא.

דִּתְנִיָּא:

"רַבִּי אַחָא מֵתִיר בְּדָבָר הַנִּטְעָם".

רפ"י

עֲדָא אָמְרָה. זֹאת אוֹמֶרֶת כֹּל

עֲדָא כְּמוֹ הַדָּא:

בַּאֲמַת הַלְכִי. מְדִיחָב טַעַם

לְמִילְתִּי מִפְּנֵי שֶׁמְשַׁבְּיחוּ וְאִין

לְגַמְגֵּם בְּדָבָר וְנִקְטָה בַּהּ לְמַתְנִיתִין

בַּאֲמַת שׁ"מ כֹּל הֵיכָא דְתַנִּי

בַּאֲמַת הַלְכָה וְאִין לְחַסֵּם

וּלְגַמְגֵּם בְּדָבָר:

וּבֵין הַגִּיתוֹת שָׁנוּ. דְּמְשַׁבְּיחוּ

שְׁתּוּסְסִין זֶה עִם זֶה וְנַעֲשִׂים

טַעַם אֶחָד אֲבָל לְאַחַר הַגִּיתוֹת

שֶׁכֶּבֶר קִלְט כֹּל אֶחָד רִיחוּ וְטַעְמוֹ

אִין מְשַׁבְּיחוּ אֲלָא פּוֹגְמוּ:

דִּידְעִי. הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁהוֹחֲזָקוּ

לְעֶרֶב:

בְּדָבָר הַנִּטְעָם. שְׁאֵדָם טוֹעַם

קוֹדֵם שֶׁלְקָחוּ וַיְכּוֹל לְהַבְחִין

שֶׁנִּתְעַרְבּ בּוֹ:

10. ס, א

רש"י

והא מדקתני סיפא. ומפליג בין הודיעו ללא הודיעו מכלל דרישא דקתני אבל נותן לו את שמריו אע"ג דלא אודעיה: של אמש. מיין ששפה אמש ונשאר השמרים אין מערבין אותו ביין ששפה היום ששמרי יין זה מקלקלין יין אחר: אבל נותן הוא לו את שמריו. של יין עצמו ויום ואמש לאו דוקא והוא הדין ליום ויום משתי חביות אלא אורחא דמילתא נקט דסתם יום ואמש משתי חביות: השופה יין. כל דבר הצלול הנזרק בנחת מכלי אל כלי שלא יתערבו בו שמרים קרו לה שפייה:

"ואין מערבין שמרי יין ביין, אבל נותן לו את שמריו".

והא אמרת רישא "אין מערבין" כלל!

וכי תימא: מאי "נותן לו את שמריו"? דקא מודע ליה -

הא מדקתני סיפא:

"לא ימכרונו בחנות, אלא אם כן מודיעו, ולא לתגר אף על פי שמודיעו". מקלל דרישא: אף על גב דלא מודע ליה!

אמר רב יהודה:

הכי קאמר:

אין מערבין שמרים של אמש בשל יום, ולא של יום בשל אמש, אבל נותן לו את שמריו.

תניא נמי הכי:

"דבי יהודה אומר:

השופה יין לחבירו:

הרי זה לא יערב - של אמש בשל יום,

ולא של יום בשל אמש.

אבל מערב - של אמש בשל אמש,

ושל יום בשל יום".

11. ס, א

רס"י

מזגיה. נתן בו מים שכן דרכו:
 בסיס. מבוסס וטוב:
 והא אנו תנו ולא לתגר שאינו
 אלא לרמות כו'. וחנווני היינו
 תגר ויחזור חנווני זה וימכרנו
 בחזקת יין בחנות והרי המים
 מעורבין בו ואתה מכרת לו
 ואיכא לפני עור (ויקרא יט):
 מזיגא דידי מידע ידיע. שאני
 נותן בו מים הרבה:
 וכי תימא מייתי חמרא חייא
 ומערב ביה. עד שלא יהא ניכר
 טעם המים:
 א"כ. דלכולי האי חיישינן:
 אין לדבר סוף. שאף המים
 לבדם אסור למכור לחנווני
 שמא יערבם ביין ולא חשו אלא
 בזמן שאני מוכר לו דבר העשוי
 לרמות בו כמות שהוא עכשיו:

"מי שנתערב מים ביינו, הרי זה לא ימכרנו בחנות,
 אלא אם כן מודיעו,
 ולא לתגר, אף על פי שהודיעו,
 שאינו אלא לרמות בו".

רבא אייתו ליה חמרא מחנותא, מזגיה, טעמיה, לא הוה בסים.
 שדריה לחנותא.

אמר ליה אביי:

והא אנו תנו:

"ולא לתגר, אף על פי שהודיעו!"

אמר ליה:

מזגא דידי מידע ידיע.

וכי תימא: דטפי, ומחיליה, ומזבין ליה - אם כן אין לדבר סוף.

12. ס, א

רפ"י

למחצה לשליש ולרביע. הכל
כמנהג המדינה יטיל מים אם
מחצה מחצה אם שליש שליש :

"מקום שנהגו להטיל מים בין יטילו.
[התגר נוטל מחמש גרנות, ונותן לתוך מגורה אחת.
מחמש גתות, ונותן לתוך פיטום אחד,
ובלבד שלא יהא מתכוין לערב]."

תנא:

"למחצה לשליש ולרביע".

אמר רב:

ובין הגיתות שנו.

13. ס, א-ב

רס"י

מתני'

ולא יפחות את השער. למכור
בזול מפני שמרגיל לבא אצלו
ומקפח מזונות חבירו:
זכור לטוב. שמתוך כך אוצרי
פירות מוכרין בזול:
גריסין. פולין גרוסות בריחים
אחת לשתיים:

לא יבור את הפסולת. לפי
שמתוך שנראות יפות הוא
מעלה על דמיהם הרבה מדמי
הפסולת שנטל מהם:
וחכמים מתירין. טעמא מפרש
בגמרא:

ומודים שלא יבור מעל פי
המגורה. למעלה להראות יפות
ואת הפסולת שבתוכו לא בירר:
לפי שאינו אלא כגונב את העין.
בבירה זו:

ואין מפרכסין. מפי' בגמרא:
לא את האדם. עבד כנעני העומד
לימכר:

גמ'

שיסקי. פרוני"ש:

מאי טעמא. נקט זכור לטוב
לשון ברכה:

משום דמרווח תרעא. ואוצרי
פירות יראו שהוזלו וימכרו
בזול:

מתיר בדבר הנראה. הלא יכול
הלוקח לראות ולהבין מה דמי
הפסולת הנברר מאלו שישנו
באחרים וטוב לו להעלות
בדמיהן של אלו יתר על כן מפני
הטורח:

משנה

רבי יהודה אומר:

לא יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות,
מפני שהוא מרגילן לבא אצלו.
וחכמים מתירין.

ולא יפחות את השער,

וחכמים אומרים:

זכור לטוב.

לא יבור את הגריסין,

דברי אבא שאול.

וחכמים מתירין.

ומודים: שלא יבור מעל פי מגורה, שאינו אלא כגונב את העין.

אין מפרכסין לא את האדם, ולא את הבהמה, ולא את הפלים.

גמרא

מאי טעמיהו דרבנן?

דאמר ליה: אנא מפליגנא אמגוזי, ואת פליג שיסקי.

ולא יפחות את השער,

וחכמים אומרים: זכור לטוב". וכו'

מאי טעמא דרבנן?

ס,ב משום דקא מרווח לתרעא.

ולא יבור את הגריסין,

דברי אבא שאול.

וחכמים מתירין". וכו'

מאן חכמים?

רבי אחא.

דתנא:

רבי אחא מתיר בדבר הנראה".

14. ס, ב

"אין מפרנסין, לא את האדם, ולא את הבהמה, ולא את הכלים".

תנו רבנן:

"אין משרבטין את הבהמה,

ואין נופחים בקרביים,

ואין שורין את הבשר במים".

מאי "אין משרבטין"?

הכא תרגמו: מיא דחזירא.

זעירי אמר רב כהנא:

מזקפתא.

שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא.

רב יהודה שרא לכספוי קרמי.

רבה שרא למידק צרדי.

רבא שרא לצלומי גירי.

רב פפא בר שמואל שרא לצלומי דיקולי.

והא אנו תנן:

"אין מפרנסין לא את האדם, ולא את הבהמה, ולא את הכלים!"

לא קשיא:

הא - בחדתי,

הא - בעתיקי.

'פרכוס' דאדם מאי היא?

כי הא, דההוא עבדא סבא דאזל צבעיה לרישיה ולדיקניה.

אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: "זיבנן!"

אמר ליה: "ויהיו עניים בני ביתך".

אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל, זבניה.

יומא חד אמר ליה: "אשקנין מיא",

אזל חוריה לרישיה ולדיקניה, אמר ליה: חזי דאנא קשיש מאבד.

קרי אנפשיה: "צדיק מצרה נחלץ, ויבא אחר תהתי" ⁶⁵ (משלי יא, ח).

הדרן עלך הזהב

רס"י

משרבטין. לשון שרביט
כדמפרש לקמיה שזוקף שער
הבהמה כשרביט שתראה
שמינה:

ואין נופחין בקרביים. בני
מעיים הנמכרים בבית הטבח
שיראו רחבים וגדולים:

ואין שורין בשר במים. שמלבין
והכחוש נראה שמן:

מיא דחזירא. משקין אותה מי
סובין והם נופחין מעיה ושערה
נזקף:

מזקפתא. קירצוף אשטלי"ר
בלעז:

למימרא תומי לסרבלא.
פרנזי"ש לייפותו עושין לו תלאי
מחוט משי סביב:

לכספוי אנפריש"ר בלעז במי
סובין:

קרמי. בגדים המצוירים
אוברייץ בלעז:

למידק צרדי. להדק בגדי קנבוס
במקבות עץ שיראה חוטן דק:

לצלומי גירי. לצייר חיצים:
דיקולי. סלים:

בחדתי. מותר. שאינו אלא
ליפות והרוצה להוסיף על
דמיהם בשביל יופיים. מוחל
הוא:

בעתיקי. אסור שגונב את העין
שנראים כחדשים:

צבעיה. שהיה זקנו לבן וצבעו
שחור ונראה כבחור:

זיבנן. קנה אותי לעבד ונכרי
היה דעבד עברי אסור לאחר

חורבן שאין היובל נוהג:
ויהיו עניים בני ביתך. משנה

היא (אבות פ"א מ"ה) טוב לי
לפרנס עניי ישראל וישמשוני:

דיקניה. זקנו:

צדיק מצרה נחלץ. זה רבא: